

פרשת עקב

זמני השבת			
הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת	
ירושלים	6:43	7:55	8:34
בני ברק	6:58	7:57	8:31
קרית ספר	6:52	7:56	8:33
בית שמש	6:42	7:56	8:33
אופקים	6:51	7:56	8:32
חיפה	6:52	7:58	8:33

שבת מברכין:

המולד יהיה ביום שבת קודש

בשעה 8, 16 דקות ו-5 חלקים

ראש חודש אלול יהיה ביום השבת קודש

ולמחרתו ביום הראשון הבעל"ט

להקדשות ולהצטרפות לקבלת הקובץ מדי שבוע:

053-3145900

k.gilyonot@gmail.com

מנחת דבר על התורה פרשת עקב

מרבינו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך (ז' כ"ה)

יעוי' בחינוך מצוה תכ"ה שנמנענו שלא ליהנות מצפויי עבודה זרה, והנה לד' הר"ן בע"ז נ"ט דע"ז אסורה בהנאה לב"נ לא שייך דלשתרי יי"נ בדין קדלי דהזירי, למש"כ המנ"ה, וברמב"ם ה' מלכים איתא דאשתרי. ע"כ. ובאמת המנ"ה נקט בפשיטות דע"ז שרי לב"נ ודלא כהר"ן דאוסר. וי"ל עד"ה דנפ"מ אם יכפו גוי [עי' סוגיא דס"פ בסו"מ דאין גוים מצווים על קדוש ה', ולע"כ שם וכנ"ל] לאכול תקרובת ע"ז ואם לא יהרגוהו, הנה אלמלא הי' גומר שחיטתו ונאסרה הבהמה (העוף) מיד כי שחט בה פורתא לע"ז א"כ מהני המשך השחיטה להתיר לב"נ זה לאכול מבהמה (עוף) זו, דמאי נ"מ תקרובת זו או אחרת, אבל בל"ז אי הוה אבמה"ח (דהיינו בלא גמר שחיטה) הוה עלי' ב' איסורים והקל הקל תחילה ואסור לאכלו כיון שיכול לאכול תקרובת אחרת. ועי'.

שמלתך לא בלתה מעליך וגו' (ח' ד')

° עי' רש"י שקטניהם כמו שהיו גדלים הי' גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט שגדל עמו. ויש להעיר היאך קיימו מצוות ציצית שהרי בקטנותם הי' הבגד של ד' כנפות של הקטן כמידת גופו והיו מטילים בו ציצית ואח"כ כשגדלו גדל הבגד עמהם ונעשה הבגד כשיעור לגופו של גדול והציציות מוטלת בו מקודם והוי תעשה ולא מן העשוי ופסול. אם לא דנימא שבאמת היו מתירים הציציות וחזרו והטילום כל זמן שגדלו להם הבגדים. וא"נ י"ל דכיון שבגד זה ראוי להם בקטנותם לא מגרע מה שגדל הבגד אח"כ כיון שהציצית הוטלו בהכשר. ומיהו מגלן שהקטנים לבשו ציצית והא לא היו חייבים, אמנם י"ל דלבשו מדין חינוך דרבנן.

שמלתך לא בלתה מעליך וגו' (ח' ד')

° ברש"י מייתי דענני כבוד היו שפין ומכבסין בגדיהם, והקשו דהא כל ארבעים שנה היו ישראל מנודין ומנודה אסור בבגדים מכובסים. וי"ל דיש חילוק בין גיהוץ וכיבוס של ארץ ישראל לבבל וא"כ גם כיבוס דענני כבוד י"ל שהי' אחרת ובוזה שרי למנודה. ועוד דהכיבוס נעשה בעודם לבושים בבגדיהם וא"כ אין צריכים לפושטם לאחר שנתכבסו עליהם.

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלו' על הארץ הטובה אשר נתן לך (ח' י')

מי שהוא ערום ואין לו אפשרות כסוי (או להבדיל בין לבו לערוה), והוא צריך לברך ברכת המזון או קריאת שמע, לכאור' איכא למימר בזה דליתי עשה דברכת המזון ולידחי ללאו דלא יראה בך ערות דבר דאין הלאו [דלא יראה בך ערות דבר] בפרטות [אף שהוא איסור הקשור בקיומה באופן זה], אלא הוא לאו כללי באמירת דברי קדושה באופן זה [מיהו להלכה לדידן דלא קים לן מצות ק"ש מה היא וכמו שנחלקו בזה אי פסוק ראשון או פרשה ראשונה או ב' הפרשיות וכן לברכה מ"ז לכאור' בעי לברוכי בנוסח הקצר ביותר, מיהו יל"ע בכ"ז וכל"ע].

ונודע הנידון בדברי האחרונים [יעוי' תורע"א ספ"ג דפסחים] לענין עשה אי דחי ללאו האמור בענין זה בעצמו וכגון עשה דפסח אי דחי ללאו דלא תשחט על חמץ דם זבחי באופן שאינו יכול לבערו [וגם ביטול ל"ש אחר ו' שעות] דלא אמרינן דחי' בדבר שהלאו הוא בעצם המצוה שהתורה אמרה דהעשה דשחיטת פסח לא יהא על החמץ [יעוי' לשון הגרע"א ולכאור' לאו במצוה דשחיטת פסח תלי' דגם בלא מצוה שבדבר לכאור' הוא איסורא מחמת עצם שחיטת הפסח, ועי'], ויעו"ש מה דמייתי בזה פלוגתא בדברי האחרונים [ויל"ע בשאלתות סי' צ"ו מצוה ע"ד].

ובשמו תשבע (י' כ')

כתב החינוך (מצוה תל"ה) דנוכל לומר שיבוא ובשמו תשבע ליתן עשה ולא תעשה לנשבע בשם עבודה זרה, כלומר, בשמו תשבע ולא בשם אלהים אחרים, ע"ש. אבל לישבע בשם גבראים סתם [דו"ק בחינוך מצוה רפ"ו בשם הרמב"ם] אינו בכלל. ועי' לענין שמים וארץ וכיוב"ז.

ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת (י"א ט"ו)

בברכות מ' א' ילפינן מהכא דאסור לדם שיאכל קודם שיתן לבהמתו, ואם אין לו ליתן לבהמה אלא מאכל של איסור הנאה כערלה וככלאי הכרם, יל"ד לפמ"ש"כ הגרע"א פסחים כ"ב ב' דכתב הלבוש דצער בעלי חיים דאורייתא מדכתיב עזב תעזב עמו, ע"ש, ושוב הראוני בריטב"א, וכתב עלה הגרע"א שם (ד"ה ולדעת) דלפי"ז הוה עשה ומצי לדחות לא תעשה, ובזה ממישב הגרע"א שם קושית התוס' לענין איסור משתכר באיסורי הנאה, דכיון דאיכא עשה דעזב תעזב דחי ללא תעשה דאיסורי הנאה. ולפי"ז בהמה שמצטערת מחמת רעבון אם אין לו מאכל מותר שרי להאכילה איסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם [ודו"ק מבחינת ביטול עשה דשריפת כלאי הכרם, אי הוה עשה חיובי, ואכ"מ], שו"ר תוס' ב"ק ק"א א' דאיכא בהנאה מערלה עשה דוערלתם את ערלתו, וא"כ הווי לי' לא תעשה ועשה, ויל"ע בזה בדברי שאר קמאי, [והרמב"ם].

° ואם אין לו אלא פירות שביעית שהם מאכל אדם ואסור ליתנו לבהמה, מסתברא דאסור ליתנו לבהמה דאיכא בזה איסור דלכם ולא לבהמה, וממילא יהי' מותר לו לאכול קודם לבהמתו דחשיב כאין לו מאכל הראוי לבהמה. - יל"ד ביו"ט אם שרי להוציא אוכל לבהמתו מרשות לרשות אע"פ שאסור לעשות מלאכה לצורך בהמה דאי"ז אוכל נפש מ"מ היכא דצריך ליתן לבהמתו לאכול קודם שיאכל הוא ואין לו אלא ע"י מלאכת הוצאה או בישול לצורכה מהו. ואף אי נימא דביו"ט שרי דחשיב מחמת צורכו כאוכל נפש מ"מ אי"ז ראי' לשביעית דמסתבר דאסור. וכן בתרומה י"ל כן דאסור ליתן לבהמתו אפי' כה"ג שע"י"ז יהי' מותר לו לאכול.

למען ירבו ימיכם וימי בניכם (י"א כ"א)

בגמר' מייתנין פלוגתא אי למען ירבו קאי רק אלפניו דהיינו מזוזה או גם אלפני פניו, דהיינו לימוד תורה.

והנה בס' נחלת צבי לבעל הפ"ת יו"ד סי' רמ"ה דן אי קרא דלמען ירבו חשיב מתן שכרה בצידה ונפ"מ לענין דאין כופין על מצות מזוזה. ויעו"ש דדן לפי"ז למ"ד בגמר' דקאי גם על לפני פניו מ"ט כופין לשכור מלמד לבנו ליהוי כמתן שכרה בצדה דאין כופין. ויעו"ש תירוצו בסוף דבריו דלא נקראת שמתן שכרה בצידה אלא דווקא אי כתובה בצידה דהיינו מיד אחר המצוה שהוא בע"כ לאורויי שלא לכופו על מצוה זו [ערש"י חולין דף ק"י] אבל לענין דלפני פניו לא נימא דלאורויי גם עלי' נכתבה דאין כופין. ויעו"ש.

והנה כל זה לענין מצות מזוזה אבל לענין מצות תפילין אע"ג דאמרי' בברכות כ' ב' דאיתקש למזוזה, מ"מ לענין זה דאין כופין משום דמתן שכרה בצידה לכ' לא אמרי' דאיתקש. ועי'. [ויעו"ש הגי' ברש"י מהו דתימא נקיש תפילין למזוזה. ודו"ק. ויל"ע בפנ"י].

והנה בירוש' סוף מגילה נחלקו אמוראי תפילין ומזוזה הי מינייהו קדים, ויעו"ש בירוש' הטעמים בזה [ועי' שו"ת רע"א סי' ט'] ולא אמרי' שם דנקדים תפילין למזוזה את"ל דעל מזוזה אין כופין ותפילין כופין, די"ל דלא חשיב האי מילתא דכופין מעליותא לענין להקדים למצוה דאין כופין. ועי'.

האסונות הקשים בימי בין הזמנים: המשגיח נשנק מבכי

תלמודי התורה, בני הישיבות ואברכי הכוללים יצאו לחופשת 'בין הזמנים', אך כמידי שנה בשנה רח"ל אסונות קשים ונוראיים מתרגשים על ציבור בני התורה בארץ ומחוצה לה | המשגיח הגה"צ רבי דן סגל נדרש לעניין ובהמת ליבו בקול בוכים, פרש את משנתו כפי שקיבלה מגדולי הדור זיע"א

לאור האסונות המרובים בתקופה זו של ימי 'בין-הזמנים', המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל מסר דברי חיזוק והדרכה לציבור.

בנהמת לבו מסר המשגיח את הדברים הבאים, למען יעמדו לרבים להתחזק בלימוד התורה ויהיו הדברים לזכות באלו הימים.

בתוך כדי הדברים המשגיח נשנק וקולו נשבר. ניכר היה כי הוא כואב את כאבם של ישראל, ופרץ דמעות עלה על לחיו. הדברים המובאים כאן נאמרו בבכי כפשוטו, בעיניים דומעות, בלב נשבר. דברי החיזוק הנוראים יצאו מן הלב ורק נשמעו והדהדו מן הפה, מן השפה ולבפנים. וכך אמר המשגיח בשפתו המיוחדת כשהוא סולל דרך חיזוק לחובת השעה.

דבריו המלאים:

"לבנו נשבר בקרבינו, כל עין תדמע וכל נפש תאבד על הנסיונות הגדולים שפקדו אותנו בימים אלו", פתח המשגיח, "וכבר ידוע מה שאמר הרמב"ם שאם ח"ו לא מתעוררים מהצרות הפוקדות את ישראל, ומתייחסים לכך ח"ו במקרה, על זה נאמר 'ואם תלכו עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי', רח"ל, צר לי שאני אומר ואני יודע שאינני ראוי לומר זאת, אבל במקום שנוגע הדבר לפיקוח נפש לכלל ישראל, החלש יאמר גבור אני."

חשיבות הימים שמטו' באב ואילך

ידוע שהגמרא אומרת בתענית (לא): 'תניא, רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין, אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל, מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף יאסף, תני רב יוסף, מאי יאסף, אמר רב יוסף תקבריה אימיה', ופירש רש"י, מכאן ואילך - מחמשה עשר באב ואילך, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו, 'ודלא יוסיף' - לעסוק בתורה בלילות, 'תקבריה אימיה' - כלומר ימות בלא עתו. הרי מבואר שדווקא המוסיף בלימוד התורה בימים אלו, מוסיפין לו על ימי חייו, ואם חלילה אינו מוסיף בלימוד תורתו בימים אלו שהפסיקו לכרות עצים למערכה והגבירו לימוד התורה, ינטלו חייו ותקברוהו אמו, רח"ל.

ולעצם הדבר רואים ממקורות חז"ל שבימים הללו בדווקא, החיוב הוא להוסיף בלימוד התורה ולא ח"ו להיפך, ויתר על כן, אם אנחנו סוגרים את הישיבות הקדושות, מלבד עצם ביטול תורה שבדבר, אז ח"ו מראים כאילו איננו מאמינים בדברי חז"ל הקדושים הללו, שהרי נאמר במפורש שאם לא יוסיף בלימודו יאסף, ותקברוהו אמו, ואם יחיד עושה כן, הדבר נוגע אליו, אבל אם זה הרבים, זה נקרא כביכול כאילו כולנו איננו מאמינים בדברי חז"ל הקדושים הללו, והוא נורא למתבונן.

הצרות בימי בין הזמנים בכל שנה

לצערנו, בכל פעם בהגיע ימי בין הזמנים מתרחשות צרות, ואני זוכר פעם שהפגזו את העיר חיפה והיתה סכנה עד שרבים רצו לברוח מן העיר. הייתי יבלחט"א אצל רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל ואמר מיידית בפשיטות: כשיעבור השבוע זה יעבור...! כל אלו ששמעו זאת לא הבינו, והיה נראה להם הדבר כדברי נביאות, שהרי הייתה נראית אז מלחמה נוראה שלא ראו את סופה בימים הקרובים, ושאלוהו, על סמך מה אומר זאת? וענה בפשיטות, שבסוף השבוע הבחורים חוזרים לעולם הישיבות, וזכות התורה תעמוד שתסתיים המלחמה, וכך אירע.

הסיבה לחופשת בין הזמנים

ואספר מעשה שהיה בימי חלדי, שהלכתי פעם למרן בעל הקהילות יעקב צוק"ל ושאלתיו, איך הולכים ומוציאים את כל הבחורים היקרים בימי בין הזמנים של חודש אב מהיכל התורה והישיבות, היישר לרחובות הערים שבהם מתרבה הפריצות בימי הקיץ שזה נראה חלילה כמו ג'ונגל, ואיך משחיתים את נפשות הצעירים העסוקים כל השנה בקיום העולם.

אמר לי מרן הקהלות יעקב, ואני מצטט כמעט מילה במילה: 'אצלי הדבר זה נורא, כי זה כאילו הוציאו את הלב של הזמן, ואם היו לומדים מאחרי פסח עד היום הקדוש ועד בכלל ברציפות, זה היה גיוואעלדיק, ואם הוציאו את השבועות הללו באמצע, זה כמו להוציא את הלב של הזמן כולו'. עוד הוסיף ואמר לי: 'ואל תחשוב שה'בין הזמנים' הזה באב נעשה לשם שמים, זה נעשה בגלל שבחורים החסידיים שהיו בישיבות, התחילו ליסוע באלול לאדמו"רים שלהם לשהות במחיצתם לקראת ירח המועדים, ואז הידלדלו לא מעט בכמות בני הישיבות, והמצב בישיבות מבחינה כספית, להחזיק המטבח וכו', היה קשה מנשוא, והחליטו שאם בין כך ובין כך נוסעים הרבה בחורים, אז יעשו זאת לימי בין הזמנים, אך התחרטו ואמרו - איך יתכן שחודש אלול שבהם נצרכים כולם להתכונן כראוי לימי הרת עולם וירח המועדים, ייהפכו אותם לימי בין הזמנים?! ואז החליטו שלא שייך להפוך ימים אלו לימי בין הזמנים. אבל שאלו: מה יעשו עם המטבח שהוא מידלדל וקשה להחזיקו למעט בחורים?! ואז החליטו שיקדימו את הג' שבועות מאחרי תשעה באב עד לר"ח אלול לעשות אותם לימי בין הזמנים, במקום חודש אלול, וכך יחסכו מהעול הכספי שהכביד לאחזקת הישיבות. והוסיף עוד פרט: אולי רצו שראשי הישיבות ינוחו מעט... וכך התחיל הבין הזמנים שלא לשם שמים.

הנסיון לבטל את בין הזמנים

"שאלתיו", מספר המשגיח, "מה לעשות, לשנות זאת?!", ענה לי מרן הקה"י צוק"ל שאלך למרן הגראמ"מ שך צוק"ל ואבקש ממנו שיבטלו את הבין הזמנים המדובר.

עשיתי כמצוותו והלכתי למר"ר מרן הגראמ"מ שך והצגתי לו את הדברים, ומרן ענה לי: אני לא יכול לבטל זאת רק בישיבת פוניבז', זה לא יילך, צריכים שכל הישיבות יצטרפו לכך, וביקש ממני שאלך למרן הגר"י אברמסקי צוק"ל שיעביר החלטה של כינוס ועד הישיבות, ונשב ונחליט על כך. הוא היה בדיוק בישיבת סלבודקה, והלכתי אליו, והוא היה נראה אז חלוש שכמעט לא הכרתיו, ואמרתי לו כל הדברים, ואמר לי באידיש: 'אתה צודק, אבל אין לי כח אפילו לדבר מילה, תבקש ממרן הקה"י צוק"ל שיתפלל עלי'. חזרתי למרן הקה"י וסיפרתי לו את כל מה שאירע.

כשעמדתי בפתח לצאת, אמר לי מרן הקה"י צוק"ל, ואני אומר את הדברים רק לתועלת: 'שלא תהיה לך חלישות הדעת שזה לא יצא אל הפועל, אתה עשית לשם שמים אז יהיה לך שכר, ואפילו שלא יצא, בשמים תקבל על כך שכר'. וכך הסתיים המעשה.

מכך ראיתי שכל הבין הזמנים הזה אין יסודותיו דווקא בהררי קודש שגדולי עולם החליטו שחייבים לעשות זאת בימים אלו, ולכן אחר שגילו לנו חכמינו כי אלו ימים שבהם יש להוסיף בלימוד התורה, וח"ו מי שאינו מוסיף יאבדו חייו ותקברו אמו, כמה מוטל עלינו לפחות להתחזק בדבר ולהוסיף בלימוד התורה בימים אלו.

הלקח לימים אלו

מה שנתעוררתי עתה, כי אינני יודע אם מותר לומר זאת בפהרהסיא, אבל ח"ו שלא יאמרו עלינו חלילה שאין אנו מאמינים באמונה שלימה בדברי חכמינו הקדושים ח"ו, ולכן נדרש חיזוק בדבר, ועל כך צריך לעשות ולראות איך להציל את הדבר הזה, כיצד ומה נצרך לעשות, ודבר זה לבטח מסור רק למרנן גדולי ישראל שליט"א, אבל בוודאי צריך חיזוק להוסיף בבין הזמנים בלימוד התורה, כל אחד ככל יכולתו, כי צריכים את התורה והזכויות והקב"ה יציל אותנו מכל גזירות רעות, והישיבות הקדושות ימשיכו לשגשג ולפרוח, ויקויים בנו 'הנה לא ננום ולא ישן שומר ישראל', ונזכה במהרה לגאולה שלימה בב"א.

נדה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכדו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באומי כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת עקב - ימי בין הזמנים

ותמורה, שעקב המצוות יקבלו שכר, ומרומז כאן שאת ההליכה כדי להתחייב במצווה את זה מותר לעשות כדי לקבל עבור זה שכר.

יגעת ומצאת תאמינ

"והיה עקב תשמעון..." (שם).

החתם סופר על התורה כתב לבאר את פירוש המילה 'עקב', שבמסכת אבות (פרק א' משנה ד') כתוב 'והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם', ולכאורה צריך ביאור מה הסמיכות בין ב' המימרות הללו, של מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם, וביאר החתם סופר, שעל ידי שהאדם מתאבק בעפר רגליהם דהיינו שהוא הולך אחרי החכמים למקומם, הוא יזכה להיות שותה בצמא את דבריהם דהיינו שיבין את מה שילמדו לו, ולכן זה נכתב בסמיכות משום שעל ידי שילך וירוש אחרי החכמים הוא יזכה לשותה בצמא ולהבין את דבריהם, וכתב שמטעם זה היו התלמידים נוהגים ללכת ללמוד בעיר אחרת, שיזכו על ידי זה שהולכים, להבין את מה שילמדו אחר כך מהחכמים.

והחת"ס כתב שזה הביאור של המילה 'עקב', לומר שעל ידי העמל בהליכה עצמה כבר על ידי זה זוכים להבין את התורה ולזכור אותה. ונמצא שכתוב כאן דבר נפלא, שעל ידי שאדם מתאמץ אפילו בהליכה לתורה, זה כבר זכות וסגולה שיזכה להבין יותר טוב מה שילמד אחר"כ, ובאמת שכן הוא ברש"י להדיא בגמ' מנחות (דף ז' ע"א) שמבואר שם שאבימי היה רבו של רב חסדא ואפילו הכי פעם אחת הוא הגיע כדי ללמוד מתלמידו רב חסדא מסכת מסוימת, והטעם שהוא לא שלח לקרוא לתלמיד שיבוא אליו, וכתוב בגמ' 'סבר הכי מסתייעא מילתא טפי', ופירש רש"י 'משום יגעת ומצאתי', ומבואר אם כן שגם בעמל והיגיעה על ידי ההליכה שמתאמצים לבוא ללמוד זוכים לסייעתא דשמיא בלימוד.

ומצינו בספר לקט יושר (ח"ב י"ד עמ' ל"ט ענין ב') שכתב התלמיד של התרומת הדשן בשם רבו 'וזכורני שאמר, אותם הבחורים העשירים המפונקים, שעשו להם שולחנות כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאי זה צד שירצו, ועליו הרבה ספרים לא טוב הם עושים, אדרבה כשמבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול - זכור באותו מעשה מה שרוצה ללמוד', והיינו שבכל מאמץ שעושה כדי שיוכל ללמוד ואפילו שקם ממקומו כדי ללכת להביא ספר, גם אם זה לא מאמץ בלימוד עצמו, אפילו הכי הוא יזכה לזכור ולהבין יותר טוב את הלימוד.

ובספר אמת ליעקב להגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל (בפרשת וזאת הברכה) כתב חידוש גדול, שידוע מה שכתוב בספרים שעל ידי שהעשיר מחזיק תורה הוא יזכה לידיעת התורה בעולם הבא, אבל לכאורה הרי ידיעת התורה לבד בלי עמל ויגיעה זה לא מספיק, וכמו שתינוק במעי אמו המלאך משכיח ממנו את כל התורה, כדי שהוא לבד על ידי עמל ויגיעה יזכה לה ויקבל שכר, ואם כן אף העשיר איך מספיק מה שהוא יודע את התורה הרי צריך ג"כ עמל ויגיעה, וכתב הגר"י זצ"ל שעל ידי שהעשיר טורח ועמל להשיג את כספו ופרנסתו כדי שיוכל להחזיק בזה את התורה, זה העמל והיגיעה שבזכות זה יזכה לידיעת התורה על ידי עמל ויגיעה בעולם הבא.

ונמצא שיש כמה אופנים של יגיעת התורה, א. כפשוטו שאדם עמל ויגע בתורה הקדושה להבינה ולזכור אותה, ב. מה שכתב החת"ס [וכ"כ רש"י] שהעמל על ההליכה לתורה ג"כ נקרא עמל התורה, ג. מה שכתוב בלקט יושר שלקום להביא ספר לצורך הלימוד גם זה נקרא עמל התורה,

ד. מה שכתב הגר"י קמינצקי זצ"ל שאפילו העמל לפרנסתו כדי שיוכל להחזיק את התורה, שגם זה נחשב לעמל התורה.

שכר בהאי עלמא ליכא

"והיה עקב תשמעון..." (ז' - ב').

בפסוקים כאן מבואר שעל ידי קיום המצוות יקבלו עם ישראל את כל הברכות הכתובות בהמשך, שזה טובה גדולה שעם ישראל יקבלו בעולם הזה, שלא יחסר להם דבר כמו שכתוב בפסוקים הבאים. והנה בפסוק האחרון בפרשת ואתחנן כתוב "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", וכתב שם רש"י בד"ה היום לעשותם 'ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם', ומבואר שהשכר למצוות יהיה בעולם הבא, ואיך כאן כתוב שיזכו לשכר בעולם הזה.

ובאלשיך כאן הקשה עוד, שהרי במסכת אבות (פרק א' משנה ג') כתוב 'הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס', וא"כ איך כאן כתוב לקיים את המצוות כדי לקבל עליהם שכר. ובספר אפריון על התורה [לבעל הקיצור שולחן ערוך] תירץ, דהנה בגמ' ברכות (דף כ"ח ע"א) כתוב שם שרבי זירא כשהיה חלש ולא היה יכול ללמוד בבית מדרש עם רבנן, היה הולך מביתו לשבת בפתח של הבית מדרש, ואמר שזה כדי שרבנן יעברו שם הוא יקום לכבודם והוא יקבל על זה שכר, ולכאורה גם שם יש להקשות שהרי כתוב 'אל תהיו עבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס', ואיך אמר רבי זירא שהוא עושה כך כדי לקבל שכר.

וביאר האפריון, שמצינו לגבי אחד שיש לו עדות להעיד לחבירו, שכתב הרמ"א בשו"ע (חור"מ סימן ל"ד סעיף י"ח) שאע"פ שאסור ליטול כסף כדי להעיד לחבירו, אמנם כל זה במי שכבר יודע עדות וחייב להעיד אלא שהוא רוצה על זה תשלום, שבאופן כזה אסור לו לקחת כסף להעיד, אבל במקרה שהוא לא יודע עדות אלא שהוא מוכן ללכת לראות מעשה מסויים שהוא יוכל להעיד על זה אחר"כ, באופן כזה מותר לו לקחת כסף על הטרחה שהולך לראות מה להעיד באופן כזה מותר, כי אינו לוקח על העדות אלא על ההליכה, ולפ"ז כתב האפריון, שגם בשכר על המצוות מהיית"ש כך הוא, שאת המצוות עצמם צריך לעשות שלא על מנת לקבל שכר, אבל באופן שאינו מחוייב עדיין במצווה והוא הולך כדי להתחייב במצווה, באופן כזה מותר לו לבקש על ההליכה שכר כי זה לא על המצווה עצמה, ולכן רבי זירא אמר שהוא הולך כדי לקבל שכר, שהכוונה שעל ההליכה הוא יקבל שכר.

ועל פי זה תירץ את שתי הקושיות בפרשה, שמה שכתוב כאן לקיים את המצוות כדי לקבל שכר, לא הכוונה על עצם המצוות, אלא על ההליכה כדי להתחייב בהם ואז לקיים אותם, שאת זה מותר לעשות כדי לקבל שכר, אבל את המצוות עצמם אותם צריך לעשות שלא על מנת לקבל שכר, וכמו שכתב רש"י בפרשה הקודמת 'היום לעשותן ומחר לקבל שכר'.

ויש להוסיף בזה, שכעין זה כתב המהרש"א שהנה בגמ' סוטה (דף י"ד ע"א) כתוב שמשה רבינו אמר להקב"ה, שהוא רוצה להיכנס לארץ ישראל כדי לקיים את המצוות התלויות בארץ, ואמר לו הקב"ה 'כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם', והמהרש"א שם הקשה שהרי לא מקיימים את המצוות על מנת לקבל שכר, ותירץ המהרש"א שדווקא במצוות שכבר נתחייב האדם בהם אותם לא יקיים על מנת לקבל שכר, אבל במצוות שהאדם לא נתחייב בהם ובכל אופן הוא לא יהיה חייב בהם מותר לו לבקש שהוא רוצה לקיים אותם כדי לקבל שכר עליהם, ולכן משה רבינו שלא היה בארץ ישראל והקב"ה לא רצה שהוא יכנס לארץ ישראל היה יכול לבקש שהוא רוצה להיכנס כדי לקבל את השכר עליהם.

ובספר אפריון סיים, שזה מרומז במילה 'עקב', שיש לה שתי משמעויות, גם לשון הליכה שאדם הולך בעקבו, וגם לשון חילוף

משה רבינו על ההר בפעם שלישית

"ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני ה' להקעיסו" (ט' - ו"ח).

הנה ברש"י כאן הביא את הג' פעמים שעלה משה רבינו לארבעים יום, ומבואר שפעם ראשונה היתה כדי ללמוד את התורה, ופעם שניה אחרי חטא העגל להתפלל על עם ישראל, ופעם שלישית כדי לקבל את הלוחות החדשים, ויש להבין אם כן מה הטעם שפעם השלישית זה היה גם כן לארבעים יום הרי זה רק כדי לקבל את הלוחות, ולמה היה צריך להתעבב ארבעים יום.

וכתב כאן השפתי חכמים, שאחרי הפעם השנייה שמשה רבינו התפלל על עם ישראל הקב"ה נתרצה לבקשתו ליתן לוחות שניות אבל עדיין לא היה רצון לענין חטא העגל, ולכן משה רבינו נתעבב בפעם השלישית ארבעים יום נוספים כדי להתפלל שיהיה רצון גם לענין חטא העגל.

ובאמת מדויק להדיא בלשון רש"י, שכתב על הפעם השנייה 'בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות', והיינו שהריצוי על הפעם השנייה היה לגבי הלוחות, ועל הפעם השלישית כתב רש"י 'בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, לכן הוקבע למחילה ולסליחה', שבפעם השלישית היה ריצוי גם לענין חטא העגל.

ושמעתי לתרץ עוד, שמבואר במדרש רבה בפרשת כי תשא (פרק מ"ז אות ז'), שבארבעים יום הראשונים משה רבינו לא למד את כל חלקי התורה, ובארבעים השניים למד את שאר התורה [דהיינו מדרש הלכות אגדות והתלמוד ע"ש].

ועוד שמעתי לתרץ, שכתוב בחז"ל שאילולי נשברו הלוחות והיה רק את הלוחות הראשונות לא היו שוכחים מה שלומדים כלל, ואם כן יתכן שלאחר שנשברו הלוחות הראשונות, זה גרם גם אצל משה רבינו שיצטרך לחזור שוב על התורה.

סגולה ליראת שמים

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך..." (י' - ו"ב).

יראת שמים זהו היסוד לקיום כל המצוות, וידוע על גדולי ישראל כמה שראו עליהם את היראת שמים, וכפי שיש יותר יראת שמים כך מקיימים את המצוות יותר בשלימות, ומתעלים בעבודת השם.

ומרן הגר"ש וואזנר זצ"ל סיפר פעם שבעת חוליו של מרן הרב מטשעביץ זצ"ל, גופו היה מאוד חלש והרופאים אמרו שאסור לו לישון למשך יממה שלמה, משום שהיה חשש שבעת השינה הגוף לא יחזיק מעמד ח"ו, והרופאים לא ידעו איך הם יוכלו להשאיר את הרב מטשעביץ שכבר היה זקן וחלש שיהיה ער לכל כך הרבה זמן, וכשמע זאת הרב מטשעביץ, הוא אמר שיניחו לו תפילין לכל הזמן הזה, וכיון שיש איסור להירדם עם תפילין אז הוא לא יצליח להירדם שלא יכשל ח"ו, ואכן כך הוה, ומיד לאחר שהורידו לו את התפילין נרדם הרב מטשעביץ.

ושמעתי סגולה ליראת שמים שמרומזת בפסוק, שבכל שבוע בדרך כלל כל אחד מברך ט"ו פעמים ברכת המזון, ב' פעמים כל יום ובשבת ג' פעמים, ובברכת המזון יש ג' ברכות מדאורייתא, ונמצא שכל שבוע אדם מברך ארבעים וחמש ברכות מדאורייתא, וכשאדם מברך ברכת המזון בכוונה זהו סגולה ליראת שמים, וזה מרומז בפסוק שכתוב "מה ה' אלקיך שאל מעמך", מה בגימטריה ארבעים וחמש, שהכוונה לארבעים וחמש ברכות של ברכת המזון שזה מדאורייתא.

אך נצרך שזה יהיה בהכנה המצטרפת לזה, ובכוונה, ומרן הגראמ"מ שך זצ"ל היה אומר תמיד, שצריך לברך מתוך הכתב, ולא בעל פה.

אמירת מאה ברכות בשבת קודש

כתוב בגמ' מנחות (דף מ"ג ע"ב), 'תניא היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך', ופירש שם רש"י שבמקום "מה ה' אלקיך שואל מעמך" קוראים 'מאה ה' אלוך שואל מעמך', והכוונה למאה ברכות.

והנה המג"א (סי' רט"ו סק"ו) הביא מהשל"ה שבשבת שלא מספיק הברכות בתפילה להשלים לק' ברכות כמבואר בשו"ע (סי' ר"צ סעיף א') שצריך להשלים ע"י ברכות על פירות ומגדנים ומיני ריח, והרובה לאכול פירות כדי להשלים למאה ברכות, והביאו לו פירות באמצע הסעודה, יכול להניחם עד לאחר הסעודה, ואז יברך גם ברכה אחרונה, ואין זה נקרא ברכה שאינה צריכה, כיון שהוא צריך לברכה הזאת להשלים למאה ברכות.

והמג"א הקשה על דברי השל"ה, שבגמ' יומא (דף ע' ע"א) מבואר שלא לעשות כך משום דהוי ברכה שאינה צריכה, דשם מבואר שהכהן גדול היה קורא ביום הכפורים פרשת אחרי מות מתוך הס"ת, ופרשת פנחס היה קורא בע"פ, והגמ' שם שואלת מה הטעם שלא מביאים ספר תורה נוסף שיקרא בו הכהן גדול את פרשת פנחס, ומתצת הגמ' משום דהוה ברכה שאינה צריכה, ומבואר שאפילו שאיירי ביום כיפור שודאי חסר לכהן גדול ברכות להשלים למאה ברכות, אעפ"כ מיקרי ברכה שאינה צריכה להביא ס"ת אחר, וה"נ להשאיר את הפירות לאחר הסעודה כדי שיברכו עליהם ברכה אחרונה מיקרי ברכה שאינה צריכה.

ובשם החשק שלמה תירצו על קושית מג"א, דהנה הרמב"ן בספר המצוות (מובא במשנה למלך בפרק א' להלכות מעשה הקרבנות) כתב שעל כל עבודה ועבודה שהיו הכהנים עושים בבית המקדש היו מברכים 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', על השחיטה על הקבלה על ההוכלה ועל הזריקה, והנה ביום כיפור הכהן גדול לבדו עליו מוטל כל עבודות היום, ולפי החשבון של כל העבודות שהיה עושה נמצא שהיה לו הרבה יותר ממאה ברכות, ואם כן כבר לא היה נצרך להשלים מאה ברכות ע"י הברכה על הספר תורה, והוי ברכה שאינה צריכה.

ועכ"פ לענין ההלכה כתב המשנה ברורה (סימן מ"ו סק"ד), שהמג"א החמיר בזה, ולכן צריך להשלים למאה ברכות באופנים אחרים, ע"ש.

כל טיול מתוכנן מן השמים

הנה בימים אלו שאנשים רבים יוצאים לטייל ולנוח, קורה לפעמים שמתכננים לצאת לאיזה מקום, אך בסופו של דבר השתבשו התוכניות, וצריך לדעת כשזה קורה שהכל מהשמים והכל לטובה, ואף אחד לא אשם בזה וגם שאף אחד לא גרם לזה, אלא כך נגזר מהשמים והכל לטובה.

ושמעתי מעשה בענין זה מידידי המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, על יהודי שגר בלונדון שהיה לו שכן גוי, שכשהיה צריך בשבת לקרוא לגוי, אותו גוי היה מגיע וכבר יודע לבד מה מותר לו לעשות ומה אסור לו לעשות, ואותו יהודי היה רגיל להתפלל מעריב בליל שבת בפלג המנחה, משום ששם השקיעה מאוד מאוחר, ופעם אחת שהיו לו הרבה טרדות ביום שישי הם לא הצליחו להתארגן ביום שישי לקבל שבת בפלג, וכך יצא שהוא התפלל מאוד מאוחר ועד שעשו קידוש והתחילו לאכול כבר היו מאוד עייפים, וזה מאוד הפריע לו, אך באמצע הסעודה הוא הריח ריח של שריפה, ואז הוא ראה שהפלטה של שבת התחילה להישרף, וזה לא היה בגדר פיקוח נפש, אלא הפסד ממון גדול, ועל פי ההלכה היה יכול לקרוא לגוי, ואז הוא הבין איך שזה היה לטובתו שהכל התאחר, משום שאם היה מתפלל בפלג, אז בשעה כזאת כבר היה יושן ולא היה מבחין בשריפה רק בשלב מאוחר יותר, וכבר היה נזק גדול מאוד, ועכשיו בגלל שנשאר ער הוא כבר הבחין בהתחלה בשריפה וזה הציל לו הרבה ממון, [ושם היה לו נס נוסף, משום שאותו שכן גוי היה צריך לעבור דירה, אלא שהמשכיר שלו הסכים לו להישאר עוד כמה ימים עד שימצא דירה חדשה, והשבת הנ"ל היתה בדיוק באותם ימים].

ולכן צריך תמיד לזכור, שאמנם צריך לתכנן ולהיות מסודרים, אבל מה שיוצא בסוף זה כפי מה שנגזר והכל לטובה, ולכן הכי חשוב זה להתפלל, ולהקפיד על תפילת הדרך כמו שצריך, וכמובן להקפיד מאוד לא לצאת לשום מקום שיש בו חשש סכנה, הן סכנה רוחנית והן סכנה גשמית ח"ו.

יהי רצון שזנכה בקרוב לנחמה הגדולה, ויבנה בית המקדש במהרה בימינו... ותן חלקינו בתורתך... ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות, ברחמים גדולים, אמן.

לעילוי נשמת

מרן הגאון הגדול רבי שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

מרן הגאון הגדול רבי יעקב ישראל ב"ר חיים פרץ קניבסקי זצוק"ל
נלב"ע כ"ג מנ"א תשמ"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

הר"ר שלמה בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי דינר ז"ל
נלב"ע ט"ז מנ"א תשנ"ד
ת. נ. צ. ב. ה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת עקב

העבודה הגדולה לקנות יראת ה'

יש סוגיא במסכת שבת (לא) העוסקת בענייני יראה, והרבה יש לנו ללמוד הימנה. אמר ריש לקיש, האמורא המפורסם, גיסו של רבי יוחנן, דורש: מאי דכתיב, מהו פירוש הפסוק (ישעיה לג, ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת, אמונה זה סדר זרעים, כידוע כאשר משה רבינו ירד מהר סיני והביא לנו את התורה שבכתב, הביא יחד אתה את התורה שבעל פה אשר במשך כל הדורות היתה אתנו בעל פה, עד שראה רבינו הקדוש שהדורות הולכים ומתמעטים והתורה שבעל פה משתכחת, ומדין 'ענת לעשות לה' הפרו תורתך' ישב רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא יחד עם שאר התלמידים שבאותו הדור, וריכוזו את כל השיטות המקובלות להלכה, בששת סדרי המשניות.

אומר ריש לקיש, הפסוק הזה מדבר על ששה סדרי משנה. 'אמונה' זה סדר זרעים. למה סדר זרעים שכתובים בו כל דיני הקרקעות, פאה וכלאים ערלה וביכורים, מכונה בשם 'אמונה' מפרשים התוספות, לפי שמאמין בחי העולמים זוועה. כל חקלאי כשגומר לחרוש את השדה, הולך חורע אותה. כשאתה תשאל אותו למה הוא חורע? מי אמר שיגדל? הוא משיב שהוא מאמין בהקב"ה שיוריד גשם ויצמיח לו את התבואה. ובהיות וכל מי שעוסק בקרקע ישיב בו את האמונה הזו, נקרא סדר זרעים 'אמונה'.

'עתיך' זה סדר מועד, כל העתים והמועדים. 'חוסן' זה סדר נשים, 'ישועות' זה סדר נזיקין, 'חכמה' זה סדר קדשים, ו'דעת' זה סדר טהרות. זו דרשתו של ריש לקיש, ושם מפרש רש"י למה כל סדר וסדר נקרא בשם שלו. על כל פנים כאן מדובר על אחד שכל התורה בידו, יש לו את כל הששה סדרי משנה ביד, ולמרות זאת מסיים הפסוק ואומר 'יראת ה' היא אוצר', ומפרש רש"י: 'יראת השם היא העיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון'. כלומר, אפילו שיש לו את כל החכמה הגדולה הזו, כל הששה סדרי משנה, מכל מקום מה חשוב אצל הקב"ה לעשות אותו 'אוצר' ולעשות אותו 'סגולה', לעשות אותו דבר נחמד שאדם שומר אותו בבית גנזיו ומשתעשע בו? – יראת ה'.

אומר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, התבונן וראה. אדם הלך ולמד את כל התורה שבעל פה. כמה עמל וטורח צריכים בשביל זה! אדם רואה בעצמו כמה יגיעה הוא מתייגע על פרק אחד, ואם רוצה הוא לקנות אותו קנין גמור עד שיהיה בגדר 'ושננתם לבניך' שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו (קדושין ל), כמה צריך הוא לעמול ולחזור ולשנן שוב ושוב עד שהוא קונה אותו. וכאן יש לפנינו אחד שהלך ולמד את כל התורה שבעל פה כולה, ועם כל זה, משמע שיכולה להיות מציאות כזו שחסר לו ביראת השם. יכול להיות שיש לו את 'אמונה' ויש לו את 'עתיך' ואת שאר הסדרי, הלך ועסק בתורה בלי הפוגה בעמל וביגיעה ורכש את כל התורה שבעל פה, ועדיין יתכן שחסרה לו היראת שמים. הוא שאמרנו קודם, היראה היא המדרגה התשיעית, וקשה לקנות אותה.

יראת שמים היא הקב חומטין' לשומר את קניני התורה הקדושה

עוד מוסיפה שם הגמרא ואומרת, אדם בא לדין אחרי אריכות ימיו ושנותיו, ומיד מתחיל דין וחשבון איך העביר את שבעים שנותיו, מה דיבר, מה עשה ומה חשב. השאלה הראשונה ששואלים אותו היא: נשאת ונתת באמונה? וכבר הקשו התוספות שבמקום אחר כתוב שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, וכתבו לבאר בזה כמה הסברים. אחר כך שואלים אותו, קבעת עתים לתורה? ו'קבעת' פירושו קביעות ממש, מדי יום ביומו, ולשון הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"א, ח) שחייב כל אחד ואחד 'לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה'. יש הרבה שאין אצלם את הקביעות של היום. בלילה בין מנחה לערבית הם שומעים שיעור תורה, אבל ביום לא פותחים ספר. מדוע? 'אין לי זמן לזה'. והרי זה איום ונורא, וכי באמת אין לך זמן? איך זה שלדברים

אוי לו למי שהעולם מטעה בו

במדרש מרגינתא דרבי מאיר כתוב 'אוי לו למי שהעולם מטעה בו'. דייק האדמו"ר משינאווא זצ"ל דיוק נכון. לא אמרו רבותינו 'אוי לו למי שהעולם טועה בו', אלא למי שהעולם 'מטעה בו', כלומר, הטעות חוזרת אל לבו של אותו אחד והוא כבר מתחיל להאמין בטעות שאחרים טועים בו. וזו היא טעות גרועה יותר כפל כפלים, כי לא די שאנשים טועים בו, אלא גם האדם עצמו כבר טועה בעצמו ומייחס לעצמו מעלות נשאות ונשגבות.

וכך מצאנו בנביא במלכים (מלכים ב, פ"א), שם מסופר על עתליה, אשה מרשעת שאבדה את זרע המלוכה, כאשר בנה נהרג. אז אמרה עתליה, ככה יהיה לי שאאבד את המלוכה? קמה המרשעת והרגה את כל הצאצאים של זרע בית דוד, חוץ מתינוק אחד, יואש. איך הוא ניצל? הרי היא חיפשה להרוג ולהשמיד את כל צאצאי בית דוד! הלכו והחביאו אותו בחדר המיטות. מהו חדר המיטות? – דרשו רבותינו שהיה זה בבית קדש הקדשים. אותו המקום שהכהן הגדול נכנס אליו פעם בשנה, אחרי הרבה הכנות ואחרי קידושין וטבילות, הוא היה למחבוא עבור יואש. מדוע? – מפני שרק שם היה המקום הבטוח עבורו. אותו המרשעת תלך ותחפש בכל מקום, אבל לקדש הקדשים היא לא תכנס.

לא יום ולא יומים היה שם יואש, אלא שש שנים! ואחרי שש שנים עזר הקב"ה והרגו את עתליה, ואז הוציאו את יואש, ועמד הכהן הגדול ומשח אותו ומינו אותו להיות להם למלך.

יואש היה צדיק, אבל בסוף טעה. באו עבדיו של יואש ואמרו לו, אדוננו המלך, אתה שזכית להיות תקופה כה ארוכה בבית קדש הקדשים, אתה אלוה. שהרי כל אחד אחר שנכנס לקדש הקדשים אפילו לזמן מועט חייב מיתה, ואתה היית שם לא יום ולא יומיים אלא שנים על גבי שנים! איך יתכן הדבר? אין זה אלא מפני שאתה אלוה. נכנס הרעיון הזה ביואש, עד שהאמין לדבר. איך קרה כדבר הזה? – 'אוי לו למי שהעולם מטעה בו'. דיבורים של אחרים בסוף משפיעים וחוזרים גם ללב האדם עצמו, למרות שהוא הכיר קודם בפחיתות ערכו. בדור שלנו יש מכה בענין הזה, כאשר התרבו התוארים וכל אחד אומרים עליו שבחים ומגדירים אותו שהוא 'ירא שמים', ועל האדם לא להיות טועה אחרי זה, אלא להכיר במקומו.

אם תחפשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה – אז תבין יראת ה'

במה דברים אמורים? בפרשה שלנו נאמר: ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך. אדם רואה את הפסוק הזה ואומר: נכתב בצידו, את הפסוק הזה קיימתי. אני כבר עברתי את זה, וכבר אני ירא שמים. ולא היא. להיות ירא שמים זו לא עבודה קלה ופשוטה, ואסור לו לאדם להיות מטעה את עצמו. הרמח"ל בספר מסילת ישרים, סולל את הדרך של האדם להיות 'ישר'. ישר הוא בעל השגה ובעל נבואה, וזה מה שהקב"ה מבקש מכל אחד מאתנו. מצופה מאתנו שנעבור את גדר ה'צדיק', נמשיך ונגיע לדרגת ה'חסיד', ואחרי זה נתעלה להיות בגדר 'ישר'. זו עבודה קשה מאד, אבל זו התכלית. ואחת המעלות המנויות בסולם הזה היא היראה.

והיכן קבע התנא את מדרגת היראה? כמעט בסוף המעלות, במדרגה התשיעית. הרבה הרבה מדרגות צריכים לעבור לפני שמגיעים ליראה, תורה, זהירות, זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, ורק לאחר מכן מגיעים ליראה. הרי שלהגיע ליראה אינו דבר של מה בכך, ובשביל לקנות אותה צריכים למאמץ ויגיעה.

אחרים יש לך זמן? ואדם יתבע על זה, הקבעת עתים לתורה, ביום ובלילה?
אחר כך שואלים את האדם פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר? לא מספיק
שקבעת עתים לתורה, האם גם העמקת בדברים כדי להבין אותם היטב על בוריים,
בהיקף, בעומק ובעיון נמרץ? יש אחד שמגיע לשיעור תורה וכבולעו כך פולטו.
זה לא מספיק, עליך ללמוד בעיון, לברר דבר מתוך דבר ולפלפל בתורה.

ובסוף, אחרי כל השאלות האלו, אי יראת ה' היא אוצר און, אי לא לא, אם
יש לו לאדם יראת ה' טוב מאד, אבל אם לא, לא. משל לאדם שאמר לשלוחו
העלה לי כור חטין לעליה, יש לי כאן טון של חיטה, ואני מבקש ממך שתקח
את כל החיטים האלו ותעלה אותם למחסן שלי שנמצא שם למעלה. הלך והעלה
לו. להעלות טון של חיטים לא מעלים ברגע אחד. הרבה טורה יש בדבר הזה,
זה יכול לקחת לו לפועל גם שבוע להעלות את כל זה. אחר כך פגש בו בעל
הבית ושאל אותו, עירבת לי בהם קב חומטין? ומפרש רש"י, שיש מין עפר
שהיו מערבבים אותו בתוך החיטה לשמור עליהם מפני החרקים והמזיקים שלא
ירקבו או יתלעו, כעיון חומר משמר ששומר על החיטה. שואל בעל הבית את
הפועל, באותו כור חיטה שהעלית לי לעליה, עירבת קצת חומטין כדי שישמור
על החיטים? אמר לו לאו. הרי לא אמרת לי לשים שם קב חומטין? אמרת לי
רק להעלות את הכור חיטה, זה מה שעשיתי. אמר לו, אם כך, מוטב אם לא
העלית. היה כבר עדיף שלא היית מעלה את החיטים, כי מה בצע יש לי במה
שהעלית אותם לעליה, אם בעוד זמן לא רב כולם ירקבו ויתלעו?

אומרת הגמרא, כך זה גם לגבי היראה. יכול להיות מציאות כזו של אדם
שיכניס בעצמו מלא תורה, כור של תורה, אבל אחרי כל זה מוסיפים ושואלים
אותו, האם עירבת בזה יראת שמים, אותו הקב חומטין שמשמר את הכל?
ואם לאו, אם אדם לא עירב בזה יראת שמים, אז אומרים לו כדבר הזה: מוטב
אם לא העלית. וכך כותב הרמח"ל, היראה מוכרחת לעסק התורה לשומרו
מלהתלע. גם אדם שיש בו את כל התורה, מוכרח לחומר המשמר את התורה,
יראת ה'. וכותב על זה המשגיח זצ"ל: כמה זה מחייב אותנו להתפנות מעט בכל
יום לחשוב בדברים המביאים ליראת שמים.

פעם הגיע אחד לרבי ישראל מסלנט זצ"ל והתפאר לפניו 'כבוד הרב, אני
למדתי את כל הש"ס כולו. אמר לו רבי ישראל, יפה מאד. למדת את כל
הש"ס. ומה הש"ס לימד אותך?... איזו יראת שמים ואלו מדות טובות נכנסו בך
בזמן שלמדת את כל הש"ס? התורה צריכה ללכת ביחד עם יראת ה' שהתורה.
אנחנו מוכרחים שתהיה לנו יראת שמים, יחד עם התורה. לא לכל אחד יש
כור של תורה, ויש כאלו שיש להם רק קב של תורה, כאשר כל אחד יודע עם
לבבו. אבל כל כמה תורה שתהיה לאדם – מוכרח הוא שתהיה יראת שמים
אתה ביחד. ואחרי שראינו שיראת שמים היא לא קלה להשגה, ולא יועיל מה
שכולם אומרים לאדם ומה שכותבים גם כן על המצבה שלו שהיה ירא שמים,
מה הדרך להגיע ליראת שמים?

העצה להשיג יראת שמים – קביעת עתים ללימוד המוסר

העצה שקבלנו מרבתינו, היא לימוד המוסר. אדם צריך לפנות לעצמו זמן
מה בכל יום, לפחות חמש או עשר דקות, בהם ישב ויחשוב עם עצמו האם
הוא הולך במסילה העולה בית אל, או להיפך חלילה. היצר הרע הוא אלוף
בערמוניות, ויכול להטעות את האדם גם בזמן שהוא יורד מטה שהוא
דווקא עולה למעלה, היישר אל השמים... ואמנם זה נכון שהוא יעלה לשמים,
השאלה היא לאן, אם לנן עדן או לגיהנם חלילה... והדרך להמנע מזה היא
לשבת ולעסוק בספרי מוסר, שהם המדריכים את האדם ומלמדים אותו מהי
הדרך הנכונה, איך עולים בסולם הרוחני ואיך נזהרים שלא לרדת.

עוד אמרו שם בגמרא, אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו תורה ואין בו
יראת שמים דומה לגזר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות
לא מסרו לו, בהי עייל. לדוגמה, אם יש בית ובו כמה וכמה שערים ודלתות
וכולם סגורים, ונתנו לגזר צרור גדול של מפתחות שבו יוכל לפתוח את כל
הדלתות. הגזר שמה, הנה יש לו בית. אבל את המפתח של השער הראשי,
של שער החצר, לא נתנו לו. מה יעזרו לו כל המפתחות הפנימיות אם לא יוכל
להכנס בכלל אל הבית? כך זה גם מי שיש בו תורה ואין לו יראת שמים, יש
לו את המפתחות הפנימיות, אבל אין לו את המפתחות החיצוניות.

והעיר רבי איצ'לה מפוניבז' זצ"ל, כי לא על חנם אמרו רבתינו ודקדקו בלשונם
לקרוא לו 'גזר'. מה ההבדל בין אדם רגיל לבין 'גזר'? נבין את זה על פי
מעשה. אחד הלך ונסע לחתונה, וחזר ממנה בשתיים בלילה. הגיע לפתח הבית,
והנה הוא מגלה שאין לו מפתחות, נאבדו. הוא עיף ורוצה לישון, וגם הילדים
כולם עומדים ובוכים 'אבא אבא, אנחנו רוצים לישון'. מה יכול לעשות?

מתקשר לשכן ואומר לו 'אני מצטער שאני מעיר אותך באמצע הלילה, אבל
אני מוכרח לעזרתך. אולי יש לי מפתח שלי שנמצא אצלך, או אולי המפתח
שלך דומה למפתח שלי ונוכל להכנס בו'. מנסים את המפתחות של השכן
וללא הועיל, וכך עובר זמן והם עומדים שם עייפים, עד שלא נותרה עוד
ברירה ושברו את הדלת. נכון שלא נעים לשבור את הדלת, אבל אין ברירה.
הם לא ישארו לישון ברחוב.

כך זה באדם רגיל, שהבית שייך לו והוא יכול לשבור את הדלת. אבל מה יהיה
אם מדובר בגזר שצריך לפתוח את הדלת? הוא גם ינסה את כל התחבולות
ויביא מפתחות מהשכנים, אבל אם אחרי כל זה לא הצליח לפתוח את הדלת,
הוא לא ישבור אותה. מדוע? מפני שאינו בעל הבית. לכן אמרה הגמרא את
המעשה על הגזר, מפני שהוא אין לו את היכולת לשבור את הדלת ואם אין
לו את היראה, את המפתח לדלת, אין לו שום תקווה ויכולת להכנס.

ומספרת הגמרא: רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר
אחא. אמר ליה חד לחבריה, אמר אחד מהאמוראים לחבירו, בא תראה מי מגיע,
רב יעקב בר אחא, ניקו מקמיה הבה ונעמוד מלא קומתנו לפניו. מדוע? דגבר
דחיל חטאין הוא, הוא ירא חטא. אמר ליה אידך אמר לו השני, ניקו מקמיה
דהוא גבר בר אוריין, בא ונעמוד, שהרי הוא תלמיד חכם. השיב לו הראשון,
אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואת אמרת לי בר אוריין? אני אומר לך
שהוא ירא אלקים, ואתה אומר לי שהוא תלמיד חכם? הרי אתה ממעט בשבחיו!
ומדוע זה מוחסר משבחיו? דאמר רבי יוחנן אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת
שמים בלבד שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה'.

הדברים נוראים. אנחנו חושבים שאם אדם קובע עתים לתורה הרי הוא כבר
כשר בהשגחת ה'בד"ץ, גלאט למהדרין... אבל כאן אנחנו רואים שמעלת
היראת שמים היא עדיפה על ה'בר אוריין, ומה נעני אנו, הרי אנחנו מכירים
את עצמנו ויודעים את פחיתות ערכנו. איך נוכל להוסיף בעצמנו יראת שמים,
בפרט כאשר בעוד חודש וחצי אנחנו כבר בראש השנה?

הבסיס לכל, הוא עסק התורה. כמו שהבאנו למעלה כי לא עם הארץ חסיד,
ואין הבור יכול להיות ירא חטא. ויחד עם זאת אין לנו עצה כי אם מה שכתבו
רבתינו בעלי המוסר, לצרף ללימוד התורה הכללי לימוד בספרי מוסר ויראה.
וזו עצה שהוכיחה את עצמה, וכל אחד שיקדיש זמן מיוחד בו ישוב עם עצמו
ויעסוק במוסר ויחשב מחשבות בחשבונות של עולם, יראה פירות בעמלו.

בנו של החפץ חיים כותב שאבא שלו היה מתפלא תמיד איך יתכן שאדם
מנהל את כל עסקיו עם חשיבות ועם פנקסים, ולעולם לא יתכן שאדם יכתוב
שיקים בלי חשבון ובלי לדעת כמה כסף יש לו בחשבון, ואילו יש תחום אחד
שבו אדם מתנהל בהפקרות גמורה, בלי לכתוב ובלי לחשב את המאזן. איזה
תחום? – החשבון של התורה והיראת שמים שלו. אדם אומר 'אני זוכר', ואלו
הבליים. החפץ חיים היה מנהגו לסכם בכל יום ולכתוב את כל הקורות אותו,
ופעם אחת ראו איך שהוא עומד בלילה ובוכה בכי תמרורים, וכששאלו אותו
מדוע, השיב שנאבדו לו היום חמש דקות ואינו יודע על מה. כל השעות
כתובות אצלו, מתי קם ומתי התפלל, מתי ועד מתי למד, וכן הלאה, וחמש
דקות חסרות לו בחשבון. 'מה אענה על החמש דקות הללו, מה עשיתי בהם?'
בכה החפץ חיים. זו יראת שמים אמיתית. ואמנם אנחנו רחוקים מזה, אך לכל
הפחות אנחנו צריכים שתהיה לנו לכל הפחות שייכות ליראת שמים.

על זה אמרו רבתינו, 'בואו חשבון, בואו ונחשב חשבונות של עולם'. זה החשבון
שכל אחד צריך לעשות מדי יום ביומו, מה יהיה בסוף ומה יקח אתו ליום
פקודה. אמרו רבתינו (קדושין ל:), אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה
תבלין, וכתב הגאון חיד"א (ברכי יוסף או"ח סימן א' אות ט') שקיבל מרבתינו שהיו
גדולי דורו, ש'תורה תבלין' הכוונה היא ללימוד בספרי המוסר. והוסיף המשנה
ברורה להלכה שאם אין לאדם כמעט זמן לעסוק בתורה, וכמו שאתה יכול
לשמוע מאנשים כאלו שאומרים לך 'יש לי רק חצי שעה ביום ללמוד תורה',
איזה לימוד כדאי שילמד בזמן הזה? – מוסר. מדוע דווקא מוסר? הרבה
טעמים יש בדבר.

אחד הטעמים הוא מה שהיה פעם שהגיע עשיר גדול אל רבי ישראל מסלנט
זצ"ל ואמר לו, אדוני הרב, יש לי עסקים הרבה, ובקושי שיש לי זמן לאכול
ולשתות, וללמוד אין לי פנאי אלא חצי שעה. מה עלי ללמוד בזמן הזה? אמר
לו רבי ישראל, תקדיש את החצי שעה הזו ללימוד מוסר, ואחרי שתלמד
מוסר בחצי שעה הזו, פתאום תגלה שיש לך עוד הרבה זמנים ביום שאתה
יכול לחטוף ולנצל לתורה... אבל גם בלא זה לימוד המוסר קודם, כיון שזו היא
הדרישה שדורש מאתנו הקב"ה 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי
אם ליראה את ה' אלהיך, וה' יהיה בעזרונו.

קדושה בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

בתוכו בדברי חולין, ואף מחזק את חבריו בעניינים אלה. אבל כאשר הבורח מזלזל בדרך כלל בקדושת בית הכנסת, ורק כאשר נקלע לירי של ערבים, הוא מבקש לנצל את הקדושה הזו, עלול הסניגור ליהפך לקטיגור, רח"ל.

ואגב, נספר כאן את שסיפר לנו אחד האברכים החשובים שקיבל על עצמו שלא לדבר בשום אופן בבית הכנסת. יהיה מה שיהיה. ויהי היום, ולאחר תפילת שחרית הזדמן לבית הכנסת ראש-ישיבה חשוב, שניגש אל מידוענו וביקש לשוחח עימו בדבר-מה. בהיותו חרד מאוד על עניין השיחה בבית הכנסת, סירב האברך לשוחח גם עם ראש הישיבה, בחוששו שהשיחה תיסקחף לדברים שאינם מענייני תורה ותפילה, ורמז לו לצאת עימו החוצה, שם יוכל לדבר איתו. מיד לאחר מכן התבררה לו טעותו, והנושא שהועלה בשיחה היה כולו קודש. ראש הישיבה שהבין לנפשו של האברך, ניאות לצאת מבית המדרש, אבל עוד בטרם החלו לשוחח שם, נישק את האברך על ראשו בחמימות יתירה, ואמר לו: "אם הטרחת אותי לצאת מבית המדרש, אות הוא שהקבלה שלך בעניין שמירת קדושתו של המקום היא חזקה במיוחד, ואני מברך אותך שתזכה בגין זה לכל מילי דמיטב". ורק כדי לשבר את האוזן על גודל השכר הממתין למי שמונע עצמו משיחה בטילה בבית המדרש, כדאי לספר את ההמשך. רעייתו של האברך ההוא חלתה, והיה קיים חשד רציני למחלה מסוכנת. במשך חודשים ארוכים סבלה האשה יסורים איומים, והנה, מיד לאחר אותו אירוע חלפו כל הכאבים ועימם גם החשדות, וחייהם של בני הזוג שבו למסלולם התקין.

הזלזול בנושא השיחות בבית המדרש נובע, בין היתר, דווקא מתוך המצאותם של לומדי התורה - במשך שעות ארוכות מאוד - בין כתלי בית המדרש. ההרגשה שהם אכן 'נמצאים בבית', בביטחון האמיתי, גורמת לזלזול-מה, ושלא בצדק, לבד מההלכות המפורשות על איסור השיחה בדברים בטלים בבית המדרש, צריך להבין שגדולה תהא השפעתו של בית-מקדש-המעט אם נשתמש בו אך ורק לדברי-קדושה. גם התפילה שנתפלה במקום השמור אצלנו רק לתורה ולתפילה, תגיע יותר מהר אל כסא הכבוד, תפרוץ ותבקיע מכשולים ומעקשי-דרך. רק בהרגל תלויים הדברים! וכשם שכל צבא מסודר אינו מניח לחייליו יום אחד ללא תרגילים מפרכים, המשברים לעיתים את עצמותיהם, כך גם באשר לשמירה על קדושת בית הכנסת - רק אם נרגיל את עצמנו בכך, ונעשה אימונים יומיומיים, נוכל לעמוד במשימה ולנצור את פינו ולשוננו מכל שיחה בטילה בבית המדרש. ואז נמצא את המקום מוכשר גם לכל צרה שלא תבוא.

בירורי הלכה

אבל איסורם מצד השתמשות בביהכ"נ שלא לצורך כדוגמת הנכנס לביהכ"נ מפני החמה והגשמים או קפנדריא, שלכאורה האדם לא עושה פעולת גנאי בביהכ"נ אבל עצם ההשתמשות בביהכ"נ שלא לצורך זהו קלות ראש. ומעתה יש לדון בענין הטענת פלאפון הן מצד תשמיש גנאי והן מצד תשמיש שלא לצורך. ואמר לי הגרמ"מ לובין שליט"א, דיש לדון האם הטענת פלאפון בביהכ"נ היא תשמיש גנאי אבל אם מטעינו בצנעה אין זה גנאי, אבל הדגיש שבדאי אסור להטעין פלאפון בביהכ"נ וביית הכנסת אינו תחנת דלק (=דהוי תשמיש שלא לצורך וגרוע מכך).

ב- אמנם יש לדון האם יהיה אפשרות להטעין פלאפון לצורך מצוה כגון שרוצה להטעין הפלאפון בכדי לשמוע שיעור תורה או להקליט שיעור 'לקול-הלשון', דהאם יחשב כחשבונות של מצוה שהותר בביהכ"נ, או דיש לחלק דעצם ההטענה אינה מצוה ורק גורם למצוה, ואמר לי הגרמ"מ לובין שליט"א, דאם מטעינו לצורך לימוד תורה יש להתיר כיון שזהו מצורכי ביהמ"ד (ואם מטעינו בכדי לשמוע את השיעור מחוץ לביהכ"נ ראוי להחמיר, ולת"ח אפשר להקל כדלקמן).

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק בעניין "מורא מקדש" מהספר המחזק "עלינו לשבח" וז"ל:

השאלות המגיעות אל הרבנים ומורי ההוראה באחרית הימים טבולות לא בדיו, אלא בדם. אחת השאלות הנוראות שהגיעה אל הגאון רבי יצחק זילברשטיין, היתה כדלהלן: "נקלעתי למצב של ירי-אויב, ויש בידי אפשרות למצוא מחסה או בבית כנסת או בבית פרטי, כאשר המרחק שווה ממש. האם מותר במקרה כזה להכנס לבית כנסת?"

תשובת הרב היתה כדלהלן: "נאמר במשנה (תענית, פרק ג' משנה ח'), מעשה שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שיירדו גשמים, אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים (שהיו עומדים בחצרות וצולים בהם את קרבנות הפסח, וכיון שהיו של חרס אמר שיכניסום לבית), בשביל שלא ימוקו (שלא יתמססו בגשמים). ומסביר המאירי, שבטוח היה שירדו גשמים סמוך לתפלתו. התחילו לירד בזעף. אמר: לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונרבה. ירדו כתיקונן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. (שהמקומות הנמוכים נשטפו מרוב הגשמים, ועלו להר הבית שהוא גבוה). והנה בשו"ע (קנ"א ס"א) נאמר: בתי כנסיות ובתי מדרשות לא נכנסים בהם בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. אבל מותר ליכנס בהם באפונדתו ובמקלו ובתרמילו, יעו"ש סעיף ו'. והר הבית קדושתו גדולה יותר, כבסוף פ"ט דברכות, ולשם אסור להכנס גם באפונדתו ובמקלו ובתרמילו. ואם כן צ"ע איך היה מותר להכנס מפני הגשמים להר הבית?

שאלה זו נשאלה ב"כסא דוד" של החיד"א דף ל"ב בשם הרב 'בתי כהונה', והשיב שתי תשובות: א. רוב ישראל שבירושלים נמצאו ברחובות ירושלים ולא יכלו ללכת לביתם מפני הגשמים, ומשום כבוד הציבור ושעת הדחק הותר להם לעלות להר הבית להנצל שהוא גבוה, ב. מרוב הגשמים חשבו שהיה סכנה והלכו להר הבית להנצל שהוא גבוה, וגם שזכות המקום יגן עליהם. עכ"ל. ודבריו הובאו גם בשו"ת שייח יצחק סימן צ'. הרי שאם הולכים להר הבית, שקדושתו גדולה מבית הכנסת, כדי שזכות המקום תגן עליהם מותר, והוא מטעם שאין בזה זלזול אלא אדרבה כבוד אנו מחלקים להר הבית בכך שבאים לחסות בזכותו, וכמו שנאמר (תהלים כ"ה, ה') 'כי יצפנני בסכה ביום רעה'. וכך גם בענייננו, השיב הרב, הבורח לבית הכנסת למצוא בו מחסה בשל קדושתו היתירה אין בכך זלזול.

ברם, כל זה נאמר רק כאשר אותו יהודי המנסה למצוא מחסה בבית הכנסת, שומר בתמידות על קדושת המקום, אינו משיח בו שיחה בטילה, אינו מתעסק

בעניין האם מותר להטעין פלאפון בביהכ"נ?

לכאורה יש לדון בזה בכמה נידונים: א. מצד הדברים המותרים והאסורים בביהכ"נ, ודינים אלו מבוארים בטוש"ע בס' קנ"א. ב. מצד נהנה מהקדש וגזל ביהכ"נ, ודינים אלו מבוארים בטוש"ע בס' סימן קנ"ד.

א- בנוגע לענין הראשון מצד הדברים המותרים והאסורים לעשות בביהכ"נ: השו"ע בס' קנ"א ס"א כותב: בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה ואין אוכלין ושותין בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכו' ואין מחשבנין בהם חשבונות אא"כ הם של מצוה.

לכאורה ישנם שני סוגי איסורים א. הדברים האסורים מצד תשמיש גנאי בביהכ"נ כגון שיחה בטילה (עיין משנ"ב דאייירי בשיחה המותרת כדוגמא לצורך פרנסה) ואכילה ושתייה ושינה ועשית חשבונות הרשות וכד', שהם תשמישים הנצרכים, אבל לעשותם בביהכ"נ זהו תשמיש גנאי (וכ"ש שחוק והיתול שבעצמותם הם גנאי וללא קשר לביהכ"נ). ב. דברים שאינם גנאי

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקללה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רחמה רחל בת הג"ר יוסף ע"ה.

ג- ויש לדון לענין ת"ח שהותר לו הקלות מסוימות בביהמ"ד, ונקדים בס"ד לבאר דין ת"ח בביהמ"ד:

השו"ע בס' קנ"א ס"א כותב: וחכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק (כשיטת הרמב"ם ומהבנתו בב"י בדעת התוס' והרא"ש והטור). ובמשנ"ב סק"ו ובשעה"צ סק"ח כתב, דה"ה לישן ולכל תשמישי ת"ח שמותר כשהמקום דחוק לו, אבל לא קפנדריא וליכנס מפני החמה והגשמים וכ"ש שחוק והיתול ושיחה בטילה דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא מקדש **והרמ"א** כותב: וי"א דביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי [ובביה"ל כתב דהרמ"א תפס להתיר כשיטת הר"ן דווקא לענין ביהמ"ד דחשיב 'ביתא דרבנן' ולא לענין ביהכ"נ, ע"ש]. ובמשנ"ב סק"ח כותב, ה"ה לכל תשמישיהם שרי. וכשיטת הרמ"א נקטו ג"כ הלבוש והב"ח. ומסיק המשנ"ב (סק"ט) וכן נראה שאין להחמיר לאנשים שלומדים שם כל היום.

ויש לדון האם דווקא בביהמ"ד הרגיל ללמוד בו חשיב ביתו או דנימא דכל בית מדרש חשיב ביתו? **ומו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א השיב**: ביהמ"ד שלומד בו כעת יש להתיר.

ודעת המג"א ליישב הראשונים דלא פליגי, דלאנשים הלומדים בקביעות לעולם שעת הדחק הוא דאם יצטרך לילך לאכול ולשתות בביתו בודאי יתבטל מלמודו טבל אם אין לומדים שם אסורים לאכול ולשתות. (והיתר זה הוא דווקא לענין אכילה ושתיה).

ולכאורה ישנם כמה נפק"מ בין השיטות: א. בית הכנסת, דלמחבר ולרמ"א הותר לת"ח רק כשהמקום דחוק, ולמג"א מותר לכתחילה שזהו דחק שיגרם להם ביטול תורה.

ב. בית המדרש, למחבר ההיתר רק מדוחק ולרמ"א ולמג"א ההיתר הינו לכתחילה.

ג. כשהמקום דחוק לתלמידים ורוצים לאכול בביהמ"ד, לדעת המחבר זהו האופן שהותר לת"ח לאכול בביהמ"ד שזהו ה'מדוחק', ולדעת הרמ"א לכאורה ג"כ מותר דביהכ"נ מודה למחבר (כמבואר בביה"ל), ובביהמ"ד ס"ל דהויא ביתא דרבנן ומותר לכתחילה, אבל לדעת המג"א שכל ההיתר בכדי שלא יתבטלו מתלמודם לכאורה בכה"ג שיכולים לאכול במשמרות (וכדוגמת בשיבת מ'יר') ועי"ז לא יתבטלו מתלמודם אין להתיר.

ד. אם סיים ללמוד ורוצה להישאר לאכול בביהמ"ד (או בכה"ג שאינו רעב כעת ויש לו אפשרות ללמוד עד שעה מסוימת ואח"כ ילך לאכול או לאכול בכולל ולהמשיך ללמוד), דלדעת המחבר אין היתר דאין זה דוחק, ולדעת המג"א ג"כ אין היתר כיון שבכה"ג אין מתבטל מתלמודו, ולדעת הרמ"א מותר כיון דהויא ביתא דרבנן (ולבוא ממש לביהמ"ד רק בשביל לאכול לכאורה גם לרמ"א אין היתר דהויא גנאי וקלות ראש, וכ"כ בפסקי הגר"ש אלישיב דהא דהותר לת"ח לאכול זהו דווקא אם לומד שם).

ומעתה יש לדון לענין פלאפון האם הותר לת"ח כדמצינו שהותר לת"ח לעשות תשמישיו ביהכ"נ (למחבר רק מדוחק ולרמ"א גם בשלא מדוחק ולמג"א אם יגרם לו ביטול תורה), ומאידך חזינו דדברים שאינם לצורך לימודו לא הותר וכמבואר במשנ"ב סק"ו דלא הותר לת"ח ליכנס מפני החמה וכו' דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא מקדש.

סיפור השבוע

ומו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א השיב: דלכאורה יש להסתפק האם לת"ח שמותר לו לאכול בביהמ"ד ולהכניס ג"כ כלי אכילה (ביה"ל ס"ו ד"ה סכין ארוך), האם כמו"כ יהיה מותר לו לבשל או דילמא חמיר ואסור לו, ולענין סוכה מבואר שאף שמצוה לאכול בסוכה מ"מ אסור לבשל בסוכה, ויתכן שביהמ"ד דומה לזה שאף שמותר לת"ח לאכול יהיה אסור לו לבשל, אכן מצינו חילוק בין סוכה לביהמ"ד לענין הכנסת הקדירות שבסוכה אסור ולת"ח מותר בביהמ"ד וא"כ עדיין צ"ע אם יש לדמות ת"ח לסוכה או לא, ומעתה יש לדון שהטענת פלאפון דמיא לבישול ותליא בהנ"ל. **ולדינא פסק מו"ר**: דלהטעין פנס לצורך לימוד בביהמ"ד ודאי שמותר, וכן מותר להטעין הפלאפון לצורך לימוד (וגם ללימוד מחוץ לביהמ"ד יש להקל) וראוי להטעינו בצנעה. אך להטעין לצורך תשמישו הפרטי אין להתיר כיון שאין עיקר מטרת הפלאפון אלא לצורך תשמישו הפרטי.

ד- ועתה יש לדון בענין של נהנה מהקדש וגזל ביהכ"נ: ובמושכל ראשון היה נראה לדמות למה שכתוב בשו"ע בס' קנ"ד ס"ד: אין מדליקין נר הדיוט מנר בית הכנסת וכו'. ובמשנ"ב ס"ק נ"ג, דיש קדושת בית הכנסת עליהם. (וברמ"א מיהו לא נהגו לזהר בכך ומדליקין בהן נר שהוא לצורך גדול, ואפשר ג"כ שדעת ב"ד מתנה בכך וכו'). ובסעי' י"ג כתב המחבר, נר של ביהכ"נ מותר להשתמש לאורו. ובמשנ"ב סקנ"ב כותב: והנ"מ בדברי תורה ולא בקריאה של חול וכו' דכוונת הנודר היה רק כדי להרבות מאור ביהכ"נ לפיכך כל כמה דקרו אינשי לאורו בדברי תורה טפי איכא מצוה ומקבל שכר, ומיהו זה דוקא במי שנגר נר לביהכ"נ וכו"ל אבל במקומות שעושין הגזברים נרות והדרך ליקח במוצאי שבת כל אחד נר לביתו אפילו משתמש בהן תשמיש חול שרי דה"ל לב ב"ד מתנה עליהן, אבל באותם שעומדים על המנורה אסור לקרות בהן דבר של חול. עכ"ל. (ודברי המשנ"ב דמה שמותר לקרוא זהו בדברי תורה זהו דעת המג"א, אבל הב"י והמור וקציעה ס"ל דאפשר לקרוא גם דברי חול, ואכמ"ל)

וא"כ לכאורה היה מקום לדון האם דעת הנותני צדקה והוראת-קבע לביהכ"נ היא ג"כ על דעת שיטעינו פלאפונים, שאם אין דעתם אדהכי א"כ אין להטעין כדוגמת לקרוא לאור הנרות. וזה יהיה נפק"מ אפילו אם ירצה להטעין הפלאפון בחצר שלפני היכל ביהכ"נ, שאפילו שאין בו דיני קדושת ביהכ"נ אבל זהו מומן ביהכ"נ.

אבל אמר לנו מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א דאין נידון דידן דומה לנרות של ביהכ"נ, דבזמננו שהשימוש הוא בחשמל התהליך הוא הפוך, דהיינו שהנותני צדקה הם פורעים את החוב שיש לביהכ"נ לחברת חשמל ואין הם נותנים חשמל לביהכ"נ, וא"כ ההכרעה האם אפשר להשתמש בחשמל הביהכ"נ תלויה בהכרעה של גבאי ביהכ"נ.

ושאלנו למו"ר שליט"א: מה הדין באדם שתרם נציב-יום, האם שייך לומר שכיון שמשלם מראש את החשמל של אותו היום חשיב כאילו הוא זה שמביא את החשמל או דילמא שהוא רק פורע את החוב של החשמל שיהיה באותו היום וכדלעיל? **והשיב**: דכיון דמחיר ה'נציב יום' הינו מחיר אחיד לכל יום ויום, ואינו משתנה לפי כמות החשמל שהשתמשו בפועל א"כ ה"ז דומה למקרה הנ"ל.

בחור, שהתגלתה אצלו המחלה הנוראה. הבחורים חיפשו קבלות טובות לקבל על עצמם לזכותו. אמרתי להם, שיקבלו על עצמם בקבלה חזקה, שלא לדבר בשעת התפילה. הראיתי להם בספרים את חומר העניין ואת החשיבות הגדולה שבשמירת כבוד בית הכנסת. השתדלנות שלי נשאה פרי 150 בחורים חתמו שלא ידברו בזמן התפילה. לאחר זמן מה הבחור הבריאי, וחזר לשיבה. הרופאים אמרו שאין להם הסבר רפואי לכך, הם לא מבינים איך זה יכול להיות. אנחנו כן מבינים... (כבוד בית ה')

סיפר איש אחד מאנטוורפן יצ"ו, כי זכור לו בילדותו שהיה בעירו בית הכנסת "אוסטן שוהל - אייזנמן" שנהגו בו מורא מקדש ביראה גדולה ולא דיברו שם כלל וכלל, וכשהיה אדם זר נקלע לשם והיה מדבר בתפילה היה ניגש אליו שמש בית הכנסת עם פתק שבידו שהיה כתוב בו: "לא מדברים בתפילה ובבית הכנסת" ואם היה אותו אדם ממשיך לדבר היה השמש מוציאו החוצה. וסיפר האיש הנ"ל שבית הכנסת זה הוא היחידי שלא נחרב בשואה, ולא היה לגרמנים שום שליטה עליו, ונשארו כל הספרי קודש ותשמישי קדושה במקומם ללא שום נזק.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

עקב תשפ"ב ❖ גליון תצ"א

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

טעה והתחיל רחם

וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' (ח"י)
עובדא הוה באדם שטעה בברכת המזון, וחתם בברכה ראשונה של
ברכת המזון "על הארץ ועל המזון", ואחר כך התחיל "רחם", וחזר
ל"נודה" וסיים הברכת המזון.

א. על הארץ ועל המזון מהני
הנה מפאת החתימה דברכה ראשונה שסיים "על הארץ ועל המזון"
במקום "הזן את הכל", שמעתי בשם הגאון מטשעבין דשפיר דמי.
[ואמר להשואל שהיה באמצע ברכת המזון, טוב ששאלתני כי אחרים היו אומרים
דלאו שפיר דמי].

ב. האם חוזר לראש
אלא דיש לעיין מהא דהתחיל "רחם" האם נימא דהוה כטעה בג'
ראשונות שחוזר לראש.

והנה תליא בכהאי גוונא לענין ג' ברכות ראשונות של שמונה עשרה,
וחתם "מגן אברהם" וטעה והתחיל "אתה קדוש" האם רק יחזור
ל"אתה גבור" או דילמא חוזר לראש.

ומצאנו כעין זה בשואל ומשיב (מהדו"ת ח"א סי' ס"ו, מובא בתשובות מהרש"ם
ח"ד סי' קמ"ח ובדעת תורה סי' קי"ד סי' בסיים "מחיה המתים" ודילג "אתה
קדוש" והחל "אתה חונן" דחוזר ל"אתה קדוש", וכתב במהרש"ם
דמדברי החיי אדם (סוף כלל כ"ה ובנשמת אדם שם) איכא למילף דלא כן אלא
חוזר לראש. אך כתב במהרש"ם דמכל מקום מספק יאמר רק אתה
קדוש.

ג. ג' ברכות או חדא
תו יש לעיין דהנה בטעה בג' ברכות הראשונות בשמונה עשרה חוזר
לראש משום דחשיבי כחדא ברכה. ויש לדון אם גם הג' ברכות של
ברכת המזון חשיבא כחדא, או דילמא חשיבי ג' ברכות. ודן בביאור
הלכה (סי' קפ"ח סי' ד"ה לראש) דהוה פלוגתא. ואם נימא דהוה ג' ברכות
אם כן ליכא להאי דינא שיחזור לראש.

ד. האם הסדר מעכב
תו יש לעיין אם הסדר בברכת המזון מעכב, ודן בזה בתשובות דבר
שמואל (להגאון רבי שמואל אבוב ס"ק קמ"ו) והביא ראיה דמעכב, דהרי בשכח
רצה חוזר לראש, ואם הסדר אינו מעכב אמאי יחזור לראש. וכמו כן
בחזון איש (א"ח סי' כ"ח ס"ק ח') נסתפק בזה ולא הכריע. ואם נימא דאינו
מעכב אם כן ודאי דבנידון דידן מהני.

הטוב והמטיב או רצה

הנה איתא במשנה ברורה (סי' קצ"ד ס"ק י"ג) דיש פסוקים שסוברים
דבשלוש ברכות הראשונות של ברכת המזון, אם אינו יודע אחת מהם,
לא יברך ברכת המזון כלל, דברכות מעכבות זו את זו.

ויש לדון מהו לענין הדיני דרבנן בברכת המזון:

א. בלא הטוב והמטיב או בלא רצה
הנה מי שיכול לברך רק ג' ברכות של ברכת המזון ולא ברכת הטוב
והמטיב, בפשוטו מחייבין ליה לומר הני ג'.

ואם אינו יכול לומר רצה, בפשוטו נמי מחייבין ליה לומר
כל ברכת המזון בלי רצה.

ב. איזה עדיף
מעתיק יש לדון אם צריך לבטל על אחד מהם, או על רצה או על
הטוב והמטיב, על מה יוותר.
והעירוני דיוותר על רצה, דהטוב והמטיב עדיף מכיון דהוה תדיר
דהרי הוא בכל יום. אך לכאורה הוה רק מצוי. [ועיין בתשובות שאגת אריה
סי' כ"א - כ"ב].

ברכה בלא שם ומלכות

הנה קיימא לן (ברכות מ' א', שולחן ערוך או"ח סי' קי"ד סעי' א') כל ברכה
שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה.

ויש לעיין בהאי דינא האם הוי מדאורייתא, דהא בגמרא (שם) ילפינן
הכי מקרא, ואם כן בברכה דאורייתא כגון ברכת המזון או ברכת
התורה, אם לא הזכיר שם ומלכות לא חשיב ברכה מדאורייתא. או
דילמא לא הוה אלא מדרבנן וקרא אינו אלא אסמכתא, ומדאורייתא
חשיב ברכת התורה וברכת המזון גם בלא שם ומלכות.

ויש לדון בהאי נידון מכמה אנפי:

א. מנחת חינוך
הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ת"ל) לענין ברכת המזון, דהאי דינא
דבעינן שם ומלכות הוה רק מדרבנן, ואף ברכה אחת אין צריך
מדאורייתא, והטעם, דמדאורייתא ברכה לא צריכה שם ומלכות אלא
איזה דברים כפי צחות לשונו. וכמו כן כתב הכי גם לענין ברכת התורה.

ב. הוכחה מנודה לך
הנה יש למיפשט דהוה רק מדרבנן, דהרי אם ברכה השניה דברכת
המזון מהני מדאורייתא רק בשם ומלכות, אם כן על כרחך מהני רק
משום דהוה ברכה הסמוכה לחבירתה.

אך הרי חזינן דיש למידן דאין סדר הברכות דברכת המזון מעכב.
ובתשובות דבר שמואל (להגאון רבי שמואל אבוב ס"ק קמ"ו) דן בזה. וכמו כן
בחזון איש (א"ח סי' כ"ח ס"ק ח') נסתפק בזה ולא הכריע. ולפי זה אפשר
להתחיל ברכת המזון מנודה לך. חזינן דמהני בהכי אע"פ דבברכת
נודה לך ליכא שם ומלכות ואינה סמוכה לחבירתה.

תו, הרי דנו בפוסקים (ענין משנה ברורה סי' קצ"ד ס"ק י"ג) דאם יודע רק
ברכה אחת מהברכות דברכת המזון, יש לומר דאין הברכות מעכבות
זה את זה, נמצא דאם יודע רק נודה אומר רק אותה ברכה אע"פ
שאינה סמוכה לחבירתה.

ג. הוכחה מאהבה רבה
כעין זה יש לדון למיפשט הכי מברכת אהבה רבה, דהנה "באהבת
עולם" בערבית ו"באהבה רבה" בשחרית, יוצא ידי חובת ברכת התורה
אף שאין בה מלכות. ואע"פ דבשחרית אמרינן "אבינו מלכנו" מכל
מקום לא אמרינן "מלך העולם" והרי לדעת השולחן ערוך (סי' קי"ד סעי'
א') תיבת "העולם" מעכבת.

אלא יש לדחות דמהני משום דהוה ברכה הסמוכה לחבירתה.

במצאות דחייב בברכת המזון.

ב. דילמא יצא ידי חובתו בעוגה

מכל מקום לענין התם מכל מקום לא יברך שנית, דדילמא העוגה היא מזונות ומכל מקום יצא בו ידי חובת סעודה ראשונה, דנימא דמן התורה פת הבאה בכיסנין הוי לחם ודאי כמו דחזינן דיצא בו ידי חובת מצה, ומכל מקום אינו חייב בברכת המזון, וכמו שביאר בקהלות יעקב באורז (שם), ורק לענין טעמא דהקהלות יעקב דדילמא העוגה היא פת גמור, בזה קאמר הגאון בעל זכר טוב דיש ממה נפשך.

ג. תוך שיעור עיכול רק בדעתו לכך

תו יש לעיין, להמבואר בנן איש חי (רב פעלים או"ח ח"ב סי' ל"ב) דהא דבאוכל תוך שיעור עיכול האכילה הראשונה לא נפסקה, היינו דוקא בהיתה דעתו כן מתחילה להמשיך הסעודה. ואם כן הכא יהא הדין כך רק אם התכוון מתחילה להמשיך לאכול בתוך שיעור העיכול.

ממשיך לאכול אורז

הנה עובדא הוה באכל מזונות ואורז, והחליט לגמור המזונות וברך "על המחיה" והמשיך לאכול האורז. והנידון האם יחזור ויברך "בורא מיני מזונות" על האורז.

א. יברך שנית בורא מיני מזונות

הנה על אורז מברכין לאחריה בורא נפשות. אמנם אם אכל גם מזונות, כתב בשערי תשובה (סי' ר"ח אות ט') בשם מהר"י מולכו והלכות קטנות (ח"א סי' מ"ד) דבדיעבד פוטר ברכת "על המחיה" את האורז דמקרי שפיר מחיה וכלכלה.

[ולענין לכתחילה, דעת הרב המגיה בחדר האלפים (סי' ר"ח אות י"ט) דיברך תחילה בורא נפשות, וכעין הא שכתב במשנה ברורה (סי' ר"ח סי' ס"ד). אבל דעת בן איש חי (פרשת פנחס אות ח"י, הובא בכף החיים סי' ר"ח סי' ס"ק מ"א) שיפטור לכתחילה את האורז במעין ג' שמברך על המזונות. ועיין תשובות שבט הלוי ח"ט סי' ס"ה אות ב'].

מעתה בנידון דידן באכל מזונות ואורז, וברך "על המחיה" על המזונות, מכיון דעל המחיה פוטר אורז, אם כן יש לברך שנית בורא מיני מזונות. [א"ה. היינו להפוסקים שמביא בביאור הלכה (סי' קצ"ד סע' ב' ד"ה יברך) דברכה אחרונה הוא סילוק גמור אף אם היה דעתו להמשיך לאכול, ואם כן צריך לברך שנית ברכה ראשונה].

ב. ימשיך לאכול בלא ברכה

אמנם יש לדון דבנידון דידן אינו כן, אלא ימשיך לאכול האורז בלא ברכה, דהרי לא נמלך מהאורז, ואע"פ דעל המחיה פוטר האורז, מכל מקום הברכה אחרונה העיקרי של האורז הוא בורא נפשות ורק הכא נפטר בהמעין שלש, אם כן אם לא התכוון בעל המחיה לפטור את האורז, שפיר נימא דלא נפטר האורז ואם כן ליכא סילוק מהאורז, וימשיך לאכול האורז בלא ברכה. [ואחר כך יברך על האורז בורא נפשות].

ג. תפוחים ורמונים

הנה דמי לתפוחים דהברכה אחרונה שלהם הוא בורא נפשות, אמנם באוכל תפוחים ביחד עם שבעת המינים מברך על שניהם מעין שלש. מעתה באוכל רימונים ותפוחים, וגמר הרימונים וברך מעין שלש, ורוצה להמשיך לאכול התפוחים, אין צריך לברך שנית בורא פרי העץ, דאע"פ דהמעין שלש פוטר התפוחים, אמנם הרי נתכוון שלא לפטור התפוחים ובפשוטו בכהאי גוונא מהני כוונתו.

ד. אינו יכול לומר שאינו פוטר

וכי תימא דיש לדון לחד גיסא ברב פעלים (ח"ב סי' ל"ב) דברכה אחרונה אינו יכול לומר שאינו פוטר חלק מאכילתו. אם כן נימא דנפטר גם האורז או התפוחים, ואם כן איכא סילוק וצריך לברך שנית. אמנם הרי בכגון בהא דתפוחים ורמונים, אע"פ דלכתחילה ברכת התפוחים הוא מעין שלש, אבל מכל מקום אם בירך בורא נפשות על התפוחים לפני שבירך מעין שלש על הרמונים, לא הוה ברכה לבטלה אלא דממילא נפטר. ואם כן מכיון דחזינן דיכול לברך עליו בורא נפשות, אם כן יש לומר דיכול גם להתנות שלא לצאת בהמעין שלש.

ה. ממשיך לאכול מזונות

[הנה אם אכל אורז ומזונות, והחליט לא לאכול אורז יותר אבל ממשיך לאכול מזונות, דברכת בורא מיני מזונות עדיין בתוקף על המזונות, ונמלך לשוב ולאכול האורז, הנה דינו כאוכל שני מינים דברכותיהם שוות והחליט שלא לאכול יותר ממין אחד ונמלך דחוזר ומברך].

אך הרי אין הסדר של ברכות קריאת שמע מעלב, והרי מבואר בגמרא ברכות (י"א ב') דבבית המקדש אמרו רק אהבה רבה, ואיכא דמפרשי (עיין פני יהושע שם) דבזה יצאו ידי חובת ברכת התורה. נמצא דיוצא ידי חובת ברכת התורה באהבה רבה אע"פ שהחליף הסדר ובירך אהבה רבה ואחר כך יוצא אור.

וכן להסוברים דבאהבה רבה צריך לכוון לברכת התורה, ואמרינן דבנזכר באהבה רבה שלא בירך ברכת התורה יכוון באהבה רבה, [א"ה. עיין ביאור הלכה סי' מ"ז סע' ז' ד"ה פוטר, במה שמביא מתר"י], והרי לא כוון במלך העולם של יוצר אור.

ד. האם בעיני כוונה בתחילת הברכה

הנה מסתפקין בסוגיא בברכות (י"ב א' לפירוש רש"י שם) אם בעיני כוונה בתחילת הברכה, או דילמא סגי בכוונה בסיום הברכה, כגון במחזיק בידו כסא דשיכרא וסבר שהוא יין, והתחיל על מנת לומר בורא פרי הגפן, וגמר בשכחל נהיה בדברו.

וסלקא בתיקו, ומכיון דלא אפשר, אם כן בברכות דאורייתא אזלינן לחומרא ובברכות דרבנן אזלינן לקולא.

וכתב במשנה ברורה (סי' ר"ט סי' ק"ו) דבכהאי גוונא לענין ברכת המזון, כגון באכל כדי שביעה והתחיל לברך על המחיה והגיע לתיבת העולם, ונזכר דטעה וצריך לברך ברכת המזון, אין לסיים בברכת המזון, מכיון דברכת המזון הוה מדאורייתא ואזלינן לחומרא.

אם כן חזינן דלא כדברינו, דהרי אי נימא דהא דבעי שם ומלכות הוה רק מדרבנן, אם כן גם בלא התחלת הברכה הא יצא ידי חובתו מדאורייתא בהסיום דהזן את הכל, ונמצא דהא דצריך התחלת הברכה הוה רק מדרבנן, ובדיני דרבנן אזלינן לקולא וסגי בכוונה בסיום הברכה.

אך יש לדחות, דלא שייך לצאת תחילה משום ספק דרבנן, מכח דאורייתא שיהא אחר כך.

תו יש לומר דהכא אינו מחמת דבעינן פתיחה אלא דבלאו הכי הרי לא מזכיר כלל על מה מברך.

אכל עוגה ואחר כך פת

הנה דן בקהלות יעקב (ברכות סי' כ"ה) שבפת הבאה בכיסנין יוצאין ידי חובת סעודת דשבת, ולכן כתב דמי שקידש על עוגה בשבת בבוקר, ואחר כך אכל סעודה שניה בבוקר בפת ושכח רצה בברכת המזון, יש לומר דלא יחזור על ברכת המזון, כיון דכבר יצא ידי חובת סעודה השניה בקידוש על העוגה ועכשיו הוה סעודה שלישית, והרי קיימא לן (שו"ע סי' קפ"ח סע' ח') דבסעודה שלישית לא חוזרים מחמת רצה.

אמנם קאמר הגאון זכר טוב שליט"א דאם אכל בשבת בבוקר עוגה ובירך על המחיה, ותוך כדי שיעור עיכול נטל ידים וברך ברכת המזון ושכח רצה, יחזור על ברכת המזון, דממה נפשך חייב לברך, דאם העוגה פת אם כן עדיין חייב בברכת המזון מחמת העוגה, ואם העוגה אינה פת אכתי לא יצא ידי חובת סעודה ראשונה של היום, ואם כן עכשיו שאכל פת יצא ידי חובתו וחוזר על רצה.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. ממה נפשך

הנה לכאורה שרי לאכול שני מאכלים שאחד מהם ודאי חייב בברכה אמנם כל אחד בפני עצמו פטור מחמת ספק ברכות להקל, אע"פ שבשעה שאוכל מאכל השני, אז ממה נפשך או מה שאוכל עכשיו או מה שכבר אכל, יהא בלא ברכה לפניו. [כאשר לא נפסק משום איקבע איסורא דלא למיעבד הכין]. דהרי חזינן בשני ימים טובים של גלויות מעשר בשני הימים בלא ברכה אע"פ שממה נפשך יש מצוה ודאית בלא ברכה. והכי נמי דכוותה.

ואם כן הכי נמי נימא דמכיון דבכל סעודה פטור מברכת המזון מחמת ספק, בסעודה הראשונה מחמת שיעור שיעור רק ספק פת, ובסעודה השניה מפאת שיתכן דכבר הוה סעודה השלישית ואינו חוזר מחמת רצה. אם כן נימא דלא אמרינן דממה נפשך חייב. ודלא כדברי הזכר טוב הנ"ל.

אמנם אינו כן, דהרי אם אחד משני הסעודות חייב בברכת המזון מדרבנן, ואכל הראשון ונפטר מברכת המזון ועכשיו אוכל השני, יתחייב בברכת המזון ממה נפשך, דהרי הכא שאני דזה ענין

להוציא חבירו בברכת המזון

הנה עובדא הוה במי שהיה באמצע סעודה ורצה להוציא את חבירו בברכת המזון, אך הוא עצמו התכוון להמשיך לאכול.

א. מי שאכל הוא יברך

הנה בפשוטו לא מהני להוציא חבירו, דהרי קיימא לן (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) דמי שאכל הוא יברך, דצריך שהמשיע יתחייב בברכת המזון, ולא סגי שאכל קודם כל שאין ברכת המזון עולה למברך עצמו.

ב. מצוות אין צריכות כוונה

אך יש לעיין דהנה למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה, אם כן יצא המשיע ושוב יעלה גם לשומע, והרי לענין ברכה חיישין למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה ומשום הכי אמרינן (שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ד') דמי שאמר לחבירו היום כך וכך לעומר חיישין שיצא ידי חובתו ולא יוכל לברך יותר באותו יום. ואם כן בנידון דידן היאך השומע יוכל לברך ברכת המזון.

ג. ברכת המזון דאורייתא

אך אם השומע אכל כדי שביעה דחייב בברכת המזון מן התורה, הנה מספק אכתי מברך, אך אם השומע אכל רק כזית, נמצא דחיובו רק מדברנן, ואם כן היאך יברך.

אך הנה דן במשנה ברורה (סי' קפ"ד סי' ט"ו) דגם באכל כזית וספק אם בירך, חוזר ומברך, כיון דאיכא דסברי דחיוב כזית דאורייתא. אם כן בנידון דידן יש לדון דלא חיישין למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה וחוזר ומברך. אך אינו מוכרח כלל.

ד. כוונה הפכית

אך יש לדון דכוונתו להוציא את חבירו והוא עצמו חושב להמשיך לאכול, הוה כוונה הפכית, ולא דמי לאומר לחבירו ספירת העומר, דהתם אין כאן מחשבה סותרת להדיא אף שרצונו לספור אחר כך, משא"כ הכא דדעתו בפירוש לאכול אחרי שמברך לחבירו אם כן הוה כוונה הפכית.

ספק אם בירך ברכת המזון

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ר"ט סעי' ג') דכל הברכות אם מסופק אם בירך או לא, אינו מברך בין לפניו ובין לאחריו, חוץ מברכת המזון, דמספק מברך כיון דהוה מדאורייתא.

והנה חיוב ברכת המזון דאורייתא היינו דוקא כשאכל כדי שביעה, אבל אם לא אכל כדי שביעה הוה רק מדברנן, ומכל מקום כתב במשנה ברורה (סי' קפ"ד סי' ט"ו) בשם חיי אדם דאף באכל רק כזית פת ונסתפק אם בירך או לא, ראוי לירא שמים ליטול ידיו ויברך שוב המוציא ויאכל כזית כדי שיוכל לברך ברכת המזון.

וצריך לומר דהטעם מפאת דאיכא קצת פוסקים דסברי דגם בכזית חייב מן התורה. [ועיין בביאור הלכה (סי' קפ"ד סעי' ו' ד"ה בכזית) שהאריך בביאור השיטות והעלה דלרוב הפוסקים בעינן כדי שביעה].

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. ספק ספיקא

הנה צריך עיון דהרי הוה ספק ספיקא דפטור מברכת המזון, דדילמא בעינן כדי שביעה ודילמא כבר בירך.

ואולי לא הוה ספק ספיקא מכיון שאין ב' הספיקות באין בבת אחת. אך הא חזינן דאמרינן בכהאי גוונא ספק ספיקא, דהרי באשה המסופקת אם בירכה, כתב הגרע"א (מובא במשנה ברורה סי' קפ"ו סי' ג') דפטורה מפאת ספק ספיקא, דספק דאשה פטורה וספק שכבר בירכה. [והחולקים דאשה המסופקת חוזרת לברך, סברי דאשה חייבת בברכת המזון מן התורה, ובחיי אדם (הובא במשנה ברורה שם) כתב דצריכה לחזור ולברך. וכעת בביאור הלכה (סי' קפ"ו סעי' א' ד"ה אלא) דהסומך עליהם לא הפסיד].

ב. היאך מברך המוציא

הנה איתא בשולחן ערוך (מובא בשולחן ערוך סי' קע"ט סעי' א') דעת רבינו יונה שאע"פ שסילק ידו מלאכול, ואפילו סלקו השלחן ואמר הב לן ונברך, אם רצה לחזור לאכילתו אין צריך לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה ולא הוה היסח הדעת.

מעתה הקשו דאם כן בנידון דידן בספק אם בירך ברכת המזון, אמאי אמרינן דירא שמים יברך המוציא שנית ויאכל כזית, הרי לגיסא דלא בירך ברכת המזון אם כן פטור מלברך המוציא, והיאך יברך המוציא מספק.

אמנם תירצו דדינא דרבינו יונה היינו דוקא כשאוכל אחר כך באופן דאגלאי על ידי זה דלא הסיח דעתו ובאמת כונתו היה להמשיך לאכול, אך כאשר אוכל מחמת הספק לא אגלאי שלא היה כאן היסח הדעת, דהרי הסיבה שאוכל אינו אלא כדי לצאת ידי הספק ברכת המזון.

והביאו ראיה מהא דכתב בביאור הלכה (סי' קצ"ז סעי' א' ד"ה אם אמרו) בשם פרי מגדים והגר"ז דגם לרבינו יונה באמרו הב לן ונברך לא מצטרף אליהם אחר לזימון, מפאת דיש היסח הדעת כל זמן שלא אכל שוב. חזינן דבעינן האכילה השניה כדי לברר לנו שבאמת לא הסיח דעתו, וכל זמן שלא חזר ואכל אמרינן דהסיח דעתו. ואם כן הכי נמי כשחזר ואכל מחמת הספק לא נתברר לנו שלא הסיח דעתו.

[וכענין זה מיושב מה שכתב במשנה ברורה (סי' קפ"ד סעי' כ') דבאכל אכילה מועטת של פת ומסופק אם שהה כדי שיעור עיכול יאכל עוד כזית פת ויברך המוציא אם הסיח דעתו מלאכול עוד. ותיקשי כנ"ל דלרבינו יונה אין היסח הדעת מחייב ברכת המוציא. (ועיין תהלה לדוד שם סי' ק"ו). ולפי הנ"ל נוחא דאוכל מחמת הספק שאני. ועיין].

ג. לא חיישין דאין צריכות כוונה

הנה בבירך ולא התכוון לצאת ידי חובתו, חיישין לענין ברכה דרבנן למאן דאמר דמצוות אין צריכות כוונה ואינו חוזר ומברך. מעתה יש לדון באכל כזית נימא דלדברי המשנה ברורה הנ"ל חיישין להשיטות דחייב בברכת המזון מדאורייתא, ואם כן אם בירך ולא התכוון, לא חיישין למאן דאמר דאין צריכות כוונה ויחזור ויברך. אך אינו מוכרח כלל.

חזקת פטור מברכת המזון

הנה כתב בתשובות כתב סופר (או"ח סי' ל') דאם מסופק אם אכל פת, ואם אכל הוה בכדי שביעה, פטור מברכת המזון מפאת דיש חזקת פטור. וכך כתב הצ"ח בברכות (נ"א א').

א. חזקה רק בשנוי בחפץ

הנה לעני"ד יש לעיין בזה, דחזקה אשכחן בשנוי בחפץ אבל כאן דמספקינן אם נתחייב במצוה או לא, אמאי נוקי אחזקה, וכמו במסופק אם קנה קרקע או לא, יש לומר דחייב קרבן פסח מספק.

ב. חזקה שפטור מפסח

הנה ראיה לזה דכתבו קמאי (רשב"א בתורת הבית בית ד' שער א', ר"ן בקידושין סוף פרק א') דלשיטת הרמב"ם (נפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"י, פ"ט מהל' טומאות מת ה"י, פ"ט מהל' שאר אבות הטומאה ה"א. ועוד) דמדאורייתא אזלינן בספיקות לקולא, בספק אם הביא קרבן פסח יהא פטור.

[ולפי זה תמהו על הרמב"ם מסוגיא דחולין (י"א א') דמביאין ראיה דאזלינן בתר רוב מקרבן פסח דלא חיישין דילמא הוה טריפה דהרי אי אפשר לבודקו. ולהרמב"ם מהו הראיה הא יצא ידי חובתו מספק]. ותיקשי הא איכא חזקת חיוב. אלא חזינן דלא אזלינן בתר חזקות במצוות דאם אזלינן לא תיקשי על הרמב"ם.

ג. חזקה שלא הכה את אביו

אך יש לעיין דהנה בגמרא חולין (שם) אמרינן ראיה דאזלינן בתר רוב, מקרבן פסח דלא חיישין דילמא הוה טריפה, ודחינן בגמרא דיש לומר דבדקין לה, ואע"ג דאסור לשבור עצם, יש לומר דבדקין על ידי אש. תו מיייתי בגמרא (שם י"א ב') ראיה ממכה אביו ואמו דחייב מיתה, והרי דילמא לאו אביו הוא דדילמא זינתה האם, אלא ראיה דאזלינן בתר רוב ורוב בעילות אחר הבעל.

והקשו בתוספות (שם ד"ה כגון) דהוה מצי לדחות דשאני התם דאזלינן בתר חזקת כשרות, דהעמד האם בחזקת צדקת שלא זינתה.

ותירץ בתוספות הרא"ש (שם) דיש לומר משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה, דאדרבה העמד המכה בחזקת צדיק ולא הכה את אביו.

והנה לכאורה כוונת התוספות הרא"ש דאיכא בהמכה חזקת פטור, דמאי שייך לומר חזקת צדיק הא איהו סבר שהוא אביו. וכי תימא שהבן מסופק נמי אם הוא אביו, מכל מקום מאי שייך חזקת צדיק הא הבן יודע כל אשר נעשה. [א"ה]. היינו שהוא יודע שיתכן שזה אביו ובכל זאת מכהו].

ואם כן חזינן דיש חזקת פטור ואם כן ראיה לכתב סופר. אך יש לחלק דבמצוות ליכא חזקות אבל בחיוב ופטור יש חזקות.

[וצריך עיון על הרא"ש אמאי קטלינן בחזקה, כגון מכה חזקת אשת איש, כמבואר בתוספות (גיטין י"ז א' ד"ה משום) שהקשו באין זמן נוקי אחזקת אשת איש, הא יש חזקת פטור כנגדה, וכי תימא דכבר נפסק אם כן בגוונא הנ"ל דהרא"ש נמי].

מתורת דרך אמונה [ט"ז]

ג. יוכבד לקחה שחר

איתא בקרא (שמות ב' ט') דבת פרעה אמרה למרים שתביא מינקות והיא תתן שכרה, והביאה מרים את יוכבד אמו. ואיתא בגמרא (סוטה י"ב ב') לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן. חזינן דיוכבד קיבלה שכר בעבור מה שהניקה בנה. ותיקשי היאך קיבלה שכר, הרי להאמור יוכבד היתה חייבת לשלם לבת פרעה על מה שהצילה בנה מדין יורד.

ד. המציל נתכוון רק לעצמו

אך הנה איתא ברמ"א (חוי"מ סי' ס"ד סע' ד') דהמציל לצורך חבירו ולא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות האלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. [אך כתב הרמ"א, דהיינו דווקא אם ירד תחילה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד תחילה על דעת שניהן, חייב השני לתת לו מה שנהנה]. ואם כן הכי נמי בנידון דידן, הרי גם בת פרעה נהנתה, ועשתה רק עבור עצמה ולא עבור אמו, והרי בזה כתב הרמ"א דאין חבירו חייב לשלם לו, ואם כן יוכבד לא היתה חייבת לשלם לבת פרעה מדין יורד, אלא בת פרעה היתה חייבת לשלם לה. וכמו כן יש לדון לענין העובדא דהציל הטובע בים. [ועוד עיין מה שכתבנו בכל זה בגיליון פרשת שמות תשע"ו].

ענינים שונים [א]

[ואם יתחייב לדבר משום פיקוח נפש באמצע התפילה, הרי חזינן דקיימא לן [ועיין משנה ברורה סי' של"א סי"ק כ"ד] כשיטת הר"מ (שבת ז' א' מדפי הרי"ף) דאם יודע שלאחר המילה יצטרך לחמם מים משום פיקוח נפש, אין מלין בשבת].

ג. לא מקרי הפסק כולי האי

אבל בנידון דידן שפיר יברך שניהם, דהכא לא מקרי הפסק כולי האי, דהרי חזינן [א"ה]. עיין כעין זה במשנה ברורה סי' מ"ו סי"ק כ' בשם פרי מגדים] באמר בורא פרי העץ, ושוב אמר בטעות בורא פרי האדמה, אם לא הוה עקירה, שפיר דמי, ותיקשי הרי הפסיק, אלא שמע מינה דלא חשיב הפסק.

והנה בברכי יוסף (סי' ר"ג אות א') כתב מדנפשיה סברא זו, [שרבנן תקנו ברכת השבח על אכילתו, ואם בתוך השבח הראוי מברך על דבר כיצא בו לא הוי הפסק בדיעבד, דמכל מקום שבה הוא]. והנה הביאו ראיה מסוגיא בברכות (י"ב א') לפי ביאר ברמב"ן (מלחמות ברכות ו' ב' בדפי הר"ף) דאיידי בכהאי גוונא שטעה וסיים בברכה אחרת. אמנם בפתח הדביר (סי' ר"ג) דחה הראיה מהותם דמכיון דחזר בתוך כדי דיבור הוה כמחק המילים ואינו הפסק. נמצא לפי זה בנידון דידן יהא תליא בהך פלוגתא. אך העירו דיש ראיות רבות להברכי יוסף ואם כן בנידון דידן יחזור ויאמר שתיהן.

ענינים שונים [ב]

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרין דפטור מלשלם כפי ערכו בשוק, דהרי יוכל לטעון להבעלים הרי בלאו הכי רצית ללבושו ולענין זה מאי נפקא מינה לך בזה שאני לבשתו, או דילמא חייב לשלם כפי ערכו בשוק, שיאמר לו הניזק הרי חורדת מהשומא והלכך תשלם לי אע"פ שבלאו הכי רצוני ללבושו.

ב. מסתבר כהצד השני

לכאורה יש לדון כהצד השני שחייב לשלם לו כפי ערכו בשוק, דהרי אם אדם רצה לזרוק חפץ לים אך טרם הפקירו, ובא אדם אחר והזיק החפץ, יש לומר דיכול לתבוע כל הערך. ואם כן הכי נמי דכוותה.

עובדא בנער שטבע בים

הנה עובדא הוה בנער שטבע בים, והיה שם רק אדם אחד שידע לשחות כדי להצילו, רק היה מפחד להצילו מכיון שיצטרך לסכן עצמו, ואמר לו אדם אחד שאם יצילנו יתן לו כסף רב, והלה הצילו, ונתברר שבאמת הנער היה בנו של המציל. מעתה יש לדון האם המציל שהוא האב יכול לדרוש הכסף.

ושאלו זאת להגאון בעל דרך אמונה, ואמר שבאמת האב יכול לדרוש הכסף שאותו אדם התחייב לתת לו, אבל יכול המשלם לומר לאב המציל דעל ידי ההוצאה שלי נמנע ממך נזק של מות בנך, והוה כמרפא את בן חבירו שלא מדעת אביו, דיכול לתבוע כסף מדין יורד.

א. אין הבן ממון אביו

תיקשי דאין הבן שייך לאביו, ואם מאכיל את בן חבירו כאשר אין האב חייב לזונו, האם יכול לתבוע. ויש לדון דאין הכי נמי. וצריך עיון.

ב. יתחלק בין כולם

תו העירו, דהרי האב אינו הנחה היחיד, ואם כן יתחלק התשלום בין כולם, ואם כן יגבה המציל וישלם רק חלק.

מוכרח להפסיק מספק

הנה עובדא הוה במי שאכל מזונות ושבעת המינים, ובירך מעין שלש, והיה צריך לומר במעין שלש תרוייהו, "על המחיה" ו"על הפירות", וטעה ואמר רק אחד מהם ואינו זוכר איזה מהן אמר. מה יעשה. [ואיירי בגוונא דאין אחד מוציא את השני גם בדיעבד].

א. יזכיר שניהם

הנה בפשוטו יברך שנית מעין שלש ויזכיר שניהם, ואע"ג דיש כאן ודאי הפסק. ותליא במי שידע שיכול לברך אבל יודע שיהא מוכרח להפסיק באמצע לתיבה אחרת, האם נימא שלא יברך כלל, או דילמא נימא שיברך ויפסיק. וכן היה נראה יותר.

ולפי זה הוא הדין באכל ואינו זוכר אם אכל מזונות או שבעת המינים, שיברך ויאמר שניהם אע"פ דאיכא ודאי הפסק.

ב. שב ואל תעשה

אמנם טענו דעדיף שלא יברך, דהרי אם אינו מברך יש כאן עבירה רק בהא שאינו מברך דהוה בשב ואל תעשה, משא"כ אם מברך ומפסיק באמצע הרי המדבר באמצע ברכה יש בהאי דיבור עבירה ולא רק גרעון ברכה. ואם כן מוטב שלא יברך.

שווי אחר להבעלים

הנה דנו הפוסקים היכא דהחפץ יקר רק לבעלים אבל שומתו בשוק זולה, כגון משקפיים או בגד שלובשו, מהו לעיין תשלומי נזיקין, דיש לדון שישלם יותר משומתו בשוק. [ויש לעיין בספר זכר טוב (סי' ח' ס"ק י"ז) ובאורחות המשפטים סי' מ"ב אות ל"ג].

מעתה העירוני שיש לעיין באופן הפוך, שאדם קנה חפץ חדש בשביל ללבושו וטרם לבשו, ועכשיו ערכו בשוק גדול, כי יכול להחזירו ולמוכרו. והשתא בא אדם אחר ולבשו ובזה הוריד את ערכו.

הפצת הגיליון השבוע

לעילוי נשמת

האברהם החסיד

יחיאל יהושע זצ"ל

בן יבלחט"א

הרה"ח יוסף דוד שליט"א

שמועה טובה תדשן עצם – יצא לאור עולם בימים אלו ספר

אגן הסהר – חלק רביעי

כשמונה מאות עמודים חדשים, הכוללים בתוכם עובדות והנהגות חדשות שעדיין לא נתפרסמו לרבים, עצות והדרכות, והרבה פניני הלכה, חידות ופרפראות שהרבה מהם לוקטו מתוך כתביו המרובים שהניח אחריו ברכה רבינו זצוק"ל.

בצירוף מפתח ענינים מפורט המתפרס על פני קרוב לששים עמודים.

ניתן להשיג: בירושלים - משפ' פיש רח' גבעת משה 12 (קומה אחת לידת) טל' 02-6373361 בבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 03-6188995 0633149777 בקרית ספר - משפ' אפרת רחוב הרב מפויבד 9 קומה עליונה טל' 0648474185

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבלת הגיליון לתרומות והערות: L5703949@gmail.com

גלין זה נתנדב ע"י מ.ר.
לע"נ בעל ולקוט סופר
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטב וכתובה וחתימה
טובה

עקב תשפ"ב גליון קיד שנה ג

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלמו תן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא תנינכם תראנה בנים
ובני בנים כשתילי ויתום סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומזוני טוב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל בקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הטאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים ורמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת
שעשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"י גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמאל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למייסדים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפריסם דבריו
אני אסיב עמכם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לטוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו:
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה דל', ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארענשטערק זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אשרי הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נדר בכל יום על כל אלה שיעיי
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלומד בספרי חכה לירוש',
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
אסגולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הגיר שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטרתי מנאת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים אריז ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען

וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

והיה עקב וגו' ושמרתם ועשיתם אותם וגו' וברכך. יש לדקדק שבסיום פרשת ואתחנן כתיב "ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם", בלשון יחיד, ואילו הפסוק שסמוך ליה בתחילת פרשת עקב הוא בלשון רבים. ואפשר לומר, דאכן דוקא ליחיד אמרינן (קידושין לט:). שכן מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל לרבים שעושים את המצוות יש שכר מצות גם בעוה"ז. ולכן בפסוק שבסוף פרשת ואתחנן דכתיב שם "היום לעשותם", ודרשו חז"ל דרך למחר ליטול שכרם, והיינו שאין מקבלים שכר בעוה"ז, לכן כתיב בלשון יחיד. אך הפסוק בפרשתנו שמדובר בענין השכר בעוה"ז שיקבלו ישראל אם יקיימו את המצוות, כתיב בלשון רבים, כי רק רבים המקיימים את המצוות מקבלים שכר אף בעוה"ז.

ויעקב וירעבך ויאכילך את המן. במדרש אבכיר: ויעקב וירעבך ויאכילך את המן מכאן רמז להדלקת נרות בשבת. וצ"ב מה ענין הדלקת הנרות למן. ויש לפרש עפ"י מה שמצינו במדרש (קה"ר ה:יא) כשם שהאדם נהנה מן הטעם, כך הוא נהנה מן הראיה. וכן מצינו בגמרא (יומא עד.) בענין המן דאינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, שהסומין אוכלים ואינם שבעין. נמצא שבזמן שאכלו את המן אף שהיה משתנה טעמו להרבה טעמים, אבל היות שלא ראו את המאכל, לכן היה בזה חסרון הנאה ונקרא עיניו ורעבון. והנה בשבת הלא אסור להתענות וחובה עלינו לאכול ולערוך סעודה ולקרוא לשבת עונג, משום כן צריכים אנחנו ג"כ להדליק נרות כדי שיוכלו לראות את המאכל, ויהיה הנאה אף בראיה, ועי"ז לא יהיה שום עיניו ורעבון. וזה מה שאמרו במדרש דמהא שמצינו שקרא הכתוב לאכילת המן עיניו ורעבון, והטעם הוא משום שלא יכלו לראות את המאכלים ורק הרגישו את הטעם, וכמו שמבואר בגמרא ובמדרש שיש חסרון הנאה באכילה זו, ולכן נחשב עיניו ורעבון, מכאן למן צריכים להדליק נרות בשבת, בכדי שיהיה באכילת השבת כל ההנאות הן הנאת הטעם והן הנאת הראיה.

ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן. שחלקו על נבואת משה, ובא במופת כי אמר (במדבר טז: כח) "בזאת תדעון כי ה' שלחני", ועיקר המופת ע"י "שפעתה הארץ את פיה ותבלעם". ולזה לא נזכר כאן קרח, כמו בפרשת פינחס דכתיב שם "ותבלע אותם ואת קרח". כי נחלקו בגמרא (סנהדרין קי.) מאי היה עם קרח, דר' יוחנן אמר דקרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, אלא במגיפה מת. אבל במתניתא תנא קרח מן השרופין ומן הבלועין היה, שקודם נשרפה נשמתו וגוף קיים, ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלועין ונבלע.

וא"כ יש לומר שגם בזמן ההוא לא היה מבורר לרואים אם קרח מן הבלועים היה, לזה אמר להביא להם האות מחוש הראות "כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה" [ובחוש הראות לא ראו אלא את בליעת דתן ואבירם, ולא את בליעת קרח, ולכן לא הזכירו הכתוב כאן].

או ללמדנו מוסר השכל כשבא להוכיח לא יגרום בושה לאחד מן הנוכחים, ולפי שבני קרח לא מתו, לכן לא ביקש להזכיר קרח, כדי שלא לבניו בניו השומעים. אבל דתן ואבירם שלא נשאו זכר מהם, כמו שכתוב "ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם", לכך הזכירם. ולזה אמר "כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה", ואין צריך לחזור על הפרטים, ורימו להם ברמו גם בליעת קרח.

ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. אמרו (ברכות מ.): אסור לאכול קודם שיתן לבהמתו, שנאמר "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", והדר "ואכלת ושבעת". ויראה הטעם, כי מאחר שהאדם צריך להעלות מדריגת צומח למדריגת מדבר, לכן צריך לעשות בהדרגה, ואחר שתעלה הבהמה הצומח, יעלה הוא החי. (מלא העומר פרשת נח ו:כא.)

מסופר על הבן לאשרי רבינו יצחק הכהן הוברמן הצדיק **מרעננה זי"ע**, אברך אחד שאשתו הסתבכה בהריון, והרופאים המליצו לעשות הפלה, כי היה חשש גדול של סכנה למעוברת, וספק אם הוולד ישרוד את הלידה, ואם כן יחיה, הוא יהיה פגוע בנפשו וחולה בגופו. האברך התייעץ עם פוסק שהורה לו להמתין ולראות בהמשך מה יהיו ההתפתחויות, סמוך לזמן הלידה האברך הלך לכמה רבנים ואדמו"רים לקבל ברכה, אך קצרה ידם מלהושיע, הלך לאחד מגדולי הדור, והוא הפנה אותו לפרופסור גדול מפורסם למומחה בתחום, לאחר סידרה של בדיקות חזר אף הוא על דברי הרופאים שאין מנוס מלבצע הפלה, אותו גדול ניסה לעודדו שזה גזירת עליון, וקבל עליך את היסורים באהבה.

בצר לו פנה לראש הישיבה שלו, והוא הפתיע אותו כשאמר לו: דע לך, שיש סגולה גדולה ונפלאה בדוקה ומנוסה, לך לציונו הקדוש של הצדיק **מרעננה הבן לאשרי זי"ע**, ותלמד שם פרשה שלמה מדברי תורתו בספר **"בן לאשרי"**.

האברך שאינו משתייך לקהל החסידים, תמה והתפלא, אך הרבה ברירות לא נותרו לו, וכך עשה, הגיע לציון הקדוש בהר המנוחות בירושלים, עדיין לא היה גג, וביום מושלג יושב לבד עם הצדיק ולמד את תורתו שלש שעות בקור המקפא, כשהוא מבטיח לקרוא לילד "יצחק", על שם הצדיק זי"ע.

ולמזל טוב נולד זרעא חיאי וקיימא, וגם היולדת בריאה ושלמה, הרופאים היו לחוצים מאד וביצעו מספר בדיקות והתפעלו מהנס הגדול, בחסדי ה' יתברך ובזכות הצדיק היולדת והנולד בריאים ושלמים מכל הבחינות, הפרופסור המפורסם שהוזעק ג"כ ללידה, פנה לאברך ואמר: בבדיקות שעשיתי בכלים המקצועיים שלי ראיתי אז מה שראיתי, וכך היו אמורים להיות פני הדברים, אך מה שאתה עשית עם אלקים זה כבר חשבון אחר. קידוש השם גדול היה באותו מעמד.

וכאן לא נגמר הסיפור, בברית מילה כמובן הילד נקרא בשם "יצחק", כשהאברך האבא אומר בסעודה דברי תורה של הצדיק מספרו **"בן לאשרי"**, בהתלהבות רבה, כשהוא מודה ומהלל על הנס הגדול.

לאחר הסעודה ניגש אליו גיסו שלא היה לו ילדים, ואומר לו אתה עכשיו עובד הכל ובא איתי לציונו של הצדיק, האברך האבא המאושר לא היה מסוגל לראות בצערו ולסרב לו, לקחו את הספר הקדוש **"בן לאשרי"**, והתיישבו ללמוד פרשה שלימה על הציון שלש שעות. היה לנס דבאותו שנה זכה הגיס להכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה כשהוא קורא לו "יצחק".

מספר האברך: מאז אני נוהג בכל ערב ראש חודש חוק ולא יעבור לעלות לציון הקדוש של הצדיק מרעננה זי"ע בהר המנוחות בירושלים וללמוד שם מדברי תורתו, וגם פתחתי שיעור קבוע מידי יום שישי בדברי קדשו. (ברכה משולשת).

גדר בית המחויב במזוזה. הרמב"ם (פ"ו מה' מזוזה ה"א) כתב וז"ל: עשרה תנאים יש בבית ואח"כ יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה, ואילו הן וכו' ויהיו עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת כבוד, ועשוי לדירת קבע, עכ"ל. וחזינו מדבריו דהא דבעינן דירת קבע, אין זה תנאי בדין הגברא שדר בו דצריך לדור שם בקביעות, רק זה תנאי בחלות שם "דירה", דבעינן שיהיה עשוי לדירת קבע. אך בדין חובת הדר, לא כתב הרמב"ם שום תנאי, אלא בכל אופן "הדר בו יתחייב לעשות לו מזוזה", והיינו גם היכא דדר שם באופן עראי, כיון דהבית עשוי לדירת קבע חייב במזוזה.

וביאר האבני נור (ו"ד סימן ש"פ) דהא דבעינן שהגברא ידור בתוכה מדין חובת הדר, ילפינן מדך ביאתך, ובה לא נאמר תנאי שידור שם בקביעות, רק בכל אופן שדר שם חייב, אם הבית עשוי לדירת קבע. וז"ל: דהא דבעינן דירת קבע במזוזה, היינו מדכתיב "בית" כדאיאתא ריש סוכה, וכיון שראויה לדירת קבע ובית הוא, אף שדר בה עראי, חייב, דהא דמזוזה חובת הדר פירש"י (פסחים ד.) מדכתיב דרך ביאתך, ושם לא כתיב קבע, עכ"ל.

והנה הבית יוסף (סו"ס רפ"ו) מביא מרבינו מנוח וז"ל: טעמא דשוכר בית בחוצה לארץ פטור מן המזוזה עד שלשים יום, היינו משום דכיון דמזוזה חובת הדר (ב"מ קא:), ופחות משלשים הוי דירת עראי ולא מחייב, עכ"ל. והקשה על זה האבני נור (שם אות ב') וז"ל: הטעם שכתב רבינו מנוח במה שתון שלשים פטורה משום דהוי דירת ארעי, לא נתברר לי, דכיון שהבית ראויה לדירת קבע, חייב במזוזה אף שדר בה עראי וכו'. וראיה לזה מבית התבן שחייב במזוזה אם נשים מתקשטות שם, אף דלאו מקום פיתא ולא מקום לינה, והיינו משום שהבית ראוי לדירה וכו', וא"כ בתוך שלשים נמי לחייב, עכ"ל.

וכוונתו, דמשמע דדעת רבינו מנוח דגם בדין חובת הדר קיים תנאי שידור שם בקביעות, ולכן השוכר עד ל' יום פטור דהוי דירת עראי, דאע"ג דהבית ראוי לדירת קבע, פטור, דלא מיקרי חובת הדר עד שידור שם בקביעות. אך הקשה על זה, דא"כ מדוע בית התבן ובית הבקר שהנשים מתקשטות שם חייב, הלא לא דר שם בקביעות?.

לע"נ הרה"ק ר' צבי ב"ר אברהם זצ"ל (המכונה "צדיק נסתר") מפרעשבורג, יא"צ כ"ח אב

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד. יש לדקדק מדוע התחיל בלשון רבים, ואח"כ בשעת הברכה אמר בלשון יחיד. ויש לומר דהנה לא חל ברכה בישראל רק כשיש בהם אחדות ביניהם, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצים פ"ג מ"ב). והנה אם ישראל באגודה אחת

לע"נ הנצי"ב הג"ר נפתלי צבי יהודה ב"ר יעקב זצ"ל, יא"צ כ"ח אב

והיה עקב. במדרש: עון עקבי יסבני, איני מתיירא מן המצוות החמורות שבתורה שחן חמורות, ממה אני מתיירא מן המצוות הקלות, ע"כ. ביאור דברי המדרש, דאיתא במס' שבת (דף עב.) בטעם חטאת דאינה מכפרת בלא ידיעה, דידעיה מכפרת קצת, ע"ש ברש"י. והיינו דכשיועד שחטא, מתחרט, משא"כ כשאין ידוע לו כלל. וזה שנתירא מן המצוות שדש בעקבו, דאינן נחשבות חטא בעיניו ואינו עושה תשובה עליהן. (נאות הדשא, עקב).

א ואולי סובר רבינו מנוח דתלוי בסוג הבית, דבית שאינו עומד לדור שם בקביעות, כגון בית התבן ובית הבקר, בזה אמרו דסגי שהנשים מתקשטות שם, דבזה כבר חשיב דר שם. אבל בית גמור שעשוי לדור שם בקביעות, ואילו הוא דר שם רק בדרך עראי, לא חשיב דר שם. לכן בבית בעלמא העשוי לדור שם בקביעות, פטור השוכר עד שלשים יום.

ובאחדות, אז אומרים לכולם בלשון יחיד. וזה הכוונה "ושמר ה' אלקיך לך", אם תהיו בשלום ובאחדות בבחינת "לך", שלכולם יש לומר בלשון יחיד, אז "ואהבך וברכך והרבך".

למען ירבו ימיכם וימי בניכם כימי השמים על הארץ. איתא בגמ' (ברכות ת.): אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל, תמה ואמר "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב, אבל בחוץ לארץ לא, כיון דאמרו ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו. ועיין בוידבר משה שפירש על פי מוסר, דהנה מי שיאריך לו בבית הכנסת רק חצי שעה יותר ממה שצריך להאריך מאילו התפלל בביתו ביחיד, וא"כ איך יעזי לבקש על חיים ארוכים של ע' ופ' שעה, הלא לך יחשב חצי שעה לזמן ארוך, וא"כ די לך באיזה שנים שארוכים הרבה יותר מחצי שעה. וזה הכוונה כיון דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא ממחרים לבא ומאחרים לצאת [יותר מחצי שעה], ולא [יחשב להם לזמן ארוך] הזמן שהותם בבית מדרש, על כן מדה כנגד מזה מאריך ימים ושנים, עכ"ד.

ולי נראה לומר, דהנה תכלית בריאת האדם הוא שיגבור על יצה"ר ויהיה מהני גיבורים הכובשים את יצרם, ואמרו חז"ל (סוכה נב.) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן היא נימוח אם ברזל היא מתפוצץ, והנה בשעת לימוד או בשעת תפלה הרי אין לו מלחמה עם היצה"ר, א"כ כל זמן שהוא בבית הכנסת לא נחשב שהוא בתוך מספר ימי חייו, וא"כ יוכל להאריך ימים. וזה הכוונה יען שמקדמי ומחשכי לבי כנישתא ומאריכין שם ישיבתם, על כן מאריכין ימיהם יותר ממה שקצוב.

ועוד יש לומר על פי מהרש"א (סוטה יד.) שכתב שאם האדם מביא עצמו לידי חיוב לקיים מצוה, מותר לעבוד ע"מ לקבל פרס². ועל כן בעבור ישיבת בית הכנסת כל זמן החיוב אינו מקבל פרס, דהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל כיון דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא קודם זמן החיוב, על כן מקבלים שכר.

לע"נ הג"ר חיים ב"ר יוסף דוב סאלאוויטשיק זצ"ל, יא"צ כ"א אב ועתה ישראל וגו'. ארז"ל (ברכות לג.): אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא. וצ"ב אדרבה, [דדרגת היראה של משה רבינו היה גדול מאוד, ואין זה מילתא זוטרתא].

ונראה לי על פי שיחה ששמעתי מאבא מרי בשם מרן חתם סופר זצ"ל, שאמר פעם אחת לתלמידיו: "איך פירכט מיך פיר קיינעם, נור פיר איינעם" (אין לי מורא מפני שום נברא, רק מן הבורא). ושוב אמר: "איך פירכט מיר פיר השי"ת אויך ניכט, ווארום ער קאן דאך קיין אונערעכט טהוין". (גם מן הבורא לא אירא, למה, כי ה' לא יעשה עולה), עכ"ל

ובזה מבואר עומק כוונת הגמ' "אין לגבי משה", כי אצל משה יראה מילתא זוטרתא, כי ידע חסדו ואמתו, ממילא לא מתירא גם כן. ועל כן אצל צדיקים אין מורא כל כך, רק [המורא הוא כדאמרה] הגמ' (ברכות ד.) שמה יגרום החטא, וכדכתיב "למה אירא וגו' עון עקבי יסובני" (תהלים מ"ט), ואצלם אהבה הוא עיקר.

ועוד נראה הענין [מדוע אצל משה יראה מילתא זוטרתא היא], כי יראה לא שייך כי אם בדבר שהוא חק [ואינו מובן בשכל אנושי], למשל אם יאמר על אחד שהוא ירא שמים שאינו אוכל מאכל שיש שם ארסי, או שאוכל בשבת קודש מעדנים, מה הרבותא? דאע"פ שגם זה בכלל מצוה, אך אין צריך לזה הרבה יראת שמים. כן אצל משה רבינו ע"ה אשר "ותחסריהו מעט מאלקים", שנמסרו לו מ"ט שערי בינה (ר"ה כא:), ממילא הבין שכל לא תעשה הוא כמו ארסי, וכל מצות עשה כמו מעדנים, על כן אצלו יראה מילתא זוטרתא, כי אם מעט זעיר אשר לא הבין, כי אם הכל אהבה. ועד"ז יש לבאר מה שכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח:), דהנה כתוב בספרים דמה שאימתו [של הצדיק]

ב ו"כ במדבר קדמות (מערכת ת' אות י') בשם מהר"ש פרימו.

מוטלת על הבריות, תלוי לפי מידתו של הצדיק, דאם הוא צדיק ירא שמים, אז מתיראים ממנו. אמנם אם הוא חסיד העובד מאהבה, אין כל כך אימתו מוטלת על הבריות. על כן עדת קרח לא התיראו ממשה רבינו ע"ה, כדכתיב דמשה רבינו אמר "עוד מעט וסקלונ" (שמות יז:), היות העיקר היה אצלו אהבה, על כן לא יראו כל כך ממשה רבינו.

לע"נ הרח"ק ר' אליעזר זסיה ב"ר ישראל אברהם מסקולען זי"ע יא"צ כ"ט אב

וברך פרי בטןך. יש לי לדרוש טעמא דקרא מה שפטרה התורה נשים ממצות עשה שהזמן גרמא, וחייבתם במצות עשה שאין הזמן גרמא, וגם מדוע חילקה רק בעשין בין זמן גרמא, לבין שלא הזמן גרמא, ולא חילקה כן בלאוין.

ונראה ע"פ המבואר בברכות (דף נא:): עולא אקלע לבי רב נחמן, כריך ריפתא בריך ברכת מזונא, יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן. אמר ליה רב נחמן: לישדר מר כסא דברכתא [לאשתך] לילתא. אמר ליה, הכי אמר ר' יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש, שנאמר "וברך פרי בטןך" - פרי בטנה לא נאמר, אלא פרי בטןך, ע"כ. [פי', דכיון דרב נחמן שתה מהכוס, אין אשתו צריכה לשנות, דהיא מתברכת בזכות בעלה ששתה מכוס של ברכה].

ומוכח מזה, דכל השפעות היורדות משמים למטה אל בני ישראל, הן השפעות גשמיות וחומריות, והן השפעות רוחניות וצוריות, הנה תושפע ותגיע השפע בעצם וראשונה אל האנשים מבני ישראל, ומן האנשים הוא שתעבור השפע ותלך הלאה גם לנשים, שהרי הברכה שהוזכרה בגמ' שהאשה מתברכת רק מן האיש, ועבור זה לא הוצרך לשלוח כוס הברכה לילתא, והיה די מה שנתנו לרב נחמן, דחיבת וענין "ברכה", הלא הוא כולל כל מיני הופעה ושפע הן גשמיות והן רוחניות וכמובן, וא"כ מבואר שבכולם נוהג המנהג הזה שהשפע באה רק לאנשים, ומהם היא הולכת הלאה גם לנשים.

ומצאתי ראיה אל הדבר הזה מלשון קדוש אחד מדבר אשר רוח ה' דיבר בו, הוא ניהו בעל ספר הכוזרי (מאמר א' סי' צ"ה) שכתב וז"ל: אמר החבר, הרפה לי מעט עד שאבאר לך גדולת העם בני ישראל, ודי לעד שה' בחר אותם לעם ולאומה מבין אומות העולם, וחל הענין האלקי (נבואה) על המונם, עד שהגיעו כולם אל מעלת הדיבור, ועבר הענין אל נשיהם, והיו מהן נביאות וכו' עכ"ל. הנה לא אמר שחל הענין (נבואה) גם על נשיהם, כי אם "שעבר" הענין אל נשיהם, היינו שהענין האלקי אשר חל על עם בני ישראל עד שהגיעו למעלת הנבואה, עבר גם מאנשים אל הנשים והיו מהן נביאות. והרי זה כדברינו, שגם שפע רוחנית הנשפעת מלמעלה, רק לאנשים היא נשפעת, ומהם היא שעוברת והולכת הלאה לנשים.

והנה נודע, כי ענין החילוק שבין מצות שהזמן גרמא לבין מצות שחיובם תמיד, כי המצות שחיובם תמיד, הנה הם מתחייבים מפאת הקדושה הישראלית העצמית אשר לבני ישראל, וכמ"ש "כי עם קדוש אתה", ולכן שפיר הם נוהגים תמיד, ושפיר נוהגים גם בנשים הן העשין והן הלאוין, כי גם הנשים הלא הן ישראליות וקדושות, ומחייבת קדושתם את המצות. משא"כ מצות שהזמן גרמא, הנה הם אין מתחייבים מן הקדושה העצמית והתמידית אשר לבני ישראל, כי אם הם מתחייבות מפאת קדושה פרטית

לכבוד מערכת מליצי יושר

מקבל אני הגליון באימעיל בכל יום ראשון בבוקר, זה דבר טוב לקיים מאמר חז"ל "זריזין מקדימין למצות", אבל בנוגע הגליון זה חסרון להקדים כל כך, כי אני שוכח להדפיס הגליון קודם שבת. היה יותר טוב לשלוח הגליון ביום רביעי או חמישי, כמו שאר הגליונות שאני מקבל באימעיל בסוף שבוע.

**ברכה והצלחה
ז.ל. וואגשאהל. לייקוואד**

תגובת המערכת

להפצרת הרבים שרוצים ללמוד הגליון בכל יום, שולחים אנו הגליון בתחילת השבוע.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מוודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, ילקוט סופר - פאקש, לב העברי - הר הזיתים, ר' יוסף ענגיל - ויען, בן לאשרי און חזון יחזקאל - הר המנוחות

אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים

צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

הנשפעת למו בזמן הפרטי והקדושה הפרטית והיתרה ההיא אשר תגיע אליהם, אז היא אשר יש לה שייכות באלה המצות, ומחייבת אותם. למשל: בחג הסוכות יורדת אז קדושה מזאת משמים אל נפשות בני ישראל, אשר קדושה היא יש לה שייכות עם עניני מצות החג, ומחייבת הישיבה בסוכה, וההמנע מעשיית מלאכה וכן כל כיוצא בזה. והנה מובן ממילא מהצעתנו הקדומה, כי קדושה היורדת משמים אל בני ישראל בזמנים הפרטיים, הנה תבוא גם היא בעצם וראשונה אל האנשים מבני ישראל, ומהם הוא שתלך הלאה אל הנשים.

ולפי זה הנה יתכן לומר שירידת השפע מאנשים לנשים תופשת רגע מה, והנשים איפוא מקבלות קדושת הזמן ברגע מאוחרת מן האנשים, ומתחייבות איפוא במצות היר"ט וכדומה ברגע מאוחרת מהם וכמובן. וא"כ איפוא הרי היו ראוי לפוטרים ממצות הזמניות לגמרי מטעם דחוי, והואיל וברגע הראשונה דיר"ט היו פטורות, לכן ראוי שיופטר גם אח"כ, אלא דלגבי לאוין הא אין דחוי באיסורין, ולכן שפיר חייבות בלאוין, אע"פ שהזמן גרמא, משא"כ בעשין שהזמן גרמא שפיר פטורות מטעם דחוי וכמובן.

ואין להקשות, דא"כ אשה העושה מלאכה ברגע ראשונה דיר"ט ושבת תופטר, דזה אינו, והא בורכא היא, דירידת השפע מאנשים לנשים אם היתה תופשת רגע מה וכ"ל, עכ"ז הרגע הזאת היא דקה ובלתי נתפשת לנו ולחושינו כלל לגודל דקותה, והיא הנקראת אצל המחקרים "חלק הבלתי מתחלק", כי השעה מתחלקת לרגעים, והרגעים לשנים, והשנים לשלישים, וכן הלאה, עד שמגיעת החלוקה אל חלק הבלתי מקבל החלוקה עוד לגודל דקותו וקטנותו, (ע' במורה הנבוכים סוף ח"א), והשפע הרוחנית הבאה לאנשים הלא היא הולכת מיד מהם לנשים, ואין כאן איחור רק רגע היותר קטן וכמובן, והוא החלק הבלתי מתחלק הנ"ל, וחלק הבלתי מתחלק ההוא, הוא דבר הבלתי מושג כלל אצלנו, ואינו מן הזמן כלל, וכאשר חושנו רואה עשיית מלאכה, וכבר עבר מן היר"ט כל כך זמן איפוא עד שאפשר לחושנו להשיג בו מה או לאבירנו לעשות בו מה, הנה כבר עבר הרבה הרבה אחרי הרגע ההוא, וכנודע לאשר לו ידעה מה בענינים האלה, וזה פשוט. (לקח טוב כלל ז').

עוד הוסיף הגר"י ענגיל (בית האוצר מערכת א"י כלל ק"ב), וז"ל: עיקר הגמרא בברכות הנ"ל דמהאי טעמא לא שדר עולא כסא דברכתא לילתא כי איקלע לר' נחמן, דהיה די מה שנתן הכוס לר' נחמן, צ"ע קצת מב"מ (דף פז): ויאמר אליו איה שרה אשתך וכו' כדי לשגר לה כוס של ברכה, [הרי דהוצרך לשלוח לשרה בעצמה כוס של ברכה]. אמנם לפמ"ש לעיל דכוס של ברכה משפיע גם השפעה רוחנית, וגם בזה האשה מתברכת מן האיש, והכל נכלל בכלל אין פרי בטנה מתברך אלא מן האיש, הן השפעה גשמית וחומרית, והן השפעה רוחנית וצורית, א"כ בענין ההשפעה הרוחנית לא היה שייך זה בשרה, שהרי אברהם היה טפל לשרה בנביאות וכמבואר במדרש, וא"כ בהכרח שקיבלה שפע הנבואה בעצמה, לא באמצעות אברהם, ולכן שפיר הוצרכו לשגר לה כוס של ברכה.

לע"נ הגאון ר' אברהם יעקב ב"ר מאיר פאס זצ"ל ר"י תורה ודעת יא"צ כ"ח אב

והיה עקב גו' ושמרתם ועשיתם אותם גו' ושמר גו' את הברית. וידוע התמיה דאם ישמרו ויקיימו התורה ומצותיה, מה צריכים לברית, דצורך הברית הוא רק באם לא יהיו במצב הראוי דאעפ"כ יועיל הברית שיזכור אהבה הקדומה שעל ידה כרת אתם הברית, וכמו שנאמר בברית הקשת (בראשית ט"ד) "והיה בענני ענן", ופירש"י כשעלה מחשבה לפני להביא אבדון לעולם, וזכרתי את בריתי גו' ולא יהיה עוד מבול, אבל באם ישמרו כל ציווי ה', א"כ מדינא מגיע לבני ישראל כל טוב, ומה צורך לברית וחסד. וי"ל ע"פ מה ששמעתי ממורי הגה"ק ר' יעקב מרדכי זצוק"ל ז"ע עה"פ (ויקרא ו'): "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", ופירש על ענין שמירת וזהירות בני ישראל בענין אפיית המצות, דאחר כל הזהירות נשבר לבם בקרבם אולי לא יצאו עדיין חובת השמירה, על זה הבטיחנו ה' יתברך "לא תאפה חמץ", זה "חלקם", חלק חיוב שלהם, ואילו המותר שאין ביכלתם לשמור "נתתי אותה מאשי", מלאכי אש שלי שהם ישמרו את הרוצה באמת להישמר, עכ"ד. והנה אמרו חז"ל (סוכה נב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, א"כ כשישמור ויקיים האדם כל מאמר ה', יוגדל יצרם ויעשה כל טעדיק להחסיאם ח"ו, כאומרם ז"ל ובתלמידי חכמים יותר מכולם, לכן על זה מבטיח הקב"ה שישמור להם הברית ולא יניח היצ"ר

להחסיאם, וכמבואר בר"ל (קידושין פא.) דמכרזי הזהרו ברבי מאיר ובתורתו.

לא תחסר כל בה. עיין בעל הטורים ג' במסורה, הכא, ואידך "וצפחת השמן לא תחסר" (מלכים א' יז:ד), "בטן רשעים תחסר" (משלי יג:כה). ויש לפרש רמזות המסורה ע"פ מה שכתבו בספרים הקדושים (זהר ח"ב קטז.) ד"כ"ל" רומז למדת "יסוד", והכוונה שבארצינו הקדושה נזכה לשמירת ברית קודש בשלימות "לא תחסר כל בה", וע"י זה "צפחת השמן" רומז להשפעת הקדושה "לא תחסר", ויהיה לכל ישראל בריאות ופרנסה טובה וכל טוב, וממילא "בטן רשעים" היינו הסט"א וכל הרשעים הנשפעים על ידה "תחסר", אמר כן יהי רצון.

לע"נ הר"ר ישראל ב"ר שלמה פרידמאן ז"ל יא"צ ז' אב

כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. בבריאת העולם אמר הקב"ה "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע אשר על פני כל הארץ, ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע, לכם יהיה לאכלה". ואלמלא המאמר הזה "הנה נתתי לכם", היתה הארץ מגדלת כל מיני עשבים על פי דבורו של הקב"ה "תדשא הארץ דשא", האדמה היתה מוציאה כל מיני צמחים, האילנות היו עושים פירות שהם תאוה לעינים, והכל היה מוכן ומזומן על פני האדמה כשלחן ערוך, אך האדם לא היה נהנה מהם, ולא היו משמשים לו בתור מזון שיסעוד בהם את נפשו, ורק בכח הדיבור "לכם יהיה לאכלה", שיש בו כח הבריאה והיציאה, נעשו כל החומרים האלה מזונותיו של האדם ראויים לפי גופו, ונתנה לו הרשות והאפשרות שיהנה מהם כאות נפשו, וזה שאמר הכתוב "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", כלומר על מוצא פי ה' שאמר בבריאת העולם "לכם יהיה לאכלה".

ונא אל תצריכנו לא ליד מתנת בשר ודם וכו' שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד. דבהיותו זקוק למתנת בשר ודם, הוא נכנע לו, ומבטל לפעמים את רצונו של מקום מפני רצונו של בעל טובתו, ואז בושה וכלימה תכסה פניו לעולם ועד בעולם הזה ובעולם הבא. (חזו"י ב"ק פ"ז ה"א).

מעילה בקדשי עובדי כוכבים. אמרו בזבחים (דף מה.), דכיון דהא דאין מועלין בקדשי עובדי כוכבים ילפינן מתרומה, ממילא אמרינן דדוקא בקדשי מזבח שיש בהם קדושת הגוף דומיא דתרומה אין מועלין, אבל בקדשי בדק הבית דקדושת דמים הם, לא ילפינן מתרומה ומועלין בהם. ונראה בביאור החילוק, דהנה כשנהנה מקדושת הגוף הוא חייב מעילה משום שנהנה מקדושת קרבן, ולא משום שנהנה מממון הקדש, שהרי הקרבן אינו ממון הקדש אלא של המקדש, כדאמרו (ב"ק עו.) מכרו לשמים (-שהקדש בהמה), מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן (- כשמקדש ראובן בהמתו עדיין הוי ממון ונקראת בהמת ראובן), וכיון שחייב מעילה הוא משום שנהנה מקדושת קרבן, שפיר יש מקום לחלק בין קדושת קרבן של ישראל ובין קדושת קרבן של עובדי כוכבים, דקדושתם שונה.

אבל נהנה מקדושת בדק הבית דקדושת דמים הוא, חייב מעילה משום שנהנה מממון הקדש, ולכן אין לחלק בין שנעשה ממון הקדש ע"י ישראל ובין ע"י עובדי כוכבים, דסו"ס זה ממון הקדש, ואין שום חילוק ביניהם, וכיון דבשניהם הוא נהנה מממון הקדש - חייב מעילה. (חזון יהזקאל שם).

איר קענס באשטעלען פאר שבת באווארפען-שבע ברכות-בר מצוה
א ספעציעלע גליון מיט די נאמען פון די בעלי שמה
אויפגעדרוקט
אין דאס פארטיילען ביי די שמה!
אין די זכות פון די צדיקים וועט נמשך ווערען שטענדיג

¹ וי"כ באור שמח (פ"ה מעילה ה"ו ד"ה ולפ"ז יש) ובשיעורי ר' שמואל (סנהדרין ח"ב אות תל"א).

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת עקב תשפ"ב

החיים הטובים

בלתי נתפס. היתה זו "ארץ חמדה" - ארץ התענוגות, וכפי שאמר ה' לעם ישראל כשעמדו להיכנס אל הארץ: "ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה... ארץ זבת חלב ודבש" (שם יא, ח-ט).

אליה וקוץ בה

אולם יחד עם הבטחה גדולה זו, הוסיף ה' דבר אחד - הוא הסביר שישנו הבדל אחד בין ארץ ישראל לבין שאר הארצות: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא... למטר השמים תשתה מים". ארץ ישראל שונה מארצות אחרות. במצרים לא היו צורך בגשם. נהר הנילוס זרם במשך כל השנה, והוא הועבר לארץ כולה באמצעות תעלות השקיה, וכך היו לכולם מים ללא הגבלה. גם בבבל לא היה צורך בגשם, "על נהרות כבל שם ישבנו" - היו להם את נהר החידקל ואת נהר הפרת, נהרות גדולים שסיפקו שפע של מים בכל ימות השנה.

אבל לארץ ישראל לא היה נהר כזה. היו שם כמה נהרות, אבל מימיהם לא התחילו להספיק; בארץ ישראל היה צורך בגשם משמים על מנת לשרוד. והקב"ה דאג שעם ישראל ידע זאת מיד עם כניסתו ארצה. "ארץ ישראל עתידה להיות שונה מארץ מצרים", אמר להם ה', "כאן לא יהיו לכם את המותרות של נהר שופע - במקום זאת תהיו תלויים בגשם הבלתי צפוי".

נהר האמזונס בארץ ישראל

ולכאורה יש כאן קושיא גדולה. הלא הקב"ה תכנן והכין את ארץ ישראל לעמו ישראל, ומילא אותה בכל טוב שבעולם. מדוע אם כן הוא לא סיפק נהר ענק עם שפע גדול של מים? ה' ברא בעולם נהרות אדירים: האמזונס, המיסיסיפי, הנילוס והפרת, והוא זה שהחליט היכן למקם כל אחד מהם, וברצונו הירדן יכול היה לזרום מאגן ניקוז אדיר ממדים, מה שהיה הופך אותו לתחנת כוח כמו הנילוס. למה לא?

אמנם התשובה נמצאת ממש שם בדברי ה': 'תכננתי את ארץ ישראל כך בכוונה תחילה' - "למטר השמים תשתה

ארץ זבת חלב ודבש

כאשר עם ישראל עבר סוף סוף את הירדן ונכנס אל ארץ כנען, אי אפשר לתאר את גודל האושר שהם חשו למראה הארץ היפה כל כך, אליה נכנסו זה עתה. בפרט עבור אומה שהלכה במדבר במשך ארבעים שנה, היה זה מראה מלבב, וכפי שמתאר הפסוק בפרשתנו: "כי ה' אלקינו מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר, ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ז-ח). כעת הם הגיעו אל הארץ המענגת ביותר בעולם.

נתאר לעצמנו אדם שנוטל לידי פרוספקט של סוכנות נסיעות כלשהי, המציעה ללקוחותיה חופשה חלומית במדינה מסוימת: "...כאן תהנו מצילם של עצי דקל יפהפיים וחופים מענגים, עם מזג אוויר מושלם...", וכו' וכו'. כמובן שהכל שטויות; מדובר בגוזמות שתכליתן לגרום לכם להיפרד מהכסף שעליו עמלתם. כשאתם מגיעים לשם, אתם מגלים שיש להם את היתושים הגדולים ביותר וכן את הפשפשים הגרועים ביותר. אך גם אם נניח להרגע שהתיאור הזה נכון - עליכם לדעת שכל מה שתמצאו במקום הזה, עדיין לא ישתווה למעלותיה הגשמיות של ארץ ישראל כאשר נכנסו אליה עם ישראל בימי יהושע.

עלינו להבין מה היתה ארץ ישראל! אל תשפטו על פי מה שאתם רואים היום, כי אפילו המקומות המטופחים ביותר - אינם כלום בהשוואה לארץ ישראל של אותם הימים. התמרים והתאנים היו כל כך גדולים, טעימים ומלאים בדבש, עד שבכל מקום בו הלכת, היית צריך להיזהר שלא לדרוך בבריכות דבש התמרים והתאנים. בנוסף לכך הארץ היתה מרושתת בעדרי צאן מפוטמים שנטף מהם חלב - לא היו מספיק ידיים כדי לחלוב אותם - והחלב העולה על גדותיו התערבב עם בריכות הדבש בכל מקום. היתה זו ממש "ארץ זבת חלב ודבש" - כפשוטו.

היה זה דבר מדהים שנמשך שנים רבות! גם כעבור זמן רב, שנים רבות לאחר חורבן בית שני, תופעה זו עדיין היתה קיימת בארץ ישראל (כתובות קיא, ב). אולם כשהם נכנסו לראשונה לארץ, כשהיא עוד היתה במיטבה, המצב היה

ברכת ה' ליראיו

וכל הגשמים הללו שירדו, היו השכר הגדול עבור צדקותיהם של ישראל; כך כתוב בפרשתנו במפורש, ואנחנו חוזרים על פסוקים אלו שוב ושוב בכל יום: "וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנִּי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר הָאֵלֶיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ כָּל לְבַבְכֶם וְכָל נַפְשְׁכֶם, וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם... וְאָכַלְתֶּם וְשָׂבַעְתֶּם" - זוהי הברכה שמבטיח לנו הקב"ה אם נתפלל אליו ונעבוד אותו בנאמנות במשך חודשי הסתיו והחורף הארוכים.

זו הסיבה לשמחה הגדולה ששררה בחג הסוכות - לאחר עונה ארוכה של זריעה וטיפול בשדות וקצירת התבואה, הגיע סוף סוף חג האסיף, ובכל רחבי הארץ, העם חגג את השפע שהביאו גשמי החורף. עם ישראל "אכל ושב".

הברכה ואזהרתה

אולם אז נכונה להם הפתעה; מה אומר השי"ת מיד? "הִשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם". במבט ראשון, אזהרה זו נראית לא במקומה. הלא מדובר כאן על עם של צדיקים, יהודים שבמשך כל עונת הגשמים היו עסוקים בתפילה לה', כשעיניהם נישאות השמימה בציפייה לחסדיו יתברך, וכעת הם אוכלים מהשפע שניתן להם מאת ה'. מה מקומה של אזהרה זו, להיזהר שלא יפנה לבבם מעם ה'?

התשובה היא, שברגע שיש לאדם מזון, ברגע שהוא מרגיש שבע, כבר לא קל לו לשמור על איזון נכון. כשהברכות מגיעות, צצות בעקבותיהן המידות הרעות. בטן מלאה גורמת למרד בלב, וכמאמר חז"ל (ברכות לב, א), "אֵין אָרִי נוֹהֵם מִתּוֹךְ קֶפֶה שֶׁל תֵּבֶן" - אריה שיקבל תפריט של תבן, יהיה אריה די כנוע ושפל רוח. הוא ילך בראש שמוט - אם הוא בכלל יהיה מסוגל ללכת. "אֵלָא מִתּוֹךְ קֶפֶה שֶׁל בָּשָׂר" - רק כשמתחילים להאכיל אותו חביות של בשר, אז הוא הופך ליהיר ושחצן.

כך הוא גם טבעם של בני אדם - כשהם אוכלים יותר מדי הם הופכים לשחצנים. דרך אגב, זו הסיבה לקיומם של מאמיני תורת האבולוציה. כידוע, האבולוציה לא נולדה בדרום אמריקה שבה לאנשים אין נעליים, מקום בו בני אדם היו מאושרים אם היה להם מספיק מזון כדי לעבור את היום. האבולוציה קמה והיתה באנגליה. אנגליה היתה אז האומה המשגשגת ביותר. היה להם הרבה מה לאכול - התקיים בהם "וְאָכַלְתֶּם וְשָׂבַעְתֶּם", ומשכך הם הגיעו לידי, "וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

הכפירה פורחת במקומות שבהם קיים שפע גשמי, כי אדם שבע אינו מעוניין במישהו שיתחרה עמו. הוא הופך ליהיר, והוא רוצה להיות לבד; הקב"ה הופך את העולם

מִיָּם" - פירוש, יהיה עליכם לשאת את עיניכם השמימה ולהתחנן לגשם. הקב"ה רצה שנוכח תמיד את השמים, את ההכרח להרים את עינינו אליו יתברך.

התועלת שבעוני

זאת עליכם לדעת, כי החקלאי מסתכל תמיד כלפי מעלה, אל השמים. הוא זקוק לגשם, וזהו אחד הדברים שהממשלה אינה יכולה לספק לו; אי אפשר להזמין עננים מוושגיטון הבירה. לפעמים יש לחקלאים בארות ארטזיות [באר שהמים פורצים מתוכה בעצמם על פי חוק הכלים השלובים, ללא צורך בשאיבה] או תעלות השקיה, אבל ברוב המקרים החקלאי מפנה את מבטו אל העננים בשאלה, "האם ירד גשם?"

וכאשר הוא מסתכל השמימה ורואה ענן שמגיע, לא תמיד מדובר בענן מהסוג שהוא רצה. לפעמים זה עלול להיות ענן של ארבה. אוי ווי! חודשים של עבודה קשה בשדות עלולים להפוך לסעודתם של הארבה! ולכן החקלאי החכם תמיד נושא את עיניו גבוה יותר מהעננים. הוא כורע על ברכיו ומתחנן לקב"ה שישלח לו גשם. החקלאי חושב יותר על ה' יתברך מאשר אדם שעובד בעיר, שכן הוא נתון לכוחות שעל פי רוב אינם בשליטתו (ראה קידושין פב, א).

לכן לא היה שום נהר גדול בארץ ישראל - הקב"ה ברא את תכונות הארץ למען שלמותו של העם שישכון בה, ונהר ענק היה נסיון גדול מדי עבורם, כי הדבר היה גורם להם לשכוח את השי"ת. ולכן לארץ ישראל, על כל סגולותיה ומעלותיה, היה גם חיסרון אחד. אפילו הארץ המענגת ביותר, ארץ חמדה טובה ורחבה, נמדדה בדייקנות באופן שיביא את התועלת המרובה ביותר לעם ישראל.

בדיוק כפי שכאשר רופא רושם מרשם או דיאטה מיוחדת, חלק מהדברים אינם ערבים לחיך, ולחלקם יש תופעות לוואי, אבל לכל פרט ופרט יש את המטרה שלו. ארץ ישראל היתה מרשם להבאת תועלת לדורים בה - הכל נעשה במטרה להביא את עם ישראל לשלמות הגדולה ביותר שתיתכן.

העובדה שלא היה להם נהר, והצורך התמידי לשאת עיניים לשמים גרמו להם להיות מודעים יותר לה' יתברך. מדי פעם, כשלא ירד גשם, היה צורך לגזור תענית. לפעמים הם היו צריכים להתענות כמה וכמה תעניות, וכפי שמסבירה הגמרא במסכת תענית, והיו אלו ימי צום ותפילה. היה זה דבר גדול מאוד עבורם, כי זה הזכיר להם את ה'! אה! לזכור את ה'! זהו ההישג הגדול של החיים! ולבסוף, כאשר נענו תפילותיהם וירד גשם, היתה שמחה אדירה של הודיה להשי"ת.

ללא בטן מלאה, בלי גלידה ובלי עוגת שוקולד? אבל ברגע שאנחנו מבינים שהקב"ה שם אותנו כאן בעולם הזה רק כהכנה לקראת העולם הבא, זו שאלה שנשאלת מיד: האם לא היה טוב יותר שנחיה בצמצום, עם כמות מזון המספיקה לנו רק כדי חיינו? לשם מה ניתן לנו שפע שכזה?

ז' דנחמתא לעומת ג' דפורענותא

כהקדמה לתשובה לשאלה זו, נתמקד במנהג ישראל שנהגו בשבועות אלו של הקיץ. בחלק העצוב של השנה שזה עתה עברנו, הלא הם שלושת השבועות, אנו קוראים שלוש הפטרות, הנקראות "ג' דפורענותא". הפטרות אלו הם קטעים מתוך דברי הנביאים שהזהירו את עם ישראל מפני האסונות הממששים ובאים עליהם.

ולאחר מכן, לאחר תשעה באב, משבת נחמו והלאה, מגיעים שבעה שבועות הנקראים "ז' דנחמתא", שבהם אנו קוראים הפטרות שנועדו לנחם את עם ישראל, בכך שהן מתארות את העתיד הזוהר המצפה לנו ואת האושר הרב הממתין לנו.

ונשאלת השאלה, מדוע ישנן רק שלוש הפטרות של פורענות לעומת שבע של נחמה? לכאורה היינו חושבים שיש צורך בשלוש הפטרות של נחמה כדי לאזן את שלושת הפטרות הפורענות. איזה צורך יש בשבע הפטרות? שאלה זו צריכה להעסיק אותנו, ועלינו ללמוד את הענין הזה, שהלא בוודאי לא לחינם קבעו רבותינו את ההפטרות בצורה כזו.

תכנית השמחה

והתשובה היא שרצונו של הקב"ה הוא שנצליח בעולם הזה, והדרך שבה נצליח ביותר היא מתוך שמחה. לא מתוך עצבות! עצבות, גם אם היא עצבות של מצוה, כגון אבלות על החורבן - אינה הדרך להצלחה. כמובן שאנחנו זקוקים לעצבות זו; זהו אחד המרכיבים של עבודת ה' שלנו. חיי עבודת ה' בנויים ממרכיבים רבים, אבל המרכיב החיוני ביותר להצלחתו של האדם הוא המרכיב של "שִׂמְחוּ צְדִיקִים בַּה'" (תהלים צז, יב).

השמחה היא המרכיב החשוב ביותר בחיים. אכן, לפעמים מוכרחים אנו להוסיף מעט מלח, אולי קצת פלפל, אבל לא יתכן שהכל יהיה עשוי ממלח ופלפל. רוב ה"תפריט" שלנו חייב להיות עשוי משמחה.

זה מה שמלמד אותנו המנהג של ג' דפורענותא לעומת ז' דנחמתא. תכניתו של הקב"ה להצלחתנו בחיים היא לא מרירות; עיקר הצלחתנו אינה בנויה על הרגשת המרירות שאנו חווים בחיינו, או התמקדות במאורעות הקשים שאירעו לעם ישראל במשך הדורות, והאכזבות אותן חוו.

לצפוף מדי עברו, וכמאמר חז"ל (סוטה ה, א), "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם" - אין מספיק מקום עבור שנינו. בין אם הוא אוהב את זה ובין אם לא, כך חושב האדם - זוהי תוצאת השביעה.

אז הנה לנו יהודי צדיק. הוא חייב להיות צדיק - הרי כתוב בפירוש בפסוק שגשמים בעתם ויבול בשפע הם שכר למי שאוהב את ה' ועובד אותו בכל לבבו. ואם מדובר בשכר, איזה נזק יכול להגיע מהגשמים ומהיבול?

והתשובה היא: נזק רב! גם אדם צדיק שהקב"ה נותן לו הצלחה, שגשוג ואושר, מוטב שיזהר, כי קעת הוא במצב של סכנה, והשי"ת מזהיר אותו, "הִשְׁמְרוּ לָכֶם" - היזהר!

יאכלו עניים וישבעו

אולם לפני שנתחיל לבאר את הנושא הזה, חשוב מאוד שאף אחד לא יטעה לומר שהדברים אינם רלוונטיים כלפיו, שכן הוא עוד לא הרוויח את המיליון או חצי המיליון דולר הראשונים שלו. הפסוק אומר, "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ" ותו לא. אז הבה נתפכח מהתירוצים ונבין שאזהרה זו חלה על כולם באמריקה; הכל מסתכם במילים "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ" - וכולם באמריקה אוכלים היטב.

הדאגה הגדולה באמריקה היא איך לשמור על משקל תקין. יש כל מיני מועדונים שמטרתם לסייע לאנשים להימנע מאכילת יתר. אפילו העניים באמריקה הם שמנים! הם הולכים ברחובות ומלקקים גביעי גלידה, לועסים מסטיק ואוכלים סוכריות, וזאת לאחר שאכלו ארוחה מלאה בבית.

אפילו הילד שיוצא בבוקר לחיידר, מחזיק בגביע גלידה ביד אחת ובחפיסת שוקולד ביד השנייה, ובזה הוא מתחיל את היום ברגל שמאל. הפסוק בפרשתנו מדבר אליו: "הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם..."

ארץ זבת חלב ודבש - לשם מה?

והנה, אזהרת "הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם" אינה האזהרה היחידה שניתנה לנו. התורה מזהירה רבות מפני שגשוג רב מדי; שוב ושוב אנו מוצאים פסוקים המזהירים אותנו על כך (דברים פרק ח פסוק יא, פרק יא פסוק טז, פרק לב פסוק טו). ונשאלת השאלה: מדוע נתן הקב"ה לאבותינו ארץ שהיתה מסוגלת להעניק להם כל כך הרבה אושר? אם הקב"ה צפה מראש שיותר מדי אושר, יותר מדי שפע, הם סכנה גדולה ביותר, מדוע אם כן הוא נתן להם ארץ כזו? ה' יכול היה לברוא את ארץ ישראל כארץ כחושה שבה היו מתפרנסים בדוחק, מקום בו יצטרכו לצפות לישועה ולחיות חיים של יראת שמים ביתר קלות.

כמובן, עבור מי שסבור שהעולם הזה הוא התכלית, אין כאן קושיא כל כך גדולה, כי כיצד אפשר לחיות בעולם הזה

המצוות כולן הינן חסרות משמעות עבור אדם שאינו מלא בשמחה. נמצא אם כן, שהשמחה היא המרכיב החשוב ביותר של עבודת ה'! אל נא תחשבו שאני מגזים. השמחה היא ה"דלק" שמניע את כל עבודתו של היהודי!

שירים של הודיה לה'

לעבוד את ה' פירושו "שירו לו זמרו לו"! עלינו לשיר לה'! כל פעולה שאנחנו עושים צריכה להיות שירה של הודיה אליו יתברך. כשאתה הולך לבית הכנסת - זו דרך אחת לשיר לה'. כאשר אתה מתעטף בציצית או מבשל אוכל לשבת - אלו הם גם כן שירים לה'. התורה היא שיר נפלא! פרק "כיצד הרגל" הוא שיר נפלא. פרק "המניח" הוא עוד שיר נפלא! החובות הלבבות הוא שיר יפהפה, וכך גם השולחן ערוך. והמגן אברהם והש"ך והמשנה ברורה והקיצור שולחן ערוך. עבודת ה' הוא שיר אחד ארוך של הודיה לה'.

זו הסיבה שה' אומר לנו, "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי". הקב"ה מצווה לנביאיו לנחם את עם ישראל, כי נחמתנו וסיפוקנו, האושר והשמחה שלנו, הם הם הבסיס לכל דבר.

אולם באמת כוונתו יתברך אינה רק ללמדנו שהנביא מְצַנֵּה לנחם אותנו. "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי" פירושו **שמוטל עלינו** לעשות זאת. עלינו להתחיל לעסוק בתנחומים! ואל מי מְצַנֵּה בני עמו של השי"ת הכי חשוב שנדבר על העניין? קודם כל, אל עצמנו. כל אחד ואחד צריך להתחיל לדאוג שהוא יהיה מלא בנחמה.

העם המאושר ביותר

כמובן שעלינו לזכור שהטוב ביותר עוד לפנינו. העתיד הוא שלנו! אין כלל ספק בכך! אולם מלבד זאת, עלינו לשים לב עד כמה טוב חלקנו בעולם הזה **כבר עכשיו**. מי חי חיים מאושרים יותר מאשר יהודי שומר תורה ומצוות? האם אתם סבורים שמצבם של האיטלקים שבשכונת "בנסונהרסט" טוב יותר? אל תשלו את עצמכם. הם נושאים סכנים. הם מפחדים אחד מהשני. האיטלקים הורגים איטלקים יותר משהם הורגים כל אחד אחר. אתם חושבים שהשחורים מאושרים יותר? חס ושלום! הם חיים מתוך יאוש! ומי גרם ליאושם? זה לא בגלל האפליה. הם הורסים את עצמם על ידי אלימות, חומרים מסוכנים, אלכוהול ועצלנות. הם הורסים את חייהם והם מקבלים את מה שמגיע להם!

אפילו הגויים הטובים והמתורבתים ביותר הם אומללים, שכן הם חיים את חייהם מתוך קנאה ותחרות. אל תשלו את עצמכם. היצר הרע גורם לאנשים לחשוב שהחיים בחוץ טובים יותר, אבל עליכם לדעת שהמקום השמח ביותר בעולם הוא בית של יהודים שומרי תורה ומצוות. עלינו להבין איזה אושר גדול הוא לחיות בבית המוגן על ידי ה"חוקים ומשפטים" של הקב"ה. אם לא נקדיש זמן כדי

לא! הצלחתם הגדולה של עובדי ה' היא בדברים שהקב"ה נתן להם כדי להנות מהם!

עבודה אמיתית

אכן, מה שאני אומר לכם כעת הוא חידוש גדול, עד כדי כך שרובם של היהודים שומרי התורה והמצוות יסרבו לקבל רעיון שכזה, אולם אף על פי כן כדאי לכם להאזין לדברי, שכן למעשה זהו המרכיב החשוב ביותר של עבודת ה'. היסוד העיקרי של כל התורה כולה הינו "הדו לה' כי טוב". עבודת ה' פירושה לחשוב על כל מה שהוא עושה למענך, ולעבוד אותו מתוך הרגשה של הכרת הטוב. עבודת ה' אמיתית היא "מָה אֲשִׁיב לֵה' כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי" - הרְגָשׁ של הכרת הטוב הנוצר על ידי השמחה.

עליכם לדעת שאדם שאינו שמח אינו יכול להיות עובד ה'! הוא מתפלל אבל הוא אינו חושב על מה שהוא אומר - הוא לא מסוגל לחשוב; הוא עושה את הפעולות בלבד, ופירושו של דבר הוא שהוא אינו עובד ה'.

מה הפירוש של "מִגֵּן אֲבִרְהָם"? אתה מודה לקב"ה על משהו; על מה אתה מודה לו? מה הכוונה "מִחְיָה הַמֵּתִים"? עליך להודות להשי"ת על תחית המתים! האם אי פעם חשבת על כך? אף פעם לא חשבת על זה! "כְּרוּךְ אַתָּה ה' מִחְיָה הַמֵּתִים". הדבר האחרון שעובר בראשו של אדם זה הוא, שכעת אני מודה לה' על כך שהוא עתיד להחיות את המתים. הוא מעולם לא חשב על כך, אפילו לא פעם אחת! ה"שמונה עשרה" כולו ריק מתוכן. הלזה ייקרא חיים של עבודת ה'?

מצוות ריקות מתוכן

כאשר אדם אינו מלא בשמחה, כל העבודת ה' שלו ריקה מתוכן. הוא עובר על יד מזוזה - האם הוא חושב על מה שכתוב בה? הוא מניח תפילין כל בוקר - האם הוא חושב על מה שהתפילין מלמדות אותו? כאשר הוא מתעטף בציצית או רואה את ציציותיהם של אחרים - האם חולפת בראשו איזו שהיא מחשבה? אדם קודר ועגמומי אינו חושב על ה'; הוא מדי אכול-אומללות מכדי לחשוב על דברים מעין אלו.

הוא יושב בסוכה, והוא לא חשב אפילו פעם אחת על "לִמְעַן יִדְעוּ דִבְתֵּיכֶם כִּי בְּסִכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרָיִם". חובה על כל אדם לשבת בסוכה ולחשוב על הניסים שנעשו לאבותינו במדבר, כמו שכתבו הפוסקים (או"ח סי' תרכה). אולם ללא ה"דלק" של שמחה והודיה לקב"ה זה פשוט לא קורה; האדם לעולם לא יחשוב על כך, אפילו לא פעם אחת במשך כל ימי חייו. אתה יכול לומר את נוסח ה"אושפיזין", לקדש על היין, ולקיים את כל שאר מצוות החג ומנהגיו, אבל לעולם לא תחשוב על העניינים שלשם לימודם נועדה מצות סוכה.

אך אל תסתפקו רק בלחם את האומה. נחמו את עצמכם! אתם מסוגלים לשמוע אותי, הלא כן? האם היכולת לשמוע אינה אושר? ולראות! איזה אושר גדול הוא לראות את העולם עם העיניים שלנו. וגם אכלתם היום ארוחת בוקר, נכון? כנראה שגם ארוחת צהרים וערב. ואתם מקבלים קצת יותר מלחם ומים. האם ישנתם אמש על הרצפה? כמדומני שישנתם במיטה, הלא כן? וכך גם בלילה הקודם. יש לכם מים זורמים בבית? יש לכם צנרת ושירותים? ולכמה מכם יש יותר מחדר שירותים אחד בביתכם! אם כן, אתם עשירים יותר מהמלכים שחיו לפני מאה שנים!

"נחמו נחמו עמי" פירושו שעלינו להקדיש זמן ללימוד האושר שלנו בעולם הזה. החיים שלנו מלאים בדברים טובים ובזמנים טובים, וזו נחמה גדולה; עם כל המלח והפלפל הזרויים בחיינו, יש לנו גם אושר גדול, הרבה יותר אושר מאשר עצב. חלק חשוב מה"נחמו" היא ההכרה שהקב"ה נותן לנו זמנים טובים כל הזמן.

חנות ה"סופר" של ה'

המשנה באבות (ג, טז) אומרת ש"החנות פתוחה" - בית העסק של הקב"ה פתוח שבעה ימים בשבוע. מה המשמעות שהחנות פתוחה? העולם הזה כולו הוא חנות נהדרת. כל אחד יכול להיכנס אליה, מיום ראשון ועד שבת קדש ועד בכלל, ולקחת ככל אשר תאוהו נפשו. והעובדה היא שכך אנחנו אכן עושים. כולנו לוקחים כל הזמן, ונהנים ללא הרף מהעולם הזה.

ופירושו של דבר הוא שאסור לנו אף פעם לשכוח את אזהרת התורה: אם אתם לוקח ולוקח ולוקח כל הזמן, אם אתה אוכל ושבע, עליך לעמוד על המשמר, להישמר לך פן יפתה לבבך. אחרי הכל, הקב"ה לא מספק לנו רק חציר, הוא מאכיל אותנו בחביות בשר, ולכאורה נראה שנגזר עלינו לשכוח אותן, אולם למען האמת - הדבר אינו כן. יש פתרון.

ומהו הפתרון? לעסוק תמיד בהודיה לקב"ה על כל מה שיש לנו. התרופה הטובה ביותר היא לקנות מבט של הכרת הטוב כלפי השי"ת, כי אחרת אתה לווה עוד ועוד, ואפילו לא עולה בדעתך שאתה צריך לשלם.

הקופה הרושמת

העולם הזה אינו ניתן בחינם! "לה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהָ" - העולם שייך לה'. כיצד אם כן מותר לנו לקחת מהעולם הזה ולהנות ממנו? איך מותר לנו להנות ממשב רוח רענן, משמש

לנחם את עצמנו, לעולם לא נבין זאת. ואשר על כן, "נחמו נחמו עמי" - תתחילו להיות שמחים בעושר הגדול שנמצא בידכם!

היסטוריה מזויפת

על פי רוב, היהודי ירא השמים נמצא בדרגת אושר גבוהה יותר מכל הסובבים אותו. כאשר אנו קוראים את ההיסטוריה של העם היהודי, עלינו להיזהר מטעות נפוצה. ההיסטוריונים מתארים את ההיסטוריה של עם ישראל במונחים קודרים ומעוררי רחמים, כאילו הם סבלו כל הזמן, אולם האמת היא שזה כלל לא נכון. היהודים תמיד חיו ברמת חיים גבוהה יותר מאשר שכניהם הגויים. כך כותב הכוזרי. הוא כותב שבגלותנו אנחנו תמיד נמצאים קצת מתחת לבני האצולה, אבל תמיד גבוה יותר מהמון העם. זו עובדה. אנחנו תמיד חיים טוב יותר.

אנחנו המוצלחים ביותר מבחינה כלכלית - לכל הפחות אנחנו נמצאים במעמד הביניים. היהודים מתפרנסים פחות או יותר. הם לא הבטלנים ויושבי הקרנות. הם לא חסרי בית. האם ראיתם פעם יהודי חסר בית? לא! לכן מוטל עלינו להשקיע זמן כדי לראות כמה אנחנו ברי מזל, כמה טוב לנו.

מי עובד בבתיים של יהודים כמשרתות? יהודיות? לא. ברוב המקרים הנשים הגויות עובדות כמשרתות. הגויים הם עובדי הניקיון. יהודים לא עובדים כדי לנקות את בתיהם של הגויים. כשהייתי באירופה, אפילו ליהודים עניים היו משרתים גויים. אני זוכר שהמשרתים הפולנים והליטאים היו אומרים, "צריך שלכם היהודים תהיה ארץ משלכם, כדי שנוכל לבוא לשם ואז אתם תצטרכו לעבוד אצלנו!" בכל מקום שאליו הגיעו היהודים, הם חיו ברמת חיים גבוהה יותר מהמון העם. יהודים תמיד היו יותר מוצלחים ומאושרים.

הכל טוב

ליהודי יש את השבת; בכל שבוע הוא יוצא לחופשה. עוד בצעירותו, יום אחד בכל שבוע הוא משתחרר מהעול של עמל חיי המעש. "כֹּלֶם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מְטוֹבָךְ" - יהודים נהנים מהשבת! כולם מתרחצים במים חמים לכבוד שבת. כולם לובשים בגדים נקיים פעם בשבוע - אולי יותר - ויושבים יחד, כל המשפחה, ואוכלים חלה ועוף וצ'ולנט וכל שאר הדברים הטובים. כל זה הוא חלק מה"נחמו נחמו עמי" - נחמתה של אומתנו.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

הודיה. אקיים מצוות, אלמד תורה, אשלח את ילדי למוסדות החינוך הטובים ביותר". זה הפירוש של "ברוך" - אתה כנוע וכפוף מתוך הכרת הטוב לה', משום שאתה חייב לו כל כך הרבה.

חובות כבדים

ניקח לדוגמא אדם שנכנס לבנק לצורך פגישה עם סגן מנהל הסניף כדי לבדוק את גובה ההלוואה שהוא זכאי לקבל. הוא יושב ו"מוכר" לסגן המנהל הרבה סחורה טובה; הוא משכנע אותו עוד ועוד, עד שסגן המנהל כל כך מתלהב ממנו, שהוא מוכן לתת לו כמה שהוא רק יבקש.

והנה האיש הזה, אם הוא אדם נבון, יעצור ויאמר לעצמו, "כמה אני באמת מסוגל לקחת? אחרי הכל, יהיה עלי גם להחזיר את מה שאני לוקח". וכך הוא יושב ועורך עם עצמו חשבון, שעל פיו הוא מגביל את בקשתו, כי הוא יודע שהבנק לא יוותר לו, ויהיה עליו להחזיר הכל, עד הדולר האחרון. לא משתלם ללוות כמה שרוצים. צריך שתהיה לאדם תכנית, כיצד הוא מתכוון לעמוד בתשלומים הללו.

ולכן, יותר מדי אושר בעולם הזה - כלומר אושר שאינו משמש כ"דלק" להכרת הטוב לה' - הוא דבר מסוכן מאוד. כי ככל שאתה מקבל יותר מהשי"ת, כך אתה צריך לזכור אותו יותר ולעבוד אותו יותר.

אנשים מוציאים היום הרבה מאוד כסף! אתה עובר לבית חדש ומוציא כסף על שטיחים. אתה מוציא על רהיטים יקרים. על ברזים צבעוניים ווילונות מהודרים. ומה שאנשים מכנים היום "לא יקר" למעשה זה יקר. העובדה שאתה לא קורא לזה יקר לא תעזור לך. אנשים מוציאים סכומים אדירים על ריהוט הבית ועל חופשות, ועליהם לדעת שהם ממשכנים את עצמם עד מעל לראשם. ולא רק לחברות האשראי; הקב"ה עתיד לדרוש תשלום על הכל.

משמעות הדברים היא, שעבור שטיחים יקרים יהיה עליך לשלם בלימוד תורה יומם ולילה בביתך החדש. בתמורה לרהיטים היקרים, תצטרך לשבת על יד שולחן העץ המהודר ולחתום על צ'קים לצדקה בלי סוף. אם אף אחד לא מצלצל בפעמון ביתך, תצטרך לשוטט ברחובות ולחפש משולחים. תצטרך לשלם ולשלם עוד ועוד. מה ששילמת בחנות הרהיטים הוא רק ההתחלה. אתה נמצא בחובות כבדים כי אתה לוקח כל הזמן.

לאכול כמו בסלבודקה

אז מה אפשר לעשות בעניין? אחד משני דברים. או שתצטמצמו בצורה אדירה ב"אֲכָלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ" ותנהגו כמו בחורי הישיבות של פעם. היה לי חבר חדר בישיבת סלבודקה, שאצלו ראיתי מה הפירוש לאכול כמו בן ישיבה. בבוקר הוא

חמימה, ממשפחתנו האוהבת, מהבתים שלנו, מהמקרים המלאים כל טוב, ומכל שאר הדברים שאנחנו לווים יומם ולילה מה?

הגמרא משיבה על שאלה זו, "כָּאֵן קֶדֶם בְּרַכָּה כָּאֵן לְאַחַר בְּרַכָּה". כעת, לאחר שהודית לה' ושילמת לו על טובותיו, ניתנה לך הרשות להנות מהם, שכן הכרת מיהו הבעלים של החנות. אין מושג של לקחת מבלי לשלם - רק ילדים קטנים חושבים כך. כשאתם נכנסים עם ילד קטן אל תוך חנות ממתקים, מוטלת עליכם משימה גדולה - לשמור עליו שלא יגע בכל אשר רואות עיניו. ניסיתם את זה פעם? הוא שולף הכל מהמדפים, ואתה צריך לתפוס לו את היד וללמד אותו, "אסור לקחת!"

הוא מסתכל עליך במבט תמה, "אבא, מה זאת אומרת שאסור לקחת?"

"אסור לקחת בלי לשלם".

"מה אתה מתכוון, לשלם?"

הוא לא מבין! צריך לשלם? זהו שיעור גדול שמוטל על הילד ללמוד אותו. צריך לשלם! אי אפשר פשוט לקחת משהו רק משום שהוא מוצא חן בעיניך.

איזוהי ברכה?

וזה מה שאנשים צריכים ללמוד. העולם הזה הוא כמו חנות כלבו, "החנות פתוחה" ומלאה בכל טוב. אבל זה לא בחינם. "החנווני מקיף" - זה סוג חנות שבה כותבים הכל; אפילו בשבת רושמים כל מה שאתה לוקח. "הפנקס פתוח" - ספר החשבונות פתוח, "והיד כותבת" - כל מה שאתה לוקח נרשם בפנקס. הדרך היחידה לא להיכנס לחובות, הדרך היחידה לקחת מבלי ללכת לאיבוד היא "כאן לאחר ברכה" - כאשר אנחנו מברכים על כל מה שאנחנו לוקחים.

אמנם, מי שמתכוון להפיק תועלת מהרעיון הזה, חייב להתנהג כאילו הוא מעולם לא שמע על המושג של "ברכות" עד כה. כי אם תמשיכו עם התפיסה שהיתה לכם עד כה, אז כל דיבורינו עד עכשיו היו לשווא. יהיה עליכם להתנהג כאילו זה עתה התגירתם, וכעת, בפעם הראשונה בחייכם אתם שומעים שיש דבר כזה "ברכות".

"ברכה" אינה רק תבנית או דפוס, מספר מילים שאומרים לפני שאוכלים משהו. ברכה פירושה שאתה נהנה ממה שהקב"ה נתן לך ואתה מודה לו על כך. אתה נושא אליו את עיניך אליו ואומר "ברוך" - אני כורע על ברכי מתוך הודיה אליך.

זאת עליכם לדעת, כי המילה "ברוך" היא מלשון "בָּרַךְ", ו"ברוך" הוא זה שבפניו אנו כורעים על ברכינו. "אני עומד בפניך, כנוע, מלא בכל טוב, ועומד הכן לעבוד אותך מתוך

לאכול את העוגה ולהשאיר אותה שלמה

זה מה שהקב"ה שואל אותנו: "מה אני מקבל מכם?!" בארץ ישראל יושבים אברכים כל היום בכוללים בלי לאכול כלום, הם מתגוררים בשכונות צפופות, ועל הדרך מגדלים משפחות ברוכות ילדים; לכולם יש משפחות גדולות. הם לוקחים מעט מאוד והם משלמים הרבה! אם כן, יתכן ולקב"ה יש טענה טובה נגדנו.

אז כפי שאמרתי, האפשרות הראשונה היא לצמצם את ה"נְאֻכְלָתָּ וְשִׁבְעָתָּ". וזו אחת הסיבות לכך שהצדיקים בוחרים בקיום חסכני, כדי שלא ימשכנו אותם מעבר ליכולת-העמידה-בפירעון שלהם.

אולם זו אפשרות שקשה לביצוע. אז בגלל שיש לי לב טוב, אציע כעת בפניכם אלטרנטיבה קלה. האלטרנטיבה הקלה היא "הִשְׁמְרוּ לָכֶם!" "הִשְׁמְרוּ לָכֶם" פירושו לעמוד על המשמר. אז תמשיך לאכול, לבריאות; תמשיך להנות, תמשיך לבזבז - אבל לא יותר מדי, וזכור לתת צדקה; ישנם הרבה אנשים שזקוקים מאוד לחלק מכספי הצדקה שלך - אבל היכן כדאי לך להוסיף? הוסף ב"הִשְׁמְרוּ לָכֶם"!

"הִשְׁמְרוּ לָכֶם" פירושו שמוטל עליך ללמוד יותר יראת שמים, יותר מוסר, יותר פחד אלקים מאשר היהודים החיים בירושלים. הם אוכלים פחות, אז הם זקוקים לפחות "הִשְׁמְרוּ לָכֶם". אבל אנחנו שאוכלים יותר, אנחנו זקוקים לשמירה יתירה.

ה"כופר" החרדי

אחרת, אתה בבעיה; "פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם וְסַרְתֶּם" - אתה עלול ח"ו להפנות עורף להשי"ת. זה לא אומר שתיסע להודו ותצטרף לכת של עובדי עבודה זרה ח"ו. הכוונה אינה שאתה עלול להמיר את דתך לנצרות. אתה תמשיך לעשות הכל! תמשיך להתפלל שלוש תפילות ביום בבית הכנסת, לברך ברכת המזון לאחר כל ארוחה, וכן לשמור שבת. אולם ליבר יסור מהקב"ה.

כמה אתה חושב על ה'?! כמה אתה מודה לו? כמה אתה נושא את עיניך לשמים עבור צרכי היום-יום? ואם אתה לא חושב על ה', זו כבר כפירה; אמנם זו "כפירה חרדית" אבל זו עדיין כפירה.

ועל כן, אנו המקווים להיות עובדי ה', עלינו לדעת שאנו עומדים בפני סכנה חמורה כי אנחנו עסוקים באכילה. אנחנו עסוקים בלהנות. אנחנו עסוקים בלהוציא כסף. העובדה שאתה אוכל ארוחת בוקר גדולה וארוחת ערב גדולה מלבד ארוחת צהרים הגונה, צריכה לגרום לך לוודא שאתה עסוק במסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, וכל שאר הספרים הנפלאים. בכל פעם שאתה לומד גמרא של אגדתא, סוגיא המלמדת יראת שמים, תתרכז בזה. לך למקומות

היה אוכל פרוסת לחם אחת ושותה כוס תה עם חצי קוביית סוכר. הוא לא יכול היה להרשות לעצמו קוביה שלמה, אז הוא הכניס חצי קוביה! הוא נהג לעטוף אותה בלשונו כדי שהיא לא תימס במהירות בתה החם. וזה היה תפריטו גם בארוחת ערב. ראיתי את הדברים במו עיניי! בארוחת צהרים הוא היה אוכל קצת יותר, אבל מכח התפריט הדל הזה הוא למד תורה משעות הבוקר המוקדמות ועד שעות הלילה המאוחרות.

אז השאלה כעת היא, פי כמה שופע הוא התפריט שלנו מאשר תפריטו הדל? אנחנו צריכים להתחיל לעשות קצת מתמטיקה! אנחנו מקבלים פי כך וכך, אז לפי זה, פי כמה עלינו לעשות למען השי"ת מאשר אותו בחור סלבודקאי? יתכן מאוד שאנחנו שרויים בחובות כבדים - אנחנו לוויים ולוויים, אך משלמים רק פרוטות בודדות בתמורה לכל דולר.

הצאר הזועם

כבר סיפרתי בעבר את הסיפור שמרן החפץ חיים זיע"א היה נוהג לספר. פעם הודיע הצאר למחנה צבאי מסוים שהוא מגיע למחרת כדי לחזות בתמרונים הצבאיים. כמובן שהגנרלים תרגלו במהירות את כל התמרונים עם החיילים, והם אכן היו מוכנים לקראת הביקור הממלכתי.

למחרת, בשעת בוקר מוקדמת, הגנרלים ישבו יחד בחדר האוכל וסעדו את ליבם במטעמים שהוגשו לפניהם. הלא יש להם עוד הרבה זמן - הצאר אינו נוהג להופיע בשעה כל כך מוקדמת. החיילים לעומת זאת כבר עמדו הכן במסדר.

והנה לפתע, מי מגיע דוהר על סוס לבן? הצאר בכבודו ובעצמו. הוא מביט סביבו, ורואה שאף קצין אינו נוכח.

הצאר משתולל מכעס ופונה לטוראים בשאלה, "האם יש אחד מכם שיודע לערוך תמרון צבאי?!" ואז פוסע קדימה בחור יהודי צעיר ומתנדב למשימה. הוא אומר, "אני יכול לעשות את זה - אני מכיר את כל התמרונים".

הצאר אומר: "קדימה", והחייל הצעיר מתחיל בתמרון: "עמוד דום, עמוד נח...", והכל התנהל בצורה חלקה. והנה, באמצע כל ההמולה, הגנרלים שמעו מה שקורה, והגיעו בריצה אל המקום בו ניצבו החיילים, אך הצאר גירש אותם משם. כולם עמדו והסתכלו בזמן שהטוראי הצעיר הזה ביצע את כל התמרונים.

כשהכל הסתיים, פנה הצאר למפקד המחנה ושאל אותו: "כמה עולה לי ביום לפרנס את הטוראי הזה?" והגנרל ענה, "הוא עולה חמש קופיקות". אז הצאר הגיב ואמר, "וכמה אתה עולה לי ליום? אם אני יכול להשיג את אותו הדבר ממנו, מדוע שאבזבז את כספי עליך?!"

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהי דעת הרב לגבי טיולים שנועדו לשחרור ולהרגעה?

תשובה:

תלוי מה כוונתך ב"טיול". אם אתה רוצה לצאת לטיול לאורך שדרת "אושן פארקווי" - אני בעד. יש שם אוויר צח, זו פעילות גופנית, ואתה לא מבזבז כסף על זה. אבל לטייל למקום כלשהו ברכב, מטוס או מה שזה לא יהיה, אינו מרענן את האדם כלל וכלל.

אכן, לפעמים יש אדם שכל כך מבולבל במוחו, שהוא צריך לעשות משהו - מה שזה לא יהיה, כדי להסיח את דעתו מצרותיו, ועל זה אני מדבר כעת. אבל בדרך כלל, בשביל להירגע לא יוצאים לטיולים. טיולים הם דבר מעייף, אין בהם מספיק פעילות גופנית ואוויר צח, דברים שעוזרים לאדם לחזור לשגרה. ולכן מדובר במאה אחוז בזבוז כסף.

אם אתה באמת רוצה להשתחרר ולהירגע, הייתי ממליץ על סיור ברחובות העיר - בשעות היום, לא בשעות הלילה - לצעוד קילומטרים על גבי קילומטרים ואז לחזור הביתה, לאכול ארוחה טובה, וללכת לישון. ואם יש צורך בכך, אפשר לצאת שוב למחרת לטיול דומה.

אבל נסיעות אינן הפתרון לצורך בשחרור. אנשים נוסעים הלך ושוב, לארץ ישראל ולפלורידה, וחלקם אף לשווייץ. וכל מה שהם עושים זה להוציא כסף ולהתעייף יותר ויותר, ואז, כשהם חוזרים הביתה, הם זקוקים לחופשה.

שבהם שומעים דיבורי יראת שמים. הוסף לתפריט שלך הרבה מאוד "הִשְׁמְרוּ לָכֶם", בכמות שתהיה לכל הפחות תואמת ל"וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ".

הצדק את קיומך

ולעולם אל תשכחו שהצורה הטובה ביותר לקיים "הִשְׁמְרוּ" היא על ידי הודיה לה'. אם תודה לקב"ה על כל מה שהוא נותן לך, בזה אתה מצדיק את קיומך. ללא ברכה, אין לאדם זכות קיום על בעולם. הכרת הטוב כלפי הבורא, רגש ההכנעה מלפניו, והעבודה אליו כתוצאה מהכרת הטוב זו, זהו תפקידנו בעולם. זו סיבת קיומנו.

עלינו לזכור תמיד את מה שאנחנו אומרים בקריאת שמע בכל בוקר וערב, "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ... הִשְׁמְרוּ לָכֶם". אתה אוכל? אתה נהנה מהחיים? טוב מאוד! נחמו נחמו עמי! אבל תעמוד על המשמר. על האדם להיכנע תמיד בפני השי"ת, ולהביע את תודתו אליו ללא שיעור ותכלית.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לחיות את החיים הטובים

ה' מרעיף עלינו הרבה יותר "נחמתא" מאשר "פורענותא"; כולנו מבינים שאנחנו חיים את החיים הטובים. משכך, עלינו לעמוד על המשמר על מנת שלא נשכח את ה', וכפי שמזהיר אותנו הפסוק בפרשת השבוע.

השבוע נעשה בלי נדר שתי פעולות בכל יום שיזכירו לנו את חסדי ה' עלינו. או שנוותר על מעט מהמותרות להם אנו מורגלים, כגון סוכר בקפה או בתה, ואולי אפילו נדלג לגמרי על כוס הקפה או התה, וזאת כדי לזכור את ה'. או שנלמד מעט מוסר בעודנו נהנים מהנאות העולם הזה.

עובדות הנהגות וסיפורים איך לנצל את ימי בין הזמנים במשנת רבותינו

כך ניצל מרן רה"י את הבין הזמנים האחרון של ימי חייו

מספר חתנו הרה"ג רבי שמשון בלוק: "חודשיים לפני פטירתו נסע רבינו בבין הזמנים לשכונת טלז סטון הסמוכה לירושלים. ידעתי שרבינו ממשיך את סדריו בבין הזמנים כרגיל, אולם בכל זאת הייתי סבור שבעקבות חולשתו שהתגברה בתקופה האחרונה וכן בעקבות הלחץ הכלכלי, אולי בכל זאת הוא ינוח קצת מסדריו הצפופים. אך מיד כשבאנו לקח גמרא לידו.

כאמור, הוא היה חלש מאד, כמעט ולא יכול היה להוציא הגה מפיו מרוב חולשה וביקש ממני לקרא. שעות ארוכות ישבנו, כאשר הוא עוקב מילה במילה עם האצבע בתוך הגמרא והראשונים, ומפעם לפעם מדייק ומדקדק בדבריהם.

לפתע ביקש לרדת, חשבת, אולי עכשיו יתאוורר קצת, הרי הגיע לכאן למנוחה. יצאנו והתיישבנו על ספסל והוא החל מסכם מה שלמדנו ומה שיוצא מתוך הדברים. באותם ימים היה שקוע בסוגיית "תשלומי תרומה" במסכת פסחים, ולמרות היסורים וכאבי הראש החזקים שהיו לו, היה כל ימי המנוחה מרוכז בסוגיה זו, ניכר היה שאם יש משהו שמרגיע ומשמח אותו זה השקיעות בלימוד התורה.

בכל נפשך (עמ' 452)

בבין הזמנים יכולים לחטוף לעולם ומלואו עוד מסכתות וספרים אחרים

הג"ר אשר אריאלי שליט"א אמר בשיחת חיזוק בישיבת מיר לפני תשעה באב (הודפס בקונטרס דברו על לב ירושלים ובקובץ בנתיבות ההלכה: חלק

הסתובב המשגיח הלך וחזור בחדרו והוכיח את עצמו, ושמועוהו ממלמל: "מנעמט זיך, מנעמט זיך" [לוקחים, לוקחים...]. לאותו בחור שהגיע אז לביתו של המשגיח ושמע בתמיהה את דברי המוסר מבלי להבין, הסביר המשגיח: "חושבים שהעולם הזה הפקר ולוקחים לוקחים בלי חשבון ושיקול דעת ממי לוקחים ומדוע".

רבי וועלוול

הבין הזמנים של רבי נחום

סיפרו בני החבורה בישיבת ירד ארה"ב: משהגיעו ימי בין הזמנים היו כל בני הישיבה כולם נוסעים להשיב נפשם בהרים. בחור אחד ויחיד נשאר בהיכל הישיבה – רבי נחום טרוקער – [לימים מרן ראש הישיבה **רבי נחום מפרצוביץ** בעל חידושי ר' נחום] יושב ולומד, שלשה סדרים ביום, כמו דבר לא נשתנה...

בנין נחום (עמ' תשמ"ז)

הסוד להצלחה בתורה – לנצל גם את ימי בין הזמנים

בשיחה עם בחורים שהתארחו אצל מרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל בשולחן ליל הסדר, אמר להם שהוא הבחין בתופעה מעניינת.

בין המצוינים שלמדו איתו בישיבה, אלו שניצלו את זמנם ולמדו גם בבין הסדרים וימי בין הזמנים, ולא הפסיקו את העליה בתורה, כולם גדלו ונעשו מרביצי תורה חשובים. ואילו אחרים, גם אלו שלמדו בהתמדה, היו להם זמני הפסקה, הצליחו פחות. כי המפריע העיקרי לעליה, הם ההפסקות ששוכרות את הרציפות.

פעם אמר לבחור בן עליה שנסע לחתונה בחוץ לארץ, שעליו לדעת שכל יום שנמצא מחוץ לכתלי בית המדרש הוא הפסד גדול ועצום, לכן חבל להישאר שם אפילו יום אחד שלא לצורך היה מרגלא בפומיה: "מתמיד זוכה לדברים הרבה, רואים את זה בחוש".

בכל נפשך (עמ' 120)

מדוע לא הסכים מרן הגר"ח לביטול בין הזמנים

מסופר, שקבוצת ראשי ישיבות ביקשה ממרן ראש הישיבה שה"ת **רבי חיים שמואלביץ** זצ"ל לבטל את בין הזמנים, כי כמה וכמה קלקולים ומכשולים באים מזה. והשיבם מרן הגר"ח זצ"ל שגם "צו בעסער מאכן דעם ישיבות" (-לעשות טוב יותר את הישיבות) אין לנו רשות, כי הישיבות אינן נכס הפרטי של ראשי הישיבה. ובזה פירש הפסוק (ריש פר' בהעלותך) "ויעש כן אהרן" אמרו חז"ל "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", כלומר שלא שינה אפילו לעשות טוב יותר, אלא עשה מה שנצטווה.

מקורבי מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ שעוד זכרו אותו בימי בחרותו סיפרו, והמליצו עליו הבין הזמנים (דאטשע) של מרן הגר"ח הוא ה"נעלי בית", דהיינו חוץ ממה שבבין הזמנים החליף את נעליו בנעלי בית, לא ניכר הבדל נוסף בין התנהגותו בתוך הזמן לזו שבבין הזמנים. והמשיך ללמוד באותו מרץ ובאותה התמדה.

ולמרות שמרן רה"י הסכים לעצם העובדה שצריכים להחליף כח, מכל מקום ביטא פעם את רחשי לבו קשה לי בכלל להבין את כל המושג של בין הזמנים הרי זה כמו בין החיים, האם לוקחים חופש מהחיים עצמם.

כתב אמת (עמ' תיח)

סירב לקצר את ימי בין הזמנים

בבין הזמנים של חודש ניסן שנת תשס"ב התחוללה בארץ מלחמת "חומת מגן". היו ברבים וראשי ישיבות שפרסמו בקשה מבני הישיבות להקדים את פתיחת זמן הקיץ מיד אחרי החג, אולם מרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל סרב והורה שלא לשנות מסדרי הישיבה כפי שהונהגו ע"י מרן ראשי הישיבה זצ"ל.

בכל נפשך (עמ' 201)

'בין הזמנים' של המשגיח הגר"י לווינשטיין זצ"ל

היה זה בבין הזמנים של קיץ שנת תרצ"ה, בהיות הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל משגיח בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, לפני שנסע למיר בפולין. כבר אז היה ידוע בעבודתו על עצמו להתרחק מהנאות עוה"ז וצרכי הגוף. אמנם סיפר המשגיח, כי חשב לעצמו שגם הוא צריך הבראה בבין הזמנים ולחזק את גופו, ועל כן חשב להוסיף ביצה לארוחת הבוקר ולהקדים ללכת לישון מדי ערב.

ביום הראשון של בין הזמנים מצאה הרבנית דם בביצה, ובערב בשעה שרצה ללכת לישון הגיע בחור אחד כאורח והתכנית שוב השתבשה.

מד עמוד 228) שאפשר להמליץ על בין הזמנים, את לשון הגמ' חגיגה (דף ה) כיון שגלו ישראל ממקומן, אין לך ביטול תורה גדול מזה, שבזמן זה לא נמצאים בישיבה במקום הטבעי וזה גורם לביטול תורה, אולם ראוי להדגיש שאדרבה אפשר להתעלות בימים אלו, שכל אחד יכול ללמוד מה שליבו חפץ, ובקצב שחפץ, מי שהשיעורים מידי מהירים בשבילו, ויכול בבין הזמנים ללמוד יותר לאט כפי שטוב לו, ואלו שטוענים שהשיעורים מדי איטיים יכולים ללמוד כפי רצונם עם חברותא אחת, ובמקום שלכו חפץ, לחטוף עולם ומלואו עוד מסכתות וספרים אחרים.

קובץ בנתיבות ההלכה (חלק מד עמוד 228)

במשל על אותו גנרל ישיש שדרש מן החיילים בעת מלחמה להיערך באותו קו חזית "היסטורי" שניהל בו קרבות לפני שנים רבות והצליח, למרות שכיום החזית נמצאת במקום אחר כך גם כאן, לפני שיש ענין השפה העברית כקו חזית במלחמה מול הרוחות הזרות, אולם בזמנינו המערכה נטושה סביב עניינים אחרים ואם ילמדו ביידיש עלולים ילדים רבים לעזוב וללכת ללמוד בבתי ספר מפוקפקים, ואדעתא דהכי לא גזרו. הוא הדבר בענייננו - אמר רבינו: נכון הדבר שזה לא היה מקובל, אולם כיום החזית השתנתה, וישנם בחורים שרק בדרך זו ילמדו בימי בין הזמנים, אם כן צריך לדבר איתם בשפתם.

בכל נפשך (265)

מה לי בחור משיבת מים, מה לי בחור משיבת רבינו חיים עוזר?

אחד מרבי הישיבה נכנס יום אחד למעונו של רבינו הגר"צ פינקל ואמר, שאמנם היוזמה של ארוחות הצהרים בימי בין הזמנים הצליחה, ורבים מבני הישיבה שוקדים על תלמודם, אולם המצב הוא שרבים משיבות אחרות באיזור, ביניהם רבים מבתי מבוססים כלכלית, באים גם הם ללמוד בישיבת מיר ונשארים לארוחת צהרים, והיות שבמסגרת הישיבה מכינים מנות בהתאם לבאים ללמוד, מכינים מנות רבות, הרבה מעבר למתוכנן, לכן, כדאי לכתוב מודעה בישיבה שהאוכל מיועד לבני הישיבה בלבד. רבינו שמע וכדרכו, שתק. נראה היה שהוא מסכים לדברים.

הגיעה שעת הצהרים ולא נתלתה שום מודעה כך שהמצב המשיך, חזר אותו רב לרבינו, ושאל שנראה היה שרבינו מסכים לטענתו, ומדוע, לא נעשה כלום. אמר לו רבינו, בעצם הדבר, אתם צודקים. המצב לא קל ועיקר דאגתנו נתונה לבני הישיבה, אבל מה אעשה שאיני יכול למנוע מבני תורה שבאים ללמוד, לאכול בישיבה. ומה שטוענים אתם שהמצב הכלכלי קשה ודבר זה עולה כסף רב לקופת הישיבה, מהשמים ירחמו!"

ביטוי לאחריות זו שהרגיש רבינו שכל אחד ילמד תורה, סיפר הגאון רבי מנחם צבי ברלין ראש ישיבת רבינו חיים עוזר. בחור משיבתו, תושב בני ברק שהיה בירושלים בימי בין הזמנים והלך ללמוד מידי יום ביומו בישיבת מיר. נכנס אותו בחור לרבינו ואמר לו שהוא לומד בישיבת רבינו חיים עוזר בבני ברק, ועכשיו בימי בין הזמנים, הוא יושב ולומד כאן, ושאל האם יוכל לאכול בחדר האוכל.

רבינו ענה לו: תסתכל עלי, אתה בוודאי רואה שאני חולה ותשוש, ולמרות זאת אני נוסע לכל העולם לאסוף כסף לישיבה. מטרתי היחידה היא שישבו וילמדו תורת ה', אם כן, מה לי בחור משיבת מים, מה לי בחור משיבת רבינו חיים עוזר?

בכל נפשך (עמ' 266)

התורה שיקדה בחדה, ואני רואה כיצד הגר"ח אומר לאבי "תביא חידושי רעק"א", והם התחילו להגות בדברותיו המאירות, ואז הגר"ח מפטיר באוזני אבי "תראה, כזה גישמאק הוא הרעק"א"... ואבי מאשר את דבריו בכל לב. הם ממשיכים לעיין בספר, ואז שוב אומר הגר"ח "הרי זה מתוק". לאחר מכן פנה אלי אבי ואמר "אתה רואה כמה מתוק זה התורה!"

קובץ מאמרים ואגרות (ח"ג, עמ' רנט)

לדאוג ללימוד בין הזמנים

מרן רה"י הגר"צ פינקל זצ"ל, קצב את המציאות שיש בני ישיבה שהנהגתם מראה כאילו ניתנה הברירה בימי בין הזמנים לקחת חופשה מלימוד התורה הקדושה. מתוך דאגה לשינוי התופעה התאמץ לסייע לישיבות בין הזמנים, ובפרט דאג לחיזוק הלימוד

בישיבה עצמה, בה נשארים בבין הזמנים של חודש אב רבים מבני הישיבה, בני חו"ל. הוא יום פעולות ומבצעים כדי לעודדם לשקוד על תלמודם.

היתה תקופה שכל בחור שלמד בישיבה בבין הזמנים בסדר א' יכול היה לנסוע לים בשעות אחה"צ, באוטובוסים שהעמידה הישיבה לרשותם, חנים אין כסף.

פעם אמרו לרבינו שאם הישיבה תתן בבין הזמנים ארוחות צהרים טובות במיוחד, יגרום הדבר שבחורים ישארו ללמוד בין כתלי הישיבה והשקידה תגדל. למרות שכשבאותה שעה כבר החל מצבה הכלכלי של הישיבה להיות קשה, נענה רבינו להצעה, והנהיג שבימי בין הזמנים יוגש בישיבה אוכל טוב יותר מהרגיל, ובלבד שיתרבו ספסלי בית המדרש.

אחד הרבנים הביע פליאה באזני רבינו על גישה זו שלא היתה מקובלת מאז ומעולם בישיבות, לעודד לימוד על ידי "מבצעים", סיפר רבינו מה ששמע מהגאון רבי אליעזר פליצ'נסקי זצ"ל, שכאשר בתו הגדולה הגיעה לגיל הלימודים שאל את החזו"א זצ"ל אם אפשר לשולח ל"בית יעקב", היות ולומדים שם בשפת "עברית", וכידוע דעת המהר"ל דיסקין היתה שלא ללמוד בשפת העברית. השיב לו החזו"א

גדולי ישיבת מיר בתקופת בין הזמנים - בצל הגר"ח קמיל

התמדתו המופלגת ושקידתו בתורה של מרן ראש הישיבה הגר"צ פינקל זצ"ל לא ידעה שבעה כל השנים, אף בימי בין הזמנים שלעיתים יש והרפיון בהם רב, היה הוא מתמיד בלימודו והוגה בתורה ככל סדרי הזמן. כל השינוי אצלו התבטא בכך שבתקופת בין הזמנים היה אורז את מטלטליו ונוסע דרומה לשהות במחיצת רבו הגדול הגאון רבי חיים הכהן קמיל זצ"ל ראש ישיבת אופקים, והיה משים עמו לילות כימים ביגיעת התורה הק', בצוותא חדא עם מרן ראש הישיבה הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל ומורינו הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל, שבאו אף הם ללמוד עם הגר"ח קמיל ולהסתופף בצל אור תורתו הנשגבה.

בקרב בני התורה בקהילת אופקים עדיין חרוט הרושם הנפלא ממעמד כבוד התורה שהתרחש בה מדי בין הזמנים, כאשר לקראת הזמן הממשמש ובא היו מגיעים ללמוד עם הגר"ח קמיל גדולי תלמידיו משיבת מיר. מספר על כך הרה"ג ר' מיכאל שוטלנד שליט"א: זכורני לפני קרוב לשלושים שנה, למחרת תשעה באב, נסעתי לקרוב משפחה באיזור בני ברק לשהות שם בימי בין הזמנים, והנה בתחנת האוטובוס לבאר שבע שהיתה סמוכה לזו של קו 400, רואה אני כמה מגדולי הלומדים בישיבת מיר (שכבר היו מבוגרים יחסית ובעלי משפחות ענפות), ובראשם מרן רה"י רבי נתן צבי והגאון רבי אליהו ברוך, כשהלכתם על פניהם, שאלתי אותם מתוך סקרנות לאן מועדות פניהם, וענו לי, כמובן מאליו, לאופקים, לרבי חיים קמיל, אליו נוסעים אנו לכמה ימים על מנת למלא את המצברים, לקראת החורף הבא בו נלמד בישיבה מס' יבמות, כך היה נראה 'בין הזמנים' שלהם!

רבי נתן צבי היה נוהג להביא עמו לאופקים בן אחד או שנים, כדי שיקבלו מעט מאהבת התורה של הגר"ח קמיל, בהקשר לכך סיפר בנו הגאון רבי יצחק פינקל זצ"ל: אינני יכול לשכוח את ימי בין הזמנים בשנת תשמ"ה, כשאבי היה מתכנס ללמוד עם הגר"ח, הם החלו את החברותא בשעה 9.00 בבוקר ולא פסקו עד השעה 5.00 אחה"צ. באחד הימים לקחני אבי להביט, לנסות ולהתפעל מאהבת

מכתבי ניחום מגדולי ישראל למשפחת גלושטיין עקב האסון הכבד שארע במשפחתם

מרן ראש הישיבה רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

י. גרשון אדלשטיין

ראב"ד 17, בני ברק

בס"ד א' אדר א' ה'תשס"ז

לכבוד המשפחות החשובות משפ' גלושטיין - ארנפרוינד עם כל צאצאיהם היקרים שיחי' לאוי"ט.
נמס כל לב אל שמועה כי באה, בסילוקה בפתע פתאום בדמי ימיה של האשה החשובה מרת שושנה רייזל
גלושטיין ע"ה, עם שתי בנותיה היקרות ע"ה נפשות שלא טעמו טעם חטא, המקום ינחם את בעלה הרב הגאון ר'
דב שליט"א, עם צאצאיו היקרים שיחי', הוריה היקרים שליט"א וכל בני המשפחה שיחי', בתוך שאר אבלי ציון
וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד.

הנה אין אנו יודעים דרכי שמים, אמנם באסון שכזה, נשאלת השאלה 'מה זאת עשה אלוקים לנו', כי הדברים
מכוונים לא רק למשפחה אלא לכל אחד ואחד, ומובא בגמרא (כתובות ח, ב) על אחד מן האמוראים שנפטר לו ינוקא,
והגיע אחד האמוראים לנחמו ואמר לו 'חשיב את לאת פוסי אדרא', ופירש"י 'חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך
בעוון הדור שצדיקים נתפסים על הדור', והיינו שהאבא וכל בני המשפחה הם חשובים, שהצער שלהם מכפר על
הדור ומעורר לתשובה, וזהו ע"י שמתעוררים להתבונן לחפש דרכינו ומעשינו ולא להסיח דעת מהדברים הצריכים
תיקון, וזהו תנחומין למשפחות החשובות, שהצער שלכם חשוב לכפר על כל הדור.

ולכן מחובת הציבור להתעורר לשוב בתשובה ולתקן דרכינו ומעשינו ולהוסיף זכויות, וכל אחד יודע נגעי לבבו,
לתקן את מה שצריך תיקון אצלו, והעיקר הוא להתחזק בג' עמודי העולם, תורה עבודה וגמילות חסדים, ובפרט
עתה בימי בין הזמנים יש להתחזק בעסק התורה, ולהוסיף כל א' כפי כוחו, ואפי' עוד כמה דק' אין לשער גדל
ערכם.

הקב"ה יעזור שיהיו מכאן והלאה רק בשורות טובות, ויזכו כל בני המשפחה מעתה לחיים טובים ומאושרים, ואך
ששון ושמחה ישיגום ונסו יגון ואנחה לאורך ימים ושנים מדושני עונג.

י. גרשון אדלשטיין

מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

אשר הנה' ל' דב גלושטיין ואחיו פינג' ז"ל ארנפרוינד ואלה המשפחה
כל בית ישראל החרידנו בשמחה הונה ארנפרוינד הכבד אפרים
דהאיקח מאירכא פאם אלט בנאגיה. רב יעקבם לעזר אפרים
אמה נחמיה. מאיר יחזקא אפרים פאקל.
אשרם פריגת מנחם. האקלם יחזקא אפרים פאקל.
יעקב אפרים. אפרים יעקב מנחם
אפרים נחמיה פאקל